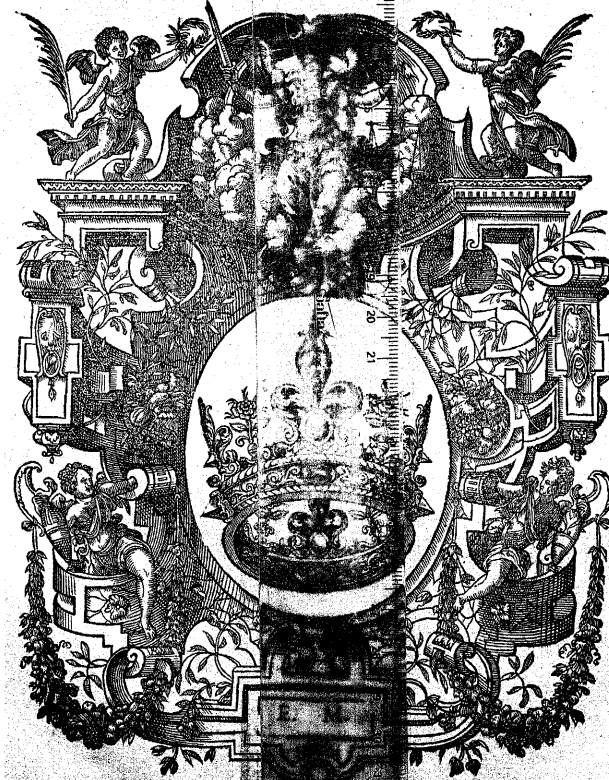

DIVI THOMAE
AQUINATIS DOCTORIS

ANGELICI

IN LIBRUM BEATI DIONYSII, DE
diuinis nominibus pia, & accurata planatio, Theologia,
sacræque scripturæ fidei vtilissima.

CVI NUNC RECENSIT ET ADDITVS RE-
rum & sententiarum memorabilium præcipuus index
ordine alphabetico dispositus.

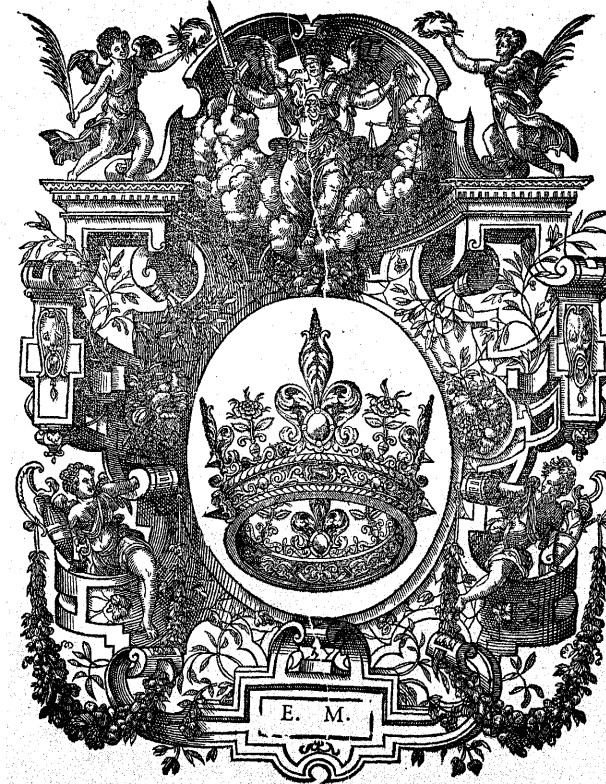
L. V. G. O. L.
APVD STEPHANUM MICHAEL EM.
M. D. C. C. II.

DIVI THOMAE
AQUINATIS DOCTORIS
ANGELICI

IN LIBRUM BEATI DIONYSII, DE
diuinis nominibus pia, & erudita explanatio, Theologiæ,
sacræque scripturæ studiosis vtilissima.

*CVI NVNC RECENS EST ADDITVS RE-
rum & sententiarum memorabilium precipuus index
ordine alphabetico digestus.*

L V G D V N I,
APVD STEPHANVM MICHAELEM.
M. D. LXXXVIII.

DIVI THOMAE AQUINATIS DOCTORIS ANGELICI

In librum beati Dionysij de Diuinis nominibus
expositio.

Hæc sunt quæ in sermone de Diuinis nominibus continentur capitula.

Que sermonis intentio, & quæ de diuinis nominibus traditio
Cap. 1.
De unitate, & discreta theologia, & quæ sit diuina unitio,
& discretio, cap. 2.
Que orationis virtus, de beato Ierotheo, & de reuerentia, &
tractatu theologico, cap. 3.
De bono, lumine, & pulchro, amore, extasi, & xelo, & quodd
malum neque existens, neque ex existente, neque in exi-
stentibus est, cap. 4.
De existente in quo, & de exemplis, cap. 5.
De Vita, cap. 6.
De sapientia, mente, ratione, veritate, & fide, cap. 7.

De virtute, iustitia, saluatione, liberatione, in quo, & de in e-
qualitate, cap. 8.
De paruo, magno, eodem, altero, simili, dissimili, statione,
sessione, motu, æqualitate, cap. 9.
De omnipotente, & etero dicuntur, in quo & de auro, & de
tempore, cap. 10.
De pace, & quid vult per se esse, quæ per se vita, quæ per se
virtus, & quæ ita dicuntur, cap. 11.
De sancto sanctorum, vege, Regum, Domino Dominorum,
Deo Deorum, cap. 12.
De perfecto, & vno, cap. 13.

AD INTELLECTVM libro
rum beati Dionysij conside-
randum est, quoddam quæ de
Deo in sacris scripturis dicun-
tur, artificialiter quædã
rationem distit. Nam in libro
quodam qui apud nos non
habetur, qui intitular de di-
uinis hypotyposibus, id est,
characteribus, ea de Deo tra-
didit quæ ad unitatem diuine
essentia, & distinctione per-
tinent.

Cuius unitatis, & distinctio-
nis sufficiens similitudo in re-
bus creatis non inuenitur, sed hoc mysterium omnem naturalis ratio-
nis facultatem excedit.

Que verò dicuntur de Deo in scripturis, quarum aliqua similitudo
in creaturis inuenitur, dupliciter se habent.

Nam huiusmodi similitudo in quibusdam quidem attenditur secun-
dum aliquid quod à Deo in creaturas derivatur.

Sicut in primo bono sunt omnia bona, & à primo viuo sunt omnia
viuentia, & sic de aliis similibus.

Et talia pertractat Dionysius in libro de diuinis nominibus, quem
per manus habemus.

In quibusdam verò similitudo attenditur secundum aliquid à crea-
turis in Deum transfusum.

Sicut Deus dicitur leo, petra, sol, vel aliquid huiusmodi, sic enim Deus
symbolice, vel metaphorice nominatur.

Et de huiusmodi tractat Dionysius in quodam suo libro, quem de
symbolica theologia intitulauit. Sed quia omnis similitudo creaturæ
ad Deum deficiens est, & hoc ipsum quod Deus est, omne id quod in
creaturis inuenitur, excedit, quicquid in creaturis à nobis cognoscitur, à
Deo remouetur, secundum quod in creaturis est, ut sic post omne illud
quod intellectus noster ex creaturis manuductus de Deo concipere po-
test, hoc ipsum quod Deus est remanet occultum, & ignotum. Non
solum enim Deus non est lapsus aut sol, quælia sensu apprehenduntur,
sed nec est talis vira, aut essentia qualis ab intellectu nostro concipi po-
test, & sic hoc ipsum quod Deus est, cum excedat omnem illud quod à no-
bis apprehenditur, nobis remanet ignotum.

De huiusmodi autem remotionibus quibus Deus remanet nobis
ignotus, & occultus fecit alium librum quem intitulauit de mystica,
id est, occultis theologiæ.

Est autem considerandum quod beatus Dionysius in omnibus libris
suis oborto vitur stilo. Quod quidem non ex imperitiâ fecit, sed ex in-
dustria, ut facta, & diuina dogmata ab irrisione infidelium occultaret.
Accidit etiam difficultas in prædictis libris ex multis.
Primo quidem, quia plerumque vitur stilo, & modo loquendi quo

uebantur Platonici, qui apud modicos est inconfusus.
Platonici enim omnia composita, vel materialia volentes reducere
in principia simplicia, & abstracta, posterunt species rerum separatas,
dicentes quod est homo extra materiam, & similiter equus, & sic de
aliis speciebus naturalium rerum.

Dicbat ergo quod hic homo singularis sensibilis non est hoc ipsum
quod est homo, sed dicitur participatione illius hominis separati.

Vnde in hoc homine sensibilis inuenitur aliquid quod non perti-
net ad speciem humanitatis, sicut materia individualis, & alia huius-
modi.

Sed in homine separato nihil est nisi quod ad speciem humanitatis
pertinet.

Vnde hominem separatim appellauit per se hominem, propter hoc
quod nihil habet nisi quod est humanitatis, & principaliter hominem
in quantum humanitas ad homines sensibiles derivatur ab homine se-
parato per modum participationis.

Sic etiam dici potest quod homo separatus sit super homines, &
quod homo separatus sit humanitas omnium hominum sensibilium,
in quantum natura humana pure competit homini separato, & ab eo in
homines sensibiles derivatur.

Nec solum huiusmodi abstractione Platonici considerabant circa vl-
timas species rerum naturalium, sed etiam circa maxime communia,
quæ sunt, bonum, vnum, & ens.

Ponebant enim vnum primum, quod est ipsa essentia bonitatis,
& unitatis & esse, quod dicimus Deum, & quod omnia al-
ia dicuntur bona, vel vna, vel entia per derivationem ab illo
primo.

Vnde illud primum nominabant ipsum bonum, vel per se bonum,
vel principale bonum, vel superbonum, vel etiam bonitatem omnium
bonorum, seu etiam bonitatem, aut essentiam, & substantiam, eo modo
quo de homine separato expositum est.

Hæc igitur Platoniorum ratio fidei non consonat, nec veritati,
quantum ad hoc quod continet de speciebus naturalibus separatis, sed
quantum ad id quod dicebant de primo rerum principio, verissima est
eorum opinio, & fidei christiane consona.

Vnde Dionysius Deum nominat quandoque ipsum quidem bonum,
aut superbonum, aut principale bonum, aut bonitatem bonis boni. Et
similiter nominat ipsum superstantiam, & ipsam deitatem thear-
chicam, id est, principalem deitatem, quia etiam in quibusdam crea-
turis recipitur nomen deitatis secundum quandam participatio-
nem.

Secunda autem difficultas accidit in dictis eius, quia plerumque ratio-
nibus efficacibus vitur ad præpositum ostendendum, & multoties pau-
cis verbis, vel etiam vno verbo eas implicat.

Tercia, quia multoties vitur quidam multiplicatione ver-
borum, quæ licet superflua videantur, tamen diligenter confi-
derantibus magnam sententiæ profunditatem continere inu-
eniuntur.

ab his qui reguntur aliter, sed cum et aliquam contentiam habeat...

Et hoc est quod dicitur, [veregam totorum] id est, vt regim vniuersi...

Et tunc enim quidam Platonici qui processionem perfectionum ad diuersa principia reducebant...

Quodam enim sunt que non indigent nisi vt in suis principis conferantur...

Quodam vero sunt que est non deficient ex suis principis, corrupti possunt ab exteriori, sicut aqua ab igne...

Quodam autem sunt que ad sui conseruationem indigunt supplementis, sicut homines & animalia cibis...

Et etiam & causa conseruata ad ipsum quia hoc ipsum quod res conseruantur in Deum...

Et hanc omnia conueniunt Deo [vniuersi] id est, non secundum diuersas virtutes...

Sicut nomen sapientie prout in rebus creatis accipitur, significat aliquid distinctum a iustitia...

Deinde cum dicit, [Et quidem non itas solas &c.] ponit tertium modum Dei nominationum...

Et dicit quod sancti [theologi non solas istas Dei nominationes] nobis commendant...

bus, id est imaginariis visionibus, quibus [illuminati] sunt [propheta aut magister]...

Unde circumponunt et formas humanas, aut igneas aut electricas, & ad laudem ipsas describunt oculos, & aures, & alia membra...

Deinde cum dicit, [Nunc autem quatenus &c.] ostendit quomodo de Diuinis Nominibus fit agendum...

Secundo quis modus doctrine seruandus sit, & quantum ad docentes & quantum ad audientes, ibi...

Tertio exhortatur Timotheum cum scribit ad hoc obseruandum, ibi, [Igitur tibi quidem &c.]...

Dicit ergo primo, quod nunc procedendum est in hoc libro ad manifestationem Diuinorum nominum intelligibilium...

Defecando quod est per intelligibiles processionem in hoc dicit, De tertio quod est per sensibiles similitudines...

Deinde cum dicit, [Et quod semper &c.] ostendit modum determinandi de Diuinis nominibus cum dicit quod considerandum est...

Et hoc probat per hoc quod in sancta scriptura inducitur ipsa diuinitas in persona filii dei, [Quid me interrogas de bono?]...

Totum autem hic non accipitur secundum quod ex partibus componitur, sic enim dicitur congruere possit, vt pote eius simplicitati...

Unde quod non est factum, non potest secundum hanc rationem dici perfectum, sed quia res sunt, tunc ad finem sue perfectionis...

LECTIO I

Quoniam Dionysius in precedenti capitulo tradidit modum procedendi in opere & rationem diuinorum nominum...

CAPVT II

De vniuersa & discreta Theologia, & quae est diuina vniuersa & discreta.

LECTIO I

Thearchiam totam essentiam, quocumque est per se bonitas determinans & manifestans ab eloquiis laudatur...

Et tunc enim quidam Platonici qui processionem perfectionum ad diuersa principia reducebant...

Quodam enim sunt que non indigent nisi vt in suis principis conferantur, quia ab exteriori corrupti possunt...

Quodam vero sunt que est non deficient ex suis principis, corrupti possunt ab exteriori, sicut aqua ab igne...

Quodam autem sunt que ad sui conseruationem indigunt supplementis, sicut homines & animalia cibis...

Et etiam & causa conseruata ad ipsum quia hoc ipsum quod res conseruantur in Deum...

Et hanc omnia conueniunt Deo [vniuersi] id est, non secundum diuersas virtutes, sed secundum vnam simplicem virtutem...

Sicut nomen sapientie prout in rebus creatis accipitur, significat aliquid distinctum a iustitia, vniuersi autem sunt que est non deficient ex suis principis...

Deinde cum dicit, [Et quidem non itas solas &c.] ponit tertium modum Dei nominationum...

Et dicit quod sancti [theologi non solas istas Dei nominationes] nobis commendant...

superahipocritis, ad hoc significandum addidit [integra]. Prima autem addit ad significandum quod deitas trium personarum non est deitas participata...

Primum enim dicitur quod est imparteicipatum, sicut per se deitas & per se bonitas. Et videntur esse posita ad excludendum errorem Origenis & Arij...

Ego sum bonus, & quidam Deo acceptorum prophetarum laudat spiritum bonum, & rursum: Ego sum qui sum. Si non de tota dixerit deitate...

Et, tu autem ipse es, & spiritus veritatis qui est, qui a patre procedit, & si non totam Thearchiam dicitur esse vitam, quomodo verum quod dixit...

Et in quibus locis Theologia in patre & filio frequentatur dominus. Sed & dominus spiritus sanctus est, & pulcher & sapiens in tota deitate laudatur...

Et hoc probat per hoc quod in sancta scriptura inducitur ipsa diuinitas in persona filii dei...

Totum autem hic non accipitur secundum quod ex partibus componitur, sic enim dicitur congruere possit, vt pote eius simplicitati...

Unde quod non est factum, non potest secundum hanc rationem dici perfectum, sed quia res sunt, tunc ad finem sue perfectionis...

Et hoc probat per hoc quod in sancta scriptura inducitur ipsa diuinitas in persona filii dei, [Quid me interrogas de bono?]...

Totum autem hic non accipitur secundum quod ex partibus componitur, sic enim dicitur congruere possit, vt pote eius simplicitati...

Unde quod non est factum, non potest secundum hanc rationem dici perfectum, sed quia res sunt, tunc ad finem sue perfectionis...

canitur de filio, & de patre dicitur. Et Ioan. 16. & cuncta que habet pater mea sunt, & similia. Quaequancumque sunt patris & filij facra scriptura. [attribuit] communicet & vnita diuino spiritu [diuinas operationes, honorem] diuinum, fontanam & indefectibilem causam & distributionem benignorum donorum.]

Et haec omnia habentur i. Corinth. 12. Haec omnia operantur vnus atque idem spiritus &c.

Et haec adeo vera sunt, quod nullam affuatum in diuinis eloquijs qui non habeat corruptam intentionem in eis, arbitor ad haec contradicere, quod scilicet omnia nomina Deo conuenientia inhiunt totum dei secundum perfectum modum loquendi de Deo.

Deinde cum dicit, [Igitur istis] & nobis &c.] excusat se a diligenti inquisitione praedictorum, & dicit quod ista breuiter & particulariter hic sunt determinata ex sacris scripturis, sed in alio libro multo sufficientius.

Vnde quaecumque Dei nominationem conuincitur exponere in operante opere, oportet ipsam nomen recipi in tota deitate, id est in omnibus personis, & ad hoc inducitur totum praefatum capitulum. Deinde cum dicit, [Si autem aliquis dicit &c.] excludit obiectionem.

Et primo ponit obiectionem. Secundo modum soluentis ibi, [Si enim aliquis quidem dicit &c.]

Possit autem aliquis obiciere, quod per hoc quod omnia nomina qua dicitur de patre attribuantur filio & spiritui sancto, tollitur omnino distinctio personarum & inducitur confusio in diuinis personis, quae Deo non conuenit.

Sed ipse dicit quod si quis hoc obiciat, non est arbitrandum quod sermo eius sufficiens sit ad persuadendum quod verum dicat, non enim per hoc tollitur distinctio personarum.

Deinde cum dicit, [Si enim aliquis dicit] ponit modum soluendi dicens quod si ille qui sic obicit, totaliter contradicit sacris scripturis, talis omnia elongatus est a nostra sapientia. Non ad theologum pertinet probare ea quae sunt fidei, qui scripturas non recipit, cum fides sit supra rationem.

Vnde si ipse non habet curam nec veneretur diuina eloquia quomodo nobis potest esse cura vt manuducamus cum ad diuinam scientiam? Quia in eternis philosophis ita est, quod nullus sapiens distans contra negantem principia facit artis.

Sed si aliquis sic obiciens velit respicere ad veritatem factorum eloquiorum, nos venies sacra scriptura quasi quadam regula & lumine manifestante veritatem, procedimus, non declinantes a sacra scriptura ad excusandum nos a praedicta obiectione, & dicimus quod sacra scriptura quaedam tradit communicet de tribus personis, quadam distinctum, & neque ea quae sunt communia licet distingui, neque ea quae sunt distincta confundere. Secundo dicitur scripturam secundum nostrum posse conuenit nos respicere ad diuinas veritates, quia nos a sacra scriptura recipientes manifestationem Dei, ea quae in sacra scriptura sunt posita oportet nos custodire sicut quadam optinam regulam veritatis, ita quod neque multiplicemus addeutes, neque minoremus subtrahentes, neque perueramus male exponentes, quia dum nos custodimus sancta, ab ipsis custodimus, & ab ipsis confirmamur ad custodiendum eos qui custodimus sancta.

Oportet enim nos non solum conseruare ea quae in sanctis scripturis sunt tradita, sed & ea quae dicta sunt a sacris doctoribus, quae sacra scripturam illustrant conseruantes.

Deinde cum dicit, [Igitur vnita quidem &c.] manifestat postquam solutionem quantum ad hoc quod dixit, quod sacra scriptura quadam

tradit de trinitate vnite & quaedam discrete. Er dicit quod [vnita totus deitatis] id est communia toti trinitati, vt dictum est in libro de diuinis hypotyposibus, & probatur per multas auctoritates a sacris scripturis acceptas, sunt duo genera rationum. Primo quidem ea quae loquuntur de Deo remota per excellentiam quamquam, vt superbomum, superubstantiale, superluminum, superfapiens, & quaecumque alia dicuntur de Deo per remotionem propter sui excessum, [cum quibus] dico conuenerunt sunt [omnino] nomina causalitatis id est, quae designant Deum vt principium processionis perfectionis quae emanant ab ipso in creaturas, scilicet bonum, pulchrum, existens, vite generatum, sapiens, & quaecumque ex benignis ipsius donis omnium honorum causa nominatur, discreta autem patris superubstantiale nomen & vltus & filij, & spiritus, nulla in istis conuertitur, aut totaliter communiore superinducta. Est autem vltus cum hoc discretum secundum nos Iesu perfecta & inuariabilis essentia, & quaecumque secundum ipsam sunt benedictioe substantialia mysteria.

LECTIO II.

Quae sit vnitas & discretio in diuinis.

Portet autem, vt arbitror, magis refutes nos perfectum diuinam vnionem & discretiorem exponere modum, vt vobis conspicuus omnis fiat sermo, vtrium quidem omne & non planum respiciens. Discretet autem & planet & ordinat propria secundum virtutem remittunt. Vocant enim quod & in alijs dixi, nostra theologica traditionis sancti Magistris, vnitones quide vnitas, quae sunt superindefinabilis, & su-

Et similitur distinctum a diuina persona pertinet mysterium incarnationis, quia sola persona filij est incarnata. Et hoc est quod dicit, quod cum praedictis [discretum est] quia perfecta & inuariabilis essentia vestra secundum naturam deitatis, id est secundum nos per vnitionem humanitatis, & quaecumque alia [substantialia] id est personalia mysteria pertinent ad benignitatem incarnationis.

LECTIO II.

Portet autem vt arbitror magis refutes, &cet. Quia in solutione obiectionis supra posita dicitur, quod theologica de diuinis personis quadam tradit vnitas, & quadam discretio. Intendit hic exponere qualis sit vnitas & discretio in diuinis.

Et primo secundum quod possibile est. Secundo dicit quod non potest totaliter & perfecte a nobis exponi, ibi, [Secundum hanc quidem vnitionem &c.]

Circa primum duo facit. Primo tradit modum secundum quem exponere intendit.

Secundo secundum illum modum exponit, ibi, [Vocant enim quod & in alijs dixi.]

Dicit ergo quod ad plenorem intellectum praemissa solutionis, oportet secundum eius arbitrium [magis] exponere perfectum modum diuinae vnionis & discretiorem relinquentes [solutionem] a principio, ita [vt] vnitas sermo noster circa hoc fiat conspicuus. id est, manifestus. Ad quod consequendum duo ponit vnitas, & ita obseruanda. Vitandum enim est res superandum, [omnino] vtrium consensum & permixtum. Cum enim aliquis discretio conuicta & indefinita dicit, oportet quod nunc de hoc, nunc de illo

de illo loquatur, & si in sermone appareat varietas, respondendum est [omne] non planum. Id est, obliuiscendum.

Quod quidem non est conuenire si intelligibilia tradantur absque sensibilibus exemplorum manu ditione, vel si per verba iustitiam aliquid manifesta traderentur.

Contra haec autem duo, ponit duo obferunt, vt scilicet sermo eius de terminet [loquens] propria [id est] contra naturalia nobis, [id est] contra hoc quod dicitur varium, [et] plane [id est] contra hoc quod dicitur non planum & addit tertium, scilicet [ordinare]. Oportet enim ad hoc quod doctrina sit manifesta, vt procedat secundum ordinem disciplinae [id est] manifestatibus incipiendo, & ab his per quorum cognitionem alia cognoscuntur.

Promittit etiam se ex postum perfectum modum diuinae vnionis & discretiorem, quia assignat modum omnes secundum quos vnitas & discretio possunt accipi in diuinis, non autem ita quod ipsum modum secundum quod in Deo perfectus est manifestare possit, hoc enim supra virtutem nostram est, vt infra probabit.

Deinde cum dicit, [Vocant enim &c.] profertur vnitionem vnionis & discretiorem diuinam.

Et primo quantum pertinet ad deitatem.

Secundo quantum pertinet ad humanitatem Christi, ibi, [discreta] et benigna, &c.

Circa primum duo facit. Primo exponit duos modos vnionis & discretiorem.

Secundo subdit veritatem, ibi, [Et dicunt sancta eloq. &c.] Circa primum duo facit.

Primo exponit communem modum vnionis. Secundo communem modum discretiorem ibi, [Discretiorem autem &c.]

Dicit ergo primo quod sicut in alijs tibi libris dicitur, scilicet in libro de diuinis hypotyposibus, [sancti] Mattheo, theodotiones] id est Christianae doctrine, [scilicet] apostoli & eorum discipuli [vocat] vniones diuinas quadam etc.]

Ad cuius evidentiis considerandum est, quod cum omni multitudine rerum a principio primo emanat, vnitionem secundum quod in se consideratur, vnum est, secundum autem emanationem qua ab eo procedit multitudine, iam inuenitur a qua primum principium distingui possit, quia ratio multitudinis in distinctioe consistit.

Consideratur igitur primum principium secundum quod in se est, hoc est considerare vnitionem ipsius. Et hanc existentiam primi principij in seipso supercollocationem vocat.

Et nominat hanc supercollocationem & occultam & inegressibilem. [Occultam] quidem, quia intratum Deus potest a nobis cognosci, inquam participationes vite bonitatis cognoscimus, secundum autem quod in se est, est nobis occultus. [Inegressibilem] autem dicit, quia secundum quod in seipso est primum principium, nulli communicatur, & sic quasi in seipso non egreditur, & propter hoc & ipsam diuinitatem sic consideratam per excellentiam, distinguentem ipsam ab omnibus vocat. [singularem] quia singulariter est quod est incommunicabile.

Deinde cum dicit, [discretiorem autem] exponit per oppositum communem modum discretiorem.

Et dicit quod praedicti magistri vocant [discretiorem] procc. & man. de deitatis, quae conuenit cum in quantum ipsum bonum, quia de ratione boni est, quod ab eo procedit effectus per eius communicationem.

Et considerandum quod contra id quod supra dicitur [occult. & inegressibilis] satis congrue possit [procc. & manifestati] quia per effectus procedens ab ipso manifestatur, & quodammodo ipsa deitas in effectus procedit, dum sui similitudinem rebus tradit secundum eorum proportionem, ita tamen quod sua excellentia & singu-

laritas sibi remanet in omni comunicata rebus & occultata nobis. Haec igitur processionem vocatur discretiorem, quia nisi a primo principio alia elicerent, non haberet primum principium a quo discretioeretur.

Deinde cum dicit, [Et di. sancta eloq. &c.] subdit vtique discretorum modum.

Et primo ponit sub diuisionem. Secundo manifestat eam, ibi, [Sicut in vnione diuina &c.] Dicit ergo primo, quod illi qui loquuntur sacras scripturas, & loquuntur proprias rationes praedictae vnionis, & iterum praedictae discretiorem, dicunt quod tam in praedicta vnitione quam in quaeruntur proprie vniones & discretiones quam etiam in praedicta communium discretione.

Deinde cum dicit, [Sicut in vni. di. &c.] exponit subdiuisionem.

Et primo ostendit quomodo in praedicta vnitione modo vnionis communis sit quadam vnitas & discretio.

Secundo ostendit quod etiam in discretione praedicta est vnitas & discretio, ibi, [Et autem & dicit in &c.]

Circa primum duo facit.

Primo ostendit quomodo in praedicta vnitione sit propria vnitas.

Secundo quomodo in praedicta vnitione sit discretio, ibi, [Manifesto personarum &c.]

Ad intellectum ergo huius patris confiderandum est, quod cum supra accepit rationem vnionis diuinae ex eo quod Deus in seipso secundum suam excellentiam consideratur, ista consideratio est duplex.

Potest enim considerari ista superexcellens Dei essentia in seipso, vel secundum essentiam, & sic est vnum & commune toti trinitati, vel secundum quod vna diuinaum personarum est in alia, & sic in vnitione inuenitur discretio.

Hoc est ergo quod dicit, quod [sicut in vnitione diuina] id est superubstantiale. q. d. accipio modo vnitionem diuinam secundum communem rationem vnionis superpositam, secundum quod ratio vnionis consistit in quadam excellentia deitatis.

In hac vnitione vnione communis est vnum & commune principali trinitati, quaequid ad superexcellentiessentia diuinae pertinet, & per hoc dicit intelligere quod ratio vnionis proprie, quam nunc exponit, nihil est aliud quam esse commune tribus personis.

Et exemplificat sicut essentia superubstantialis diuinitatis superdeat] id est super modum deitatis communicat rebus, & [bonitas] superbona & identitas quae est super omnia [secundum] quam scilicet Deus est idem sibi & vnitas super principatum.] vnitas inquam, [totalis] proprietatis existentis] scilicet super omnia.

Et hoc dicit, quia vnum habet rationem principij, vnum autem est vnum secundum quod in seipso indiuilum est, hoc autem est illud quod retinet proprietatem suae naturae, q. d. quod ipse. inquam, est vnitas, est principium super omne principium, habens in se suam proprietatem qua supra omnia existit.

Ad hanc etiam excellentiam est & quod a nobis ignoratur propter excellentiam sui luminis, & quod a nullo intellectu est perfecte [inelligibilis] id est, comprehensibilis, & quod de eo omnia possunt affirmari & omnia negari, secundum modum in praedicti capitulo exponit, cum tamen ipse sit super omnem affirmationem & negationem.

Et enim super omnem intellectum nostrum qui affirmationes & negationes componit.

Deinde cum dicit, [Manifesto principalium personarum &c.] exponit quomodo discretio est in communi modo vnionis, quae est super excellentie collocationem.

Et circa hoc tria facit. Primo ponit quod intendit. Secundo manifestat proportionem per exemplum sensibilibus. ibi, [Quomodo ad luminaria &c.] Tercio ostendit exemplum esse deficientis a rebus rei representatione, ibi, [Et haec totaliter &c.]

Dicit ergo quod... manifestum principium personatum in se inuenitur... id est, secundum quod vna diuina personatum est in alia...

CAPVT III.

Quaedam est propria vnico sub communi modo discretio-

Deinde cum dicit... Quomodo modum luminaria... manifestat per exemplum sensibile quod in vniuersa vnione...

Primo ponit exemplum sensibile, in quo dicit esse simul vnionem & discretio-

Secundo ostendit quod in illo exemplo sit vnio, ibi... Et quidem videmus &c. Tercio quod in eo sit discretio...

Deinde cum dicit... Et quidem videmus in domo &c. Tercio quod in eo sit discretio...

Deinde cum dicit... Et quidem videmus in domo &c. Tercio quod in eo sit discretio...

Deinde cum dicit... Et quidem videmus in domo &c. Tercio quod in eo sit discretio...

Deinde cum dicit... Et quidem videmus in domo &c. Tercio quod in eo sit discretio...

Deinde cum dicit... Et quidem videmus in domo &c. Tercio quod in eo sit discretio...

Deinde cum dicit... Et quidem videmus in domo &c. Tercio quod in eo sit discretio...

Deinde cum dicit... Et quidem videmus in domo &c. Tercio quod in eo sit discretio...

Deinde cum dicit... Et quidem videmus in domo &c. Tercio quod in eo sit discretio...

Deinde cum dicit... Et quidem videmus in domo &c. Tercio quod in eo sit discretio...

Deinde cum dicit... Et quidem videmus in domo &c. Tercio quod in eo sit discretio...

Deinde cum dicit... Et quidem videmus in domo &c. Tercio quod in eo sit discretio...

vniones habent discretio vel supercaelestia lumina... id est ipsi angeli...

Et huiusmodi inconfusio in mentibus & animabus fit... secundum proportionalem participationem...

ne & vnium & vnium est tori deitati... omnem ipsam totam ab vnquoque...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

bonitati conueniens que est vnionis diuina superna... id est, in quibus fit expressio...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

bet formam. Quomodo autem diuersimode recipitur in diuersis forma vnus sigilli... ostendit subdins. Si enim ea in quibus fit expressio...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

LECTIO III.

Ed harum quidem & vnionum & discretio... ostendit subdins. Si enim ea in quibus fit expressio...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

LECTIO III.

Ed harum quidem & vnionum & discretio... ostendit subdins. Si enim ea in quibus fit expressio...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

Deinde cum dicit... Et exponit quomodo discretio... discretio est in vnione...

beat quod de illo magna fuit, & de se parva. Commendat autem...

CAPVT IIII.

De bono, lumine, pulchro, amore, exstis, & zelo, & quid malum neque existens, neque ex...

LECTIO I.

Igitur oportet, iam sermo ne ad ipsam camus boni nominationem, quam ex...

Poest etiam intelligi quod contineant ad videndum corpus...

Poest etiam intelligi quod contineant ad videndum corpus...

Tantum enim fuit Timotheus in studio circa diuina, vt ea que...

Deinde cum dicit, [Ira enim nos nobis.] ostendit quam humilia...

Deinde cum dicit, [Ira enim nos nobis.] ostendit quam humilia...

Et hoc ideo introducit, quia ad hoc deducit est, propter perfe...

Primo quidem ex naturali desiderio mentium que semper cum...

Secundo, quia optima dispositio diuinarum legum prohibet mul...

stam, cum quia impossibile est nobis adipisci, vt patet in Eccle...

secundum propriam rationem valentia, ita quidem & bonum velle...

sestare per quasdam inquisitiones magis particulares & subtilis...

SVPER CAPVT IIII. LECTIO I.

Ramisso Proemio, iam accedit ad prosequendam principalem intentionem...

Principium autem commune omnium hatum processionum, bonum est...

Secundo vt adiuuicet componitur. Tertio vt ordinentur in finem...

Secundo vt in se considerentur, primum & commune quod in eis...

Et secundum hunc ordinem de diuinis nominibus prosequitur...

Tertio de sapientia, in septimo. Quarto de virtute & iustitia, in octavo...

Primo secundum aliquod intrinsecum, prout vna res dicitur alteri...

Secundo vero, secundum aliquod extrinsecum, sive secundum quod continentur...

Secundo vero, secundum aliquod extrinsecum, sive secundum quod continentur...

Ad istam vero continentiam huius quare capiti, considerandum est...

Ad istam vero continentiam huius quare capiti, considerandum est...

de malo. Rursus, quia adus per obiectum cognoscitur, ad eandem...

Secundo quomodo viuere, ibi. [Propter istos sunt, & cat.] Tertio quomodo...

Secundo quomodo viuere, ibi. [Propter istos sunt, & cat.] Tertio quomodo...

Secundo quomodo viuere, ibi. [Propter istos sunt, & cat.] Tertio quomodo...

Secundo quomodo viuere, ibi. [Propter istos sunt, & cat.] Tertio quomodo...

Secundo quomodo viuere, ibi. [Propter istos sunt, & cat.] Tertio quomodo...

Secundo quomodo viuere, ibi. [Propter istos sunt, & cat.] Tertio quomodo...

Secundo quomodo viuere, ibi. [Propter istos sunt, & cat.] Tertio quomodo...

Secundo quomodo viuere, ibi. [Propter istos sunt, & cat.] Tertio quomodo...

Secundo quomodo viuere, ibi. [Propter istos sunt, & cat.] Tertio quomodo...

Secundo quomodo viuere, ibi. [Propter istos sunt, & cat.] Tertio quomodo...

Secundo quomodo viuere, ibi. [Propter istos sunt, & cat.] Tertio quomodo...

Secundo quomodo viuere, ibi. [Propter istos sunt, & cat.] Tertio quomodo...

Secundo quomodo viuere, ibi. [Propter istos sunt, & cat.] Tertio quomodo...

Secundo quomodo viuere, ibi. [Propter istos sunt, & cat.] Tertio quomodo...

Secundo quomodo viuere, ibi. [Propter istos sunt, & cat.] Tertio quomodo...

Secundo quomodo viuere, ibi. [Propter istos sunt, & cat.] Tertio quomodo...

Secundo quomodo viuere, ibi. [Propter istos sunt, & cat.] Tertio quomodo...

Secundo quomodo viuere, ibi. [Propter istos sunt, & cat.] Tertio quomodo...

In hoc enim quodammodo extra se ponitur, quod aliis intendunt, & similitur [monstrant coordinata] id est, equalia, per continentiam...

LECTIO XI.

Quare Deus dicitur amor, & dilectio.

Vid autem totaliter Theologi volentes, aliquando quidem amorem & dilectionem ipsum dicunt, aliquando autem amabilem. Huius enim...

Deinde cum dicit, [propter quod & Paulus, &c.] ostendit idem per authoritatem. Et dicit, quod propter hoc...

Deinde cum dicit, [Propter quod qui fortes sunt in divinis, ipsum zelotem appellant, &c.] determinat de zelo, qui importat...

Deinde cum dicit, [Amorem autem rursus & dilectionem sic volentem, &c.] manifestat quomodo Deus dicitur amor. Et circa hoc tria facit. Primo ponit effectus amoris...

Deinde cum dicit, [Et segregata vnitio boni processus, &c.] ponit quoque proprietates amoris. Quam in prima capitur secundum eius causam...

Deinde cum dicit, [Et segregata vnitio boni processus, &c.] ponit quoque proprietates amoris. Quam in prima capitur secundum eius causam...

Deinde cum dicit, [Et segregata vnitio boni processus, &c.] ponit quoque proprietates amoris. Quam in prima capitur secundum eius causam...

Deinde cum dicit, [Et segregata vnitio boni processus, &c.] ponit quoque proprietates amoris. Quam in prima capitur secundum eius causam...

LECTIO IX.

Vid autem totaliter Theologi volentes, &c. Postquam Dionysius de amore & de his que consequuntur...

& subiecti est adductus & motus. Ita quidem diligibilem & amabilem ipsum vocat sicut pulchrum & bonum. Amorem autem rursus & dilectionem, sicut motum simul, sicut quod est virtus sursum agens ad seipsum...

Quam in prima capitur secundum eius causam, quae est amabile & diligibile. Et diligibile iustus solutio rationem, quia amor signat aliquem motum quo alius amari mouetur...

Secundo in quantum Deus dicitur amor, & dilectio causa facit, quia scilicet est causa amoris, in quantum immitit amorem alii & quodam modo in eis amorem generat secundum quandam similitudinem...

Deinde cum dicit, [Ita quidem diligibile, &c.] manifestat postquam solutio. Et primo quantum ad hoc quod Deus dicitur amabilis. Secundo in quantum Deus dicitur amor, ibi. [Amorem autem, &c.] Dicit ergo primo, quod Deus est diligibilis & amabilis, in quantum est ipsum pulchrum & bonum...

Deinde cum dicit, [Amorem autem rursus & dilectionem sic volentem, &c.] manifestat quomodo Deus dicitur amor. Et circa hoc tria facit. Primo ponit effectus amoris qui Deo attribuitur. Secundo proprietates amoris, ibi. [Et segregata vnitio boni processus, &c.] Tercio processum amoris, ibi. [Et segregata vnitio boni processus, &c.]

Deinde cum dicit, [Et segregata vnitio boni processus, &c.] ponit quoque proprietates amoris. Quam in prima capitur secundum eius causam, quae est amabile & diligibile. Et diligibile iustus solutio rationem, quia amor signat aliquem motum quo alius amari mouetur...

Deinde cum dicit, [Et segregata vnitio boni processus, &c.] ponit quoque proprietates amoris. Quam in prima capitur secundum eius causam, quae est amabile & diligibile. Et diligibile iustus solutio rationem, quia amor signat aliquem motum quo alius amari mouetur...

Deinde cum dicit, [Et segregata vnitio boni processus, &c.] ponit quoque proprietates amoris. Quam in prima capitur secundum eius causam, quae est amabile & diligibile. Et diligibile iustus solutio rationem, quia amor signat aliquem motum quo alius amari mouetur...

Deinde cum dicit, [Et segregata vnitio boni processus, &c.] ponit quoque proprietates amoris. Quam in prima capitur secundum eius causam, quae est amabile & diligibile. Et diligibile iustus solutio rationem, quia amor signat aliquem motum quo alius amari mouetur...

Deinde cum dicit, [Et segregata vnitio boni processus, &c.] ponit quoque proprietates amoris. Quam in prima capitur secundum eius causam, quae est amabile & diligibile. Et diligibile iustus solutio rationem, quia amor signat aliquem motum quo alius amari mouetur...

Deinde cum dicit, [Et segregata vnitio boni processus, &c.] ponit quoque proprietates amoris. Quam in prima capitur secundum eius causam, quae est amabile & diligibile. Et diligibile iustus solutio rationem, quia amor signat aliquem motum quo alius amari mouetur...

uenit ei ratione sua prioritate. Et in hoc a se differt. Nam qui propter seum alterius operatur, propter aliquid operatur. Qui autem ex amore operatur aliquid, propter seipsum operatur illud tantum sibi placitum. Deinde cum dicit, praesentibus in bono, &c. ostendit processum amoris. Et dicitur quod iste amor primo est in ipso bono, quod est Deus, & ex isto bono emanat in existentia, & iterum in existentibus participans, sicut quidam aeternus circulus, propter bonum, ex bono, in bono, & ad bonum, in non erante conuolutione circumambulans, & in eodem & secundum idem, & procedens, & manens semper, & restitutus.

LECTIO XII.

Verba Sancti Ierarchii.

A E C & nobilis nosse sanctorum, & ita circumlocutio continet eternitatem diuini amoris, quia solus motus circularis potest esse perpetuus. Et hoc est quod dicit, quod amor est sicut quidam circulus, in quantum est ipsum bonum, sicut obiectum, & ex bono, sicut ex causa, & in bono perseverans, & ad bonum consequens.

Deinde cum dicit, [Amorem sine diuinum, &c.] ponit verba Ierarchii de amore. Et circa hoc tria facit. Primo ponit effectus amoris qui Deo attribuitur. Secundo proprietates amoris, ibi. [Et segregata vnitio boni processus, &c.] Tercio processum amoris, ibi. [Et segregata vnitio boni processus, &c.]

LECTIO XIII.

A E C & nobilis nosse sanctorum, & ita circumlocutio continet eternitatem diuini amoris, quia solus motus circularis potest esse perpetuus. Et hoc est quod dicit, quod amor est sicut quidam circulus, in quantum est ipsum bonum, sicut obiectum, & ex bono, sicut ex causa, & in bono perseverans, & ad bonum consequens.

Deinde cum dicit, [Amorem sine diuinum, &c.] ponit verba Ierarchii de amore. Et circa hoc tria facit. Primo ponit effectus amoris qui Deo attribuitur. Secundo proprietates amoris, ibi. [Et segregata vnitio boni processus, &c.] Tercio processum amoris, ibi. [Et segregata vnitio boni processus, &c.]

Deinde cum dicit, [Amorem sine diuinum, &c.] ponit verba Ierarchii de amore. Et circa hoc tria facit. Primo ponit effectus amoris qui Deo attribuitur. Secundo proprietates amoris, ibi. [Et segregata vnitio boni processus, &c.] Tercio processum amoris, ibi. [Et segregata vnitio boni processus, &c.]

Deinde cum dicit, [Amorem sine diuinum, &c.] ponit verba Ierarchii de amore. Et circa hoc tria facit. Primo ponit effectus amoris qui Deo attribuitur. Secundo proprietates amoris, ibi. [Et segregata vnitio boni processus, &c.] Tercio processum amoris, ibi. [Et segregata vnitio boni processus, &c.]

Deinde cum dicit, [Amorem sine diuinum, &c.] ponit verba Ierarchii de amore. Et circa hoc tria facit. Primo ponit effectus amoris qui Deo attribuitur. Secundo proprietates amoris, ibi. [Et segregata vnitio boni processus, &c.] Tercio processum amoris, ibi. [Et segregata vnitio boni processus, &c.]

Deinde cum dicit, [Amorem sine diuinum, &c.] ponit verba Ierarchii de amore. Et circa hoc tria facit. Primo ponit effectus amoris qui Deo attribuitur. Secundo proprietates amoris, ibi. [Et segregata vnitio boni processus, &c.] Tercio processum amoris, ibi. [Et segregata vnitio boni processus, &c.]

Deinde cum dicit, [Amorem sine diuinum, &c.] ponit verba Ierarchii de amore. Et circa hoc tria facit. Primo ponit effectus amoris qui Deo attribuitur. Secundo proprietates amoris, ibi. [Et segregata vnitio boni processus, &c.] Tercio processum amoris, ibi. [Et segregata vnitio boni processus, &c.]

dum quod amans & amatum conueniunt in aliquo vno, sicut illud est substantia veritatis, sicut cum aliquis amat seipsum, sicut sic species, sicut animalia quae sunt eiusdem speciei se inuicem diligunt, sicut filii patriae, sicut compariora sediligunt, sicut fit quodammodo equalitas. Concretio autem ad amorem pertinet, secundum quod ea quae sic videntur quantum ad aliquid distantia remanent, sicut quae conueniunt ad diuisionem amantis & amati. Hec autem vnitio vel concretio ex apprehensione amantis, qui aestimat amatum aliquo modo esse vnum sibi, & hoc mouetur in illud per affectum amando, sicut enim in seipsum. Et propter hoc secundum diuersas rationes apprehensibilium distinguuntur diuersi amores. Alii enim est ratio cognitionis diuinae, & cognitionis angelicae, & humanae secundum intellectum, & omnium animalium secundum sensum. Sed vnitio & concretio in amore naturali est ex quadam contententia naturali, ex qua procedunt vel aliqui inclinatur in alterum finem in amor se extendat virtus amoris, & ostendit subiens, quod mouet superiora ad prouidendum inferioribus, equalia ad alteram sibi conuenientiam communicandam inuicem, & inferiora per consequenter ad sua superiora, subsistentem se eis, & attendendo ad ea sicut ad suas causas, & desiderando ea sicut ex quibus dependunt eorum bona.

Deinde cum dicit, [Quoniam ex vno multos amores ordinamus, &c.] ponit verba Ierarchii ostendens ordinem multorum amorum derivatorum ab amore diuino. Et videtur esse verba quae recipiuntur aliqua supra dicta.

Deinde cum dicit, [Quoniam ordinamus multos amores ex vno,] id est, ostendimus quod ex vno diuino amore multi amores ordinari possunt, etiam conuenienter dicimus, quales sunt cognitiones & virtutes mundanorum & supermundanorum, & supermundanorum, id est, equaliter mundani & supermundani amores cognosci possunt, & quae sit effectiva virtutumque amorum.

Deinde cum dicit, [Quoniam ordinamus multos amores ex vno,] id est, ostendimus quod ex vno diuino amore multi amores ordinari possunt, etiam conuenienter dicimus, quales sunt cognitiones & virtutes mundanorum & supermundanorum, & supermundanorum, id est, equaliter mundani & supermundani amores cognosci possunt, & quae sit effectiva virtutumque amorum.

Deinde cum dicit, [Quoniam ordinamus multos amores ex vno,] id est, ostendimus quod ex vno diuino amore multi amores ordinari possunt, etiam conuenienter dicimus, quales sunt cognitiones & virtutes mundanorum & supermundanorum, & supermundanorum, id est, equaliter mundani & supermundani amores cognosci possunt, & quae sit effectiva virtutumque amorum.

Deinde cum dicit, [Quoniam ordinamus multos amores ex vno,] id est, ostendimus quod ex vno diuino amore multi amores ordinari possunt, etiam conuenienter dicimus, quales sunt cognitiones & virtutes mundanorum & supermundanorum, & supermundanorum, id est, equaliter mundani & supermundani amores cognosci possunt, & quae sit effectiva virtutumque amorum.

Deinde cum dicit, [Quoniam ordinamus multos amores ex vno,] id est, ostendimus quod ex vno diuino amore multi amores ordinari possunt, etiam conuenienter dicimus, quales sunt cognitiones & virtutes mundanorum & supermundanorum, & supermundanorum, id est, equaliter mundani & supermundani amores cognosci possunt, & quae sit effectiva virtutumque amorum.

Deinde cum dicit, [Quoniam ordinamus multos amores ex vno,] id est, ostendimus quod ex vno diuino amore multi amores ordinari possunt, etiam conuenienter dicimus, quales sunt cognitiones & virtutes mundanorum & supermundanorum, & supermundanorum, id est, equaliter mundani & supermundani amores cognosci possunt, & quae sit effectiva virtutumque amorum.

Deinde cum dicit, [Quoniam ordinamus multos amores ex vno,] id est, ostendimus quod ex vno diuino amore multi amores ordinari possunt, etiam conuenienter dicimus, quales sunt cognitiones & virtutes mundanorum & supermundanorum, & supermundanorum, id est, equaliter mundani & supermundani amores cognosci possunt, & quae sit effectiva virtutumque amorum.

Deinde cum dicit, [Quoniam ordinamus multos amores ex vno,] id est, ostendimus quod ex vno diuino amore multi amores ordinari possunt, etiam conuenienter dicimus, quales sunt cognitiones & virtutes mundanorum & supermundanorum, & supermundanorum, id est, equaliter mundani & supermundani amores cognosci possunt, & quae sit effectiva virtutumque amorum.

Deinde cum dicit, [Quoniam ordinamus multos amores ex vno,] id est, ostendimus quod ex vno diuino amore multi amores ordinari possunt, etiam conuenienter dicimus, quales sunt cognitiones & virtutes mundanorum & supermundanorum, & supermundanorum, id est, equaliter mundani & supermundani amores cognosci possunt, & quae sit effectiva virtutumque amorum.

Deinde cum dicit, [Quoniam ordinamus multos amores ex vno,] id est, ostendimus quod ex vno diuino amore multi amores ordinari possunt, etiam conuenienter dicimus, quales sunt cognitiones & virtutes mundanorum & supermundanorum, & supermundanorum, id est, equaliter mundani & supermundani amores cognosci possunt, & quae sit effectiva virtutumque amorum.

Deinde cum dicit, [Quoniam ordinamus multos amores ex vno,] id est, ostendimus quod ex vno diuino amore multi amores ordinari possunt, etiam conuenienter dicimus, quales sunt cognitiones & virtutes mundanorum & supermundanorum, & supermundanorum, id est, equaliter mundani & supermundani amores cognosci possunt, & quae sit effectiva virtutumque amorum.

Deinde cum dicit, [Quoniam ordinamus multos amores ex vno,] id est, ostendimus quod ex vno diuino amore multi amores ordinari possunt, etiam conuenienter dicimus, quales sunt cognitiones & virtutes mundanorum & supermundanorum, & supermundanorum, id est, equaliter mundani & supermundani amores cognosci possunt, & quae sit effectiva virtutumque amorum.

Deinde cum dicit, [Quoniam ordinamus multos amores ex vno,] id est, ostendimus quod ex vno diuino amore multi amores ordinari possunt, etiam conuenienter dicimus, quales sunt cognitiones & virtutes mundanorum & supermundanorum, & supermundanorum, id est, equaliter mundani & supermundani amores cognosci possunt, & quae sit effectiva virtutumque amorum.

Deinde cum dicit, [Quoniam ordinamus multos amores ex vno,] id est, ostendimus quod ex vno diuino amore multi amores ordinari possunt, etiam conuenienter dicimus, quales sunt cognitiones & virtutes mundanorum & supermundanorum, & supermundanorum, id est, equaliter mundani & supermundani amores cognosci possunt, & quae sit effectiva virtutumque amorum.

In hoc enim quodammodo extra se ponitur, quod aliis intendunt, & similitur...

LECTIO XI.

Quare Deus dicitur amor, & dilectio.

Vid autem totaliter Theologi volentes, aliquando quidem amorem & dilectionem ipsum dicunt, aliquando autem amabilem...

Deinde cum dicitur: [Propter quod & Paulus, &c.] ostendit idem per autoritatem...

Quid quidem addit: per hoc quod dixerat, [deponitur] non intelligatur aliqua eius minoratio...

Deinde cum dicitur: [Propter quod qui fortes sunt in divinis, ipsum zelotem appellant, &c.] determinat de zelo, qui importat quandam intentionem amoris...

Vultus enim nostra non est causa rerum, sed a rebus movetur, voluntas autem Dei est causa rerum, & ideo amor suus facit bona ea quae amat...

Inveniunt enim in zelo & amore humano alia conditio per quam differat a divino...

Deinde cum dicitur: [Amorem autem rursus & dilectionem fecit motum, &c.] manifestat quomodo Deus dicitur amor...

Deinde cum dicitur: [Et segregata virtutibus bonis processit, &c.] ponit quinque proprietates amoris...

Quarta conditio eius est, quod est [per se mobilis, & que competit ei inquantum est primus motus appetitus]...

LECTIO IX.

Quid autem totaliter Theologi volentes, &c. Videtur enim quodammodo extra se ponitur, quod aliis intendunt...

Quid quidem addit: per hoc quod dixerat, [deponitur] non intelligatur aliqua eius minoratio...

Deinde cum dicitur: [Propter quod qui fortes sunt in divinis, ipsum zelotem appellant, &c.] determinat de zelo...

Deinde cum dicitur: [Amorem autem rursus & dilectionem fecit motum, &c.] manifestat quomodo Deus dicitur amor...

Deinde cum dicitur: [Et segregata virtutibus bonis processit, &c.] ponit quinque proprietates amoris...

Quarta conditio eius est, quod est [per se mobilis, & que competit ei inquantum est primus motus appetitus]...

Quinta proprietates est, quod est [per se operans], quod etiam conuenit

LECTIO IX.

venit ei ratione suae prioritatis. Et in hoc a se differt. Nam qui ponitur sicut alterius operatur, propter aliquid operatur.

Quid autem ex amore operatur aliquid, per se ipsum operatur illud tantum sibi placitum. Deinde cum dicitur, [praesentis in bono, &c.] ostendit processum amorem...

principium diuini amor monstrat differenter, sicut quidam aternus circulus, propter bonum, ex bono, in bono, & ad bonum, in non errante conuolutione circumambulans, & in eodem & secundum idem, & procedens, & manens semper, & restitutus.

LECTIO XII.

Verba Sancti Ierothei.

A & nobilis noster fanchitatis perfectior, a Deo motus recitauit in amatiuis hymnis, quos no incontentem ei memorare, & sicut sanctum quoddam caput imponere sermoni de amore...

Vide deinde, quod Deus dicitur amor & diligibilis, inquantum est ipsum pulchrum & bonum, in hoc enim importatur obiectum amoris.

LECTIO XII.

A & nobilis noster fanchitatis perfectior. Dionysius tradidit de amore, hic ad confirmationem praedictorum introducit verba Ierothei de amore...

Deinde cum dicitur: [Amorem suae diuinum, &c.] ponit verba Ierothei de amore, Et circa haec tria, Primo ponuntur verba continentia diuisionem & distinctionem amoris.

Secundo verba demonstrantia ordinem amoris ex vno amore procedentium, ibi, Quomodo ex vno multis amore ordinamus, conuenienter dicitur quales quidem, &c.

Tertio verba demonstrantia reductionem omnium amorum ad vnum amorem, ibi, Nunc rursus referentes, &c.

Quartos amor animalis, qui pertinet ad appetitum naturalem suae in animalibus...

Quintus est naturalis, qui pertinet ad appetitum naturalem suae in animalibus quantum ad nutritiam partem, sicut in plantis sicut etiam in rebus inanimatis.

Et petro redit omnes in duas. Secundo illos duos reducit vterius in vnum amorem. Ibi, [Ageritur, &c.] Et autem considerandum quod superior constructio pendet vsque huc, quasi diceret, quomodo praemissa dicimus.

Vntio autem a conuersione differt. Est enim amor vntio secundum quod amans & amatum conueniunt in aliquo vno, sicut illud de substantia versusque, sicut cum aliquis amat scipulum, sive se species, sicut animalia...

venit ei ratione suae prioritatis. Et in hoc a se differt. Nam qui ponitur sicut alterius operatur, propter aliquid operatur.

Quid autem ex amore operatur aliquid, per se ipsum operatur illud tantum sibi placitum. Deinde cum dicitur, [praesentis in bono, &c.] ostendit processum amorem...

principium diuini amor monstrat differenter, sicut quidam aternus circulus, propter bonum, ex bono, in bono, & ad bonum, in non errante conuolutione circumambulans, & in eodem & secundum idem, & procedens, & manens semper, & restitutus.

Videtur enim quodammodo extra se ponitur, quod aliis intendunt...

Quid quidem addit: per hoc quod dixerat, [deponitur] non intelligatur aliqua eius minoratio...

Deinde cum dicitur: [Propter quod qui fortes sunt in divinis, ipsum zelotem appellant, &c.] determinat de zelo, qui importat quandam intentionem amoris...

Deinde cum dicitur: [Amorem autem rursus & dilectionem fecit motum, &c.] manifestat quomodo Deus dicitur amor...

Deinde cum dicitur: [Et segregata virtutibus bonis processit, &c.] ponit quinque proprietates amoris...

Quarta conditio eius est, quod est [per se mobilis, & que competit ei inquantum est primus motus appetitus]...

Quinta proprietates est, quod est [per se operans], quod etiam conuenit

Quarta conditio eius est, quod est [per se mobilis, & que competit ei inquantum est primus motus appetitus]...

Quinta proprietates est, quod est [per se operans], quod etiam conuenit

Vntio autem a conuersione differt. Est enim amor vntio secundum quod amans & amatum conueniunt in aliquo vno, sicut illud de substantia versusque...

Vntio autem a conuersione differt. Est enim amor vntio secundum quod amans & amatum conueniunt in aliquo vno, sicut illud de substantia versusque...

DIOD. DE DIUINIS.

tantum gradus bonitatis in entibus omnibus equalibus. Et hoc est quod dicit. [Et si bonum non adesse videtur] secundum proportionem suam diversimode, sed omnia essent equalia, sequeretur quod illa que sunt Deo propinquissima in rebus & perfectissima, essent in grada & ordine extremorum] id est, inferiorum, & sic non esse videtur.

Secundam rationem assignat ex diversis capacitate rerum, que tamen diversitas est a Deo propria, propter finem. Unde dicit. [Quomodo autem esset possibile] quod omnia vniuersimode participarent bono, cum non omnia existentia sunt eodem modo disposita ad perfectam ipsam participationem. His autem rationibus assignatis vltimus procedit virtutem boni videtur ad malum. Et dicit, quod in hoc apparet excellens virtus boni, quod non solum bona producit, sed etiam firmat, & statim ea que priuatur bono, etiam ipsius priuationem, hoc est, hoc fit secundum totalem ipsius participationem,] id est, secundum rationem suam vniuersalis participationis, quia necesse est, quocumque modo est, participet bono, & sic oportet quod subiectum priuationis participet bono, cum sit quoddam ens, & per consequens ipse priuatur per bonum firmatur, inquantum non potest esse nisi in subiecto. Et non solum per virtutem boni & priuatio firmatur, sed etiam, si oportet considerari dicitur] veritatem, ea que aduersatur bono, virtute ipsius boni, & sunt, & aduersari possunt, quia hoc ipsum quod agunt aduersando est eis virtute boni.

Deinde cum dicit. [Magis autem videtur] comprehendens dicam. Omnia igitur existentia, &c.] ostendit vniuersalitatem boni in eo. quod quod videtur ad manifestationem eius quod dicitur, quod priuatio & priuatio firmatur per bonum.

Et circa hoc tria facit. Primo proponit propositum. Secundo manifestat propositum per exempla, ibi, sicut impudicus. Tertio adparat ad solutionem more distinctionis ibi: [quare est fieri ex corruptione generationem non est malum virtus, &c.]

Dicit ergo primo, quod non solum bonum inuenitur in singulis gradibus existentium, sed et vniuersaliter comprehendendo dicam, quod omnia entia inquantum sunt, & sunt bona, & ex bono. Sed inquantum sunt priuata bona, non solum non sunt bona, sed necesse existitiam, non enim ira est de bono sicut de aliis particularibus habitibus & priuationibus.

Pater enim in caliditate & frigiditate, quod substantia que fuerit calida, remanet existentia, postquam totaliter deseruitur a caliditate, & multa que sunt in entibus, que carent vita & mente, id est, intellectui: & etiam Deus est aliquid substantia, quasi super omnem substantiam existentem, & vniuersaliter in omnibus aliis formis & perfectionibus inuenitur hoc, quod aliqua & sunt & subsistere etiam postquam recedente perfectione non habendo talem perfectionem. Sed illud, quod omnino priuatum est bono in nullo loco, nullo modo, nullo tempore est, aut esse potest. Deinde cum dicit. [Sicut impudicus, &c.] manifestat enim quomodo ea que dicuntur mala in moribus habent aliquid de bono.

Et primo manifestat hoc in malo impudicitie, que est secundum corruptionem concupiscentibus. Impudens enim priuatus est bono, inquantum eius concupiscentia priuatur ordine rationis, & non ponit aliquid esse, sed non esse, & sic etiam quantum ad hoc non concupiscit existentia, sed concupiscit inordinata, qua inquantum sunt inordinata, sunt non existentia, sed tamen, impudicus participat bono secundum quantumdam resonantiam obsecram,] & defectivam [vitiis & auaritia,] quam supra diximus bono conuenire.

Secundo ostendit idem in malo iracundie, quod est secundum inordinationem irascibilitatis. Et dicit quod, [furo] id est, ita inordinata participat bono secundum hoc ipsum quod mouetur in quiddam, quod ei apparet bonum & iustum, scilicet vindicare offensam, & inquantum desiderat illa que secundum se videntur mala, sicut lacus proximi, reducere & conuenire in aliquid appetens bonum & pulchrum. Et enim proprium iracundie, semper ad hoc nisi quod videntur iuste vindicari. Unde & Philosophus dicit in septimo Ethicorum, quod iracundia assimilatur ei qui audit quosdam leges inquantum ad hoc quod est vindicare peccata, sed statim mouetur ansequam totum audiat, scilicet a quo, & qualiter, & quantum offensam illatam debeat vindicare.

Tertio ostendit idem in eo qui ex malis peccat, non per passionem sed per electionem malum agens. Et dicit quod ille qui pessimum vitam desiderat, que tamen sibi optima videtur, ut dicitur, parti-

pat bono, inquantum ad ipsam vitam desiderat, & quantum ad hoc quod respicit optimum vitam, quia malum vitam eligit inquantum sibi apparet bona. Et vniuersaliter comprehendit, quod si omnino bonum aucturatur, neque est substantia, neque vita, neque aliquid desideratum, neque emors, neque aliud nihil.]

Deinde cum dicit. [Quare & si fieri &c.] applicat predictam veritatem ad solutionem dubitationis morae. Et dicit. Dum ita sit, quod cum nihil quodamque videtur malum, est totaliter priuatum bono, hoc ipsum quod per corruptionem vniuersus, que appropriatur malo, fit generatio alterius, non est ex parte mali, sed ex parte boni imperfecti. Sicut morbus qui corrumpit naturam est quidam defectus alius ordinis, scilicet proportionis humorum, & qua consistit sanitas, non tamen est defectus cuiuslibet ordinis, quia si omnis ordo tollatur, neque ipse morbus remanebit ab inuenire totaliter. Et dicitur quod, Si malum est aliquid in bono, sicut subiecto, cum omne accidens cauatur vel ex subiecto, vel ex aliquo alio extrinseco, oportebit quod malum cauatur ex ipso bono, vel ex aliqua causa alia. Sed inueniuntur & impossibile est quod malum cauatur ex naturali effectu, sicut accidens naturalia cauatur a suis subiectis, quia vt dominus dicit, Non potest arbor bona fructus malos facere, nec conuerso. Si dicatur quod malum quod ponitur accidens boni, non cauatur ex ipso bono, manifestum est quod oportet ipsum cauari ex aliquo alio principio & causa: omne enim accidens cum non sit de esse subiecti, ex aliqua causa in subiecto cauatur.

LECTIO XVII.

Et d neque in existentibus est malum. Si enim omnia existentia ex bono, & in omnibus est existentibus, & om-

stantia vel essentia, quod sit quiddam ordo minimus, id est, imperfectus. Et quantum ad lucem ordinem agrediendo aliquid est & corrumpere potest, sicut per calorem excedentem vel aliquid iustissimum. Illud enim quod omnino est expertus boni, neque est existens, neque est in existentibus,] sed illud quod est [mixtum] id est, partem habens de bono, & partem de malo, & secundum hoc quod habet de bono, conueniuntur inter existentia & est aliquid modo existentis.

Deinde cum dicit. [Magis autem existitiam omnia &c.] ostendit quod ex bono est diversitas graduum in entibus, & hoc ad solutionem applicat. Dicit ergo, quod omnia existentia inquantum magis & minus de esse participat inquantum magis & minus participat bono, quia ens inquantum ens est bonum, idem est de bono fieri & de ente, quia in ipso esse si aliquid nullo modo existit, participat, sequitur quod nullo modo erit. Illud autem quod secundum aliquam partem est, & secundum aliquam partem non est, sicut homo cecus, est et quiddam homo, sed non est videns. Inquantum quantum deficit ab eo quod est semper & perfecte existens, non est. Inquantum autem participat esse in tantum est.

Et vt vniuersaliter inquantum, ipsum non existens per ipsum esse tenetur & saluatur. Tantu enim remans homo. Ira & similitur est de malo, quia si aliquid sit malum quod totaliter recedat a bono, illud non est malum, sed necesse est, que sunt magis vel minus bona.

Sed illud quod est secundum aliquam partem bonum, secundum vero aliam partem non bonum, contrariatur quidem bono non vniuersali, quia non deficit vniuersaliter a bono, sed aliquid bono a quo deficit, sicut malum cecitatis opponitur bono visionis. Sed ipsum malum quod opponitur particulari bono, retinetur per participationem boni, inquantum scilicet subiectum priuationis participat aliquo bono, & ipsum bonum in subiectum alius boni, inquantum bonum vniuersaliter participat in omnibus entibus.

Nec est inconueniens quod bonum vniuersaliter loquendo, sit subiectum priuationis alicuius particularis boni, sicut quod est subiectum alicuius particularis entis continetur sub ente communi. Omnino autem recedente bono, neque aliquid est totaliter bonum, neque erit aliquid bonum mixtum cum malo, neque erit ipsum malum, quia subiecto subtrahit & priuatio subtrahitur. Si enim malum est in aliquo bono imperfecto, manifestum est quod sit totaliter subtrahatur bonum, tollitur totaliter & bonum imperfectum & bonum perfectum, & per consequens tollitur malum.

Tunc igitur solum potest esse malum quando respectu quorundam bonorum est malum, quibus opponitur, sed ab aliis bonis distinguitur sicut bonum a bono. Non enim est possibile quod aliqua opponatur sibi secundum omnia, quia falsem oportet quod in esse conueniat. Sic igitur cum malum non sit totaliter priuatum bono, sed aliquo particulari bono, relinquitur quod hoc ipsum quod est malum, non est aliqua res per se existens.

LECTIO XVII.

Et d neque in existentibus est malum. Si enim existentia ex bono, & in omnibus, &c.] Postquam Dionysius ostendit quod malum non est aliquid existens per se ipsum, hic incipit ostendere quod malum non est aliquid in existentibus, vt pars, vel accedens, color in corpore. Et primo ostendit hoc in generali. Secundo in speciali, ibi, [Et quidem neque duo existentium contraria principia possibile, &c.] Quod

Quod autem in existentibus non sit malum tanquam aliquid inueniens, sic probat communi ratione: Quia existentia causatur ex bono, & vt primum patet, sed effectus affirmatur causae, ergo bonum inuenitur in quolibet existente. Omne autem illud quod in aliquo inuenitur bonum, continetur sub illo, sicut omne

in quo inuenitur animal, continentur sub animal. Omne ergo substantius continetur sub bono tanquam bonum existens. Aufergo oportet quod malum non sit aliquid in aliquo existente, aut oportet quod sit impossibile. Sed hoc est impossibile, ergo impossibile est quod malum sit in existentibus. Quod autem malum non sit in bono, probat dupliciter.

Primo sic. Nullum contrarium erit in suo contrario, sicut frigidum non est in igne. Sed si malum sit aliquid quod sit contrarium bono, malum non potest contineri bono, cum bonum etiam de malo faciat bonum.

Secundo probat sic, Si malum est aliquid in bono, sicut subiecto, cum omne accidens cauatur vel ex subiecto, vel ex aliquo alio extrinseco, oportebit quod malum cauatur ex ipso bono, vel ex aliqua causa alia.

Sed inconueniens & impossibile est quod malum cauatur ex naturali effectu, sicut accidens naturalia cauatur a suis subiectis, quia vt dominus dicit, Non potest arbor bona fructus malos facere, nec conuerso. Si dicatur quod malum quod ponitur accidens boni, non cauatur ex ipso bono, manifestum est quod oportet ipsum cauari ex aliquo alio principio & causa: omne enim accidens cum non sit de esse subiecti, ex aliqua causa in subiecto cauatur.

Similiter autem bonum quod ponitur subiectum mali oportet esse cauatum, cum sit bonum per participationem, non autem per essentialitatem. Oportet ergo aliquid ducum ponere. Quam vnum est, quod malum sit ex bono. Secundum est, quod bonum sit ex malo. Aut si ista duo sint impossibilia, vt patet per authoritatem inductam, oportet ponere tertium, scilicet quod & bonum & malum cauatur ex quodam principio & causa boni. Quartum enim ponit non potest, scilicet quod neque bonum sit causatum, neque malum, quia binarius non potest esse principium, sed omnis binarius principium est vniuersa, & sic oportet quod contraria duo vel ita se habeant quod vnum sit causa alterius, vel ab vna causa cauatur. Sicut autem duo prima sunt impossibilia, ita & tertium.

Inconueniens enim est, quod ex vno & eodem principio procedant, & sint aliqua que totaliter sint contraria, sicut bonum & malum. Et quia postea aliquid dicere, quod idem secundum diuersa facit contraria, ad hoc excludendum subiungit, quod impossibile est dicere quod ipsum primum principium non sit [simplex & singulare] id est, vniuersum [sed diuisibile, bifforme & contrarium sibi ipsi & variatum] a seipso. Oportet enim si aliquid idem causet contraria secundum aliud & aliud, quod ex contrariis componatur, & sic non erit primum principium, quod oportet esse simplex. Patet ergo quod malum non est in existente. Deinde cum dicit, [Et quidem neque duo contraria principia possibile, &c.] ostendit per singula quod malum non est aliquid in existentibus. Et primo quod non potest esse in Deo. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit quod malum non est aliud primum principium contrarium Deo. [Secundo quod malum non est in Deo, ibi,] [Et quidem de amicitia.] Tertio quod malum non est ex Deo, ibi, [Sed neque ex Deo est malum, aut enim non est bonum, aut bona, &c.]

Primum ostendit duabus rationibus. Quarum prima talis est. Si malum esset aliud primum principium contrarium Deo, quod esset ponere duo principia existentium contraria, & sibi inuicem totaliter aduersaria, cum omne illud cui possit suum contrarium aduersari, possit ab eo laedi & molestari, sequeretur quod Deus qui esset ipsum bonum, non esset absque læsione & molestia, sed hoc est impossibile. Non enim esset summa bonum, nec lumme beatus si læderetur & molestaretur. Non ergo sunt duo prima principia contraria bonum & malum.

Secunda ratio talis est. Effectus sequitur conditionem causatum & principium. Si ergo prima principia sunt contraria & sibi inuicem aduersaria, sequeretur quod omnia in effectibus contra inuicem pu-

gnarent, & vnum ad aliud non ordinareretur, quod est impossibile & contra hoc quod apparet de ordine vniuersi. Non igitur sunt duo prima principia contraria. Deinde cum dicit, [Et quidem de amicitia omnibus existentibus bonum tribuit, & per se pax & pacis, &c.] ostendit quod malum non est in Deo.

Et quidem hoc quod dicitur, quod Deus est ipsum bonum, & malum non potest esse in ipso bono, sicut nec omnibus existentibus bonum tribuit, & per se pax, & pacis donatur laudatur a sanctis theologis. Propter quod & amica bono & conuenientia omnia & vniuersa vitæ germina, & ad vnum bonum ordinata, & manifesta & similia, & se inuicem adiuuantia: quare non in Deo est malum, & malum non est res mota a Deo. Sed neque ex Deo est malum, aut enim non est bonum, aut bona facit & bona producit. Et non aliquando quidem, & quædam, aliquando autem non, & non omnia. Transmutationem enim in hoc patitur, & variationem circa seipsum, quod omnium diuinissimum est secundum causam. Si enim in Deo bonum essentia est, est transiens, aut aliquando quidem existens, aliquando non existens. Si autem participatione bonum habet, & ex altero habet, & aliquando quidem habet, aliquando autem non habet. Non igitur ex Deo malum, neque in Deo, neque simpliciter, neque secundum tempus.

inuenit, & omnia in hoc simulantur & inuant se inuenit. Non autem ista pax & conuenientia esset in rebus a Deo, & per comparationem ad Deum, si in Deo esset aliqua contrarietas boni & mali. Vnde manifestum est quod in Deo non est aliquid malum, & vltimus etiam quod malum non est aliqua res que subiacet diuine motioni, quia omnia que mouentur a Deo, concordant in vno sine saltet vltimo, vt dictum est.

Deinde cum dicit, [Sed neque ex Deo est malum, aut enim non est bonum, aut bona, &c.] ostendit quod malum non est ex Deo. Et primo quod non est ab eo simpliciter. Secundo, quod non est ab eo secundum aliquod tempus, ibi, [Et non aliquando quidem, & quædam, aliquando autem, &c.] Primum ostendit hoc modo. Bonum non est productum mali, vt ex dictis patet. Aut igitur oportet dicere quod Deus non sit bonum, aut quod facti & producti bona & non mala. Deinde cum dicit, [Et non aliquando quidem & quædam, aliquando autem, &c.] ostendit quod Deus non producit malum secundum aliquod tempus. Et dicit quod non potest dici quod Deus quandoque quædam mala producat, quod quædam autem non, & non omnia, quia cum malum non possit produci a bono, si Deus quandoque produceret malum, sequeretur quod transmutaretur a sua bonitate & varietur secundum seipsum. Quod patet esse impossibile dupliciter.

Primo quidem, quia illud quod [est diuinissimum] id est optimum & causa omnis bonitatis, non potest mutari a bonitate, sicut nec ignis a caliditate.

Secundo quod Deus aut est bonus per essentialiam suam, aut per participationem. Si autem per essentialiam, idem erit Deo recedere a bonitate & recedere ab essentialia & fieri totaliter non existens. Si autem sit bonum participatiue, oportet quod habeat causam suam bonitatis, & hoc modo potest aliquando bonus, aliquando non bonus esse, sed hoc est contra hoc quod intelligimus per hoc nomen Deus aliquid primum bonum & causam omnis bonitatis.

Sic igitur patet quod malum nec simpliciter in Deo, vel a Deo est, nec secundum aliquod tempus, sed neque in aliquo.

ED neque in angelis est malum. Si enim enunciat bonitatem diuinam boniformis, &c.

LECTIO XVIII

Quod in creaturis malum non sit aliquid.

ED neque in angelis malum. Si enim enunciat bonitatem diuinam boniformis angelus, illud existens secundum

participationem secundario, quod est secundum causam enuntiatum. Primo, imago Dei est angelus, manifestatio oculi luminis, speculum purum, clarissimum, incontaminatum, incoquinatum, immaculatum, simpliciter, si est conueniens, &c.

LECTIO XIX

Neque demones sunt natura mali.

Hanc autem notificationem manifestat consequenter. Et primo manifestat quomodo angelus sit imago Dei. Secundo quomodo sit manifestatio oculi luminis, ibi, Et mundi respicere faciens in ipso &c.

ueniens dicere. Offenso igitur quomodo angelus sit imago, ostendit consequenter quomodo manifestat diuinum bonum.

LECTIO XVIII

ED neque demones sunt natura mali. Etenim si natura mali, neque ex bono, neque in

existentibus, neque quidem ex bono transmutati essent, natura & semper mali existentis, postea igitur sibiipsis sunt mali & aliis. Si sibiipsis quidem, & corruptunt seipso. Si autem alii, quomodo corruptentes, aut quid corruptentes substantiam, aut virtutem, aut operationem? Si substantiam quidem, prius quidem, non praxer naturam.

qui excludunt immundum, id est, peccatorem ad diuinis mysteriis excommunicando eum, essent mali. Quod est contra Apostolum qui hoc precipit primae ad Corinthios quinto. Sed quia multipliciter inueniuntur non est solutus, si solo soluit omnia iudicia.

LECTIO XIX

ED neque demones sunt natura mali &c. Postquam Dionysius ostendit quod malum non est in angelis, hinc ostendit quod non sit in demonibus. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quod demones non sunt naturaliter mali.

Secunda ratio talis est. Offensum est quod malum neque est existens, neque est in existentibus. Si igitur demones essent naturae mali, non essent de numero existentium.

seu transmutati de bono in malum, vel siles catholica confiteretur. Quarta ratio talis est, quod si demones sunt naturaliter mali, aut sunt naturaliter mali sibiipsis, aut aliis. Si sibi ipsis, cum de ratione mali sit quod nocet & corrumpat, sequitur quod corruptant seipso, quod est impossibile.

siipsum principium. In quo enim (dic mihi) malos fieri dicimus demones, nisi in carencia habitus & operationis diuinorum bonorum? Et aliter. Si natura mali demones, semper mali, & quidem malum instabile est. Igitur si semper eodem modo se habent, non mali. Quod enim semper idem, boni est proprium.

Non enim semper mali, non natura mali, sed defectu angelicorum bonorum. Et non omnino expertes boni, secundum quod sunt, & viuunt, & intelligunt, & totaliter quidem est in ipsis desiderij motus. Mali autem esse dicuntur propter hoc quod infirmantur circa operationem secundum naturam.

mali, non naturaliter sunt mali. Quod se probat, quia omne instabile est quoddam malum, & esse semper idem, est proprium boni.

ga & casus. Et aliter. Quod est in demonibus malum. Furor irrationabilis, demens concupiscentia, phantasia proterua. Sed ista est in demonibus non omnino, neque in omnibus, neque ipsa secundum seipsa mala.

dit secundum cuius boni defectum dicuntur mali, propter hoc quod defectus se habent in operatione qua competunt naturae eorum. Et quo ordine hoc enuntiat, consequenter ostendit dicens. Aucto igitur est ipsis malum. Vbi considerandum est quod omne illud quod est naturaliter subiectum alicui bonum, si habet in hoc quod est subiectum, sicut bonum appetitum voluntatis & alicui bonum est. Deo naturaliter subiecta bonum igitur voluntatis angelice & humane est vt de diuina voluntate regulentur.

fuit concupifcit, & quantum ad phantafiam fue imaginationis, que dum non regulatur ratione, contra veritatem profertur.

LECTIO XX.

Quomodo fit malum in animalibus.

ED animas aliquis dicit esse malas. Si ideo quidam quod coaffitit malis profuit, & faluatiue.

LECTIO XX.

ED animas aliquis dicit esse, &c. Postquam Dionysius ostendit quomodo malum fit in demonibus,

mo bono deicitur, cuius virtute etiam & mala sunt bona, vel inquantum mala, manifestantur & sunt bona.

propter propriam infirmitatem non consecutione & prolapsu: Etenim & aeterni qui est super nos dicimus obnebrati defectu & absentia luminis.

dere quod in existentibus non est malum, quia in quibusdam quidem nullo modo est malum, sicut in Deo vel in angelis, in quibusdam vero est malum, sed sine principio, non sicut aliquid existens.

LECTIO

LECTIO XXI.

ED neque in tota natura malum. Postquam ostendit Dionysius quod in his que per cognitionem agunt non est malum aliud existens, ostendit idem in rebus naturalibus.

LECTIO XXI.

Malum non est in rebus naturalibus.

ED neque in tota natura malum. Si enim omnes naturales rationes sunt ab vniuersali natura, nihil est ipsi contrarium. Particulari autem, &c. Sicut autem malum non est in rebus naturalibus, nihil est ipsi contrarium.

ED neque in tota natura malum. Si enim omnes naturales rationes sunt ab vniuersali natura, nihil est ipsi contrarium. Particulari autem, &c. Sicut autem malum non est in rebus naturalibus, nihil est ipsi contrarium.

pus est mala. *

tionem. Posset enim aliquis dicere, hoc corpus ex hoc ipso est malum quod anime malitie causa est, sed hoc ipse excludit dicens, quod causa malitie anime non est corpus.

lum, sed minus bonum. Si enim perfecta sunt solatio pulchritudinis & forma & ordinis, peribit & ipsum corpus. Quoniam autem neque malitie causa est anima corpus, manifestum est ex eo quod potest & sine corpore malitia esse, sicut in demonibus.

ziz attribuitur malum. Et primo ostendit veritatem, secundo excludit obiectionem, ibi, Si autem dicant ipsam quidem, &c. Circa primum duo faciunt. Primo proponit veritatem, secundo probat eam, ibi, Etenim ipsi ornatus.

Deinde cum dicit, Sed neque in corpore, &c. Ostendit qualiter in corpore est malum. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit quod dicitur malum corporis. Secundo excludit quandam obiectionem, ibi, Quoniam autem neque malitie causa est anima corpus, manifestum est ex eo quod potest & sine corpore malitia esse, sicut in demonibus.

Cla procedat ab vno primo principio, quia ante omnem multitudine...

tentia ad diuersa, nec tamen hoc ipsum quod est in potentia ad diuersa...

LECTIO XXII.

Vtrum malum ex bono causetur.

M sicut colligitur, sicut dicitur, Bonum est vna & tota est causa, malum autem...

LECTIO XXII.

S t autem colligitur, sicut dicitur, Bonum est vna & tota est causa...

Et primo illam qua quarebatur, Vtrum malum causaretur ex bono...

Secundo manifestat ex ibi, Quomodo totaliter mala sunt proposita...

Tertio quoniam qua quarebatur, quomodo aliquid existentium desiderat malum...

Primo promittit quasdam considerations de causa mali, per quas soluitur premissa questio.

Secundo manifestat ex ibi, Quomodo fit secundum naturam &c. Ponitur ergo...

Similiter ad actum requiritur quod fit communis, secundum omnes debitas...

Deinde cum dicit, Videtur Deo sic, ponit secundam considerationem, que talis est...

Et notandum est quod signatur dicit, in stabilis materia, quia inclinari ad materiam...

Principium autem mutabilitatis est materia in quantum est in po-

Aliqua causa, non est enim causa multipliciter quam effectus, ut scilicet effectus sit vna & causa sit multa.

Sicut autem creatio & creatio & effectus & facere communiter conueniant bono & malo, oportet quod hoc procedat ab vna causa.

Deinde cum dicit, Sed neque hoc quod dicitur, ostendit quomodo fit habitus...

Deinde cum dicit, Omne quod est secundum naturam, et in diffinitum non est secundum naturam...

Videmus enim quod omne quod habet causam determinatam aut est a natura, aut est ab arte.

Secundum naturam, quia omne quod est secundum naturam, non est in arte.

Sed malum non est secundum naturam, neque secundum artem, quia omne quod est secundum naturam...

Secundum naturam, quia omne quod est secundum naturam, non est in arte.

Deinde cum dicit, Omne autem quod est secundum naturam, et in diffinitum non est secundum naturam...

Deinde cum dicit, Omne autem quod est secundum naturam, et in diffinitum non est secundum naturam...

Deinde cum dicit, Omne autem quod est secundum naturam, et in diffinitum non est secundum naturam...

Deinde cum dicit, Omne autem quod est secundum naturam, et in diffinitum non est secundum naturam...

Deinde cum dicit, Omne autem quod est secundum naturam, et in diffinitum non est secundum naturam...

Deinde cum dicit, Omne autem quod est secundum naturam, et in diffinitum non est secundum naturam...

Deinde cum dicit, Omne autem quod est secundum naturam, et in diffinitum non est secundum naturam...

Deinde cum dicit, Omne autem quod est secundum naturam, et in diffinitum non est secundum naturam...

Deinde cum dicit, Omne autem quod est secundum naturam, et in diffinitum non est secundum naturam...

Deinde cum dicit, Omne autem quod est secundum naturam, et in diffinitum non est secundum naturam...

Deinde cum dicit, Omne autem quod est secundum naturam, et in diffinitum non est secundum naturam...

Deinde cum dicit, Omne autem quod est secundum naturam, et in diffinitum non est secundum naturam...

Deinde cum dicit, Omne autem quod est secundum naturam, et in diffinitum non est secundum naturam...

Deinde cum dicit, Omne autem quod est secundum naturam, et in diffinitum non est secundum naturam...

idei sustententur, sicut priuationes in subiectis, et quod habeant subiecta determinata, sicut habent causas determinatas.

Deinde cum dicit, Omnia & malum &c. manifestat secundum considerationem, scilicet quod causa malorum sine virtute bonorum facientes.

Deinde cum dicit, Omnia & malum &c. manifestat secundum considerationem, scilicet quod causa malorum sine virtute bonorum facientes.

Deinde cum dicit, Omnia & malum &c. manifestat secundum considerationem, scilicet quod causa malorum sine virtute bonorum facientes.

Deinde cum dicit, Omnia & malum &c. manifestat secundum considerationem, scilicet quod causa malorum sine virtute bonorum facientes.

Deinde cum dicit, Omnia & malum &c. manifestat secundum considerationem, scilicet quod causa malorum sine virtute bonorum facientes.

Deinde cum dicit, Omnia & malum &c. manifestat secundum considerationem, scilicet quod causa malorum sine virtute bonorum facientes.

Deinde cum dicit, Omnia & malum &c. manifestat secundum considerationem, scilicet quod causa malorum sine virtute bonorum facientes.

Deinde cum dicit, Omnia & malum &c. manifestat secundum considerationem, scilicet quod causa malorum sine virtute bonorum facientes.

Deinde cum dicit, Omnia & malum &c. manifestat secundum considerationem, scilicet quod causa malorum sine virtute bonorum facientes.

Deinde cum dicit, Omnia & malum &c. manifestat secundum considerationem, scilicet quod causa malorum sine virtute bonorum facientes.

Deinde cum dicit, Omnia & malum &c. manifestat secundum considerationem, scilicet quod causa malorum sine virtute bonorum facientes.

Deinde cum dicit, Omnia & malum &c. manifestat secundum considerationem, scilicet quod causa malorum sine virtute bonorum facientes.

Deinde cum dicit, Omnia & malum &c. manifestat secundum considerationem, scilicet quod causa malorum sine virtute bonorum facientes.

Deinde cum dicit, Omnia & malum &c. manifestat secundum considerationem, scilicet quod causa malorum sine virtute bonorum facientes.

Deinde cum dicit, Omnia & malum &c. manifestat secundum considerationem, scilicet quod causa malorum sine virtute bonorum facientes.

Deinde cum dicit, Omnia & malum &c. manifestat secundum considerationem, scilicet quod causa malorum sine virtute bonorum facientes.

Deinde cum dicit, Omnia & malum &c. manifestat secundum considerationem, scilicet quod causa malorum sine virtute bonorum facientes.

Deinde cum dicit, Omnia & malum &c. manifestat secundum considerationem, scilicet quod causa malorum sine virtute bonorum facientes.

Deinde cum dicit, Omnia & malum &c. manifestat secundum considerationem, scilicet quod causa malorum sine virtute bonorum facientes.

Deinde cum dicit, Omnia & malum &c. manifestat secundum considerationem, scilicet quod causa malorum sine virtute bonorum facientes.

Deinde cum dicit, Omnia & malum &c. manifestat secundum considerationem, scilicet quod causa malorum sine virtute bonorum facientes.

SYPER CAPVT V. LECTIO I.

Ranfundum est autem nunc ad vere existentem vere existentis Dei Theologicam laudationem &c. Postquam Dionysius tradidit de bono in quarto cap. hic in quinto dicitur...

CAPVT V.

De existente, in quo & de exemplis.

LECTIO I.

Ranfundum autem est nunc ad vere existentem vere existentis Dei theologiam laudationem. Tantum autem memorabimus, quod sermone intento est, non super substantialem substantiam, sed cum quod super substantialis est manifestare...

Dicitur autem hoc in duas partes. In prima praeiudicat quodammodo necessaria ad perfectam intentionem. In secunda sequitur de causalitate primi entis, ibi, Quoniam autem & de istis diximus &c.

Circa primum tria facit. Primo manifestat suam intentionem. Secundo excludit errorem, ibi, Non autem aliud &c. Tertio respondet cuiuslibet obiectioni, ibi, Et quidem dicitur aliquid, &c.

Hoc praefere oportet, quod non est in praesenti sermone intento, quod ipsa (super)substantialis substantia Dei secundum quod in seipsa (super)substantialiter existit, manifestetur, id est, ut cognoscatur Dei essentia...

Quonia enim videntur hoc ipsum quod Deus est, tamen est tanta perfectio visionis, quanta est perfectio ipsius esse diuini, & quanta est perfectio visionis, quanta est perfectio ipsius esse diuini...

Quolibet enim diuino nomine manifestatur aliquis processus aliquis perfectionis a Deo in existentia, & secundum quod de Deo dicitur est supra omnia entia. Sicut nomen boni manifestat omnes processus viuentis essentia rerum, & extendit se tam ad existentia quam ad non existentia...

Vnde de sapientia Dei dicitur Iob. 28. quod abscondita est ab oculis omnium viuientium. Inuenio ergo praesentis sermone est, laudare Deum nomine boni, secundum quod est causam omnium bonorum. Et nomine existentis secundum quod facit omnem substantiam...

Et sic est ponenda aliam causam qua dat vitam, & sic de aliis, &

huiusmodi principia dicitur Deus. Hoc ergo excludit ipse Dionysius dicens, quod praesens sermo non dicitur aliquid principium esse ipsum bonum, & aliud ipsum existens, & aliud vitam, & aliud sapientiam.

tia est, vitam autem ad omnia viuentia extenditur, & super viuentia est. Sapientia vero ad omnia intellectualia, rationalia, & sensibilia extenditur, & super omnia ista est.

Et omnia nomina que hic exponuntur, dicit praesens sermo esse vnus principij & quod manifestat totam prouidentiam Dei viuentis, scilicet nomen boni, quodam modo manifestat diuina prouidentiam quantum ad aliquos determinatos effectus, vel magis vniversales, vel magis particulares, & sapientis, & huiusmodi.

Cum ipsum esse excedat vitam, & vita excedat sapientiam, vnde est quod viuentia supereminenter existant omnium substantiarum, & creaturam omnium existentium, quia scilicet non producat substantiam ex aliquo praesentate, sed simpliciter omne existens ex virtute ipsius prouenit.

Deinde enumerat ea que ad esse pertinere videntur. Et primo ponit duo vniversalia, existens & quod est, intellectus. Nam mens comprehendit esse totius esse, sed quia mens illi est, intellectus non fit ad se intelligens nisi per participationem intelligibilis quod est ipsum existens, postquam Platonicum quod ipsum existens quod separamus potest, sed supra intellectum creatum primum, sicut intelligibile est ante intelligens...

Et quoniam ad hoc dicitur, [personae] Secundo non esse speciem vel genus vel homo vel animal, in quibus comprehenditur vniversalia principia in actu, singularia autem in potentia. Homo enim dicitur qui habet humanitatem abque praetitione individualium principiorum. Et quantum ad hoc dicitur, substantia. Tertium vero est ipsa essentia generis, vel speciei, vel significetur nomine humanitatis, in quo quidem nomine comprehenditur sola principia, specificatio.

Et similitur etiam rationalia, scilicet homines supereminenter sensibilibus, id est, brutis animalibus, quia praebundant esse in ratione, quam praesens possident, & quaedam sicut animalia bruta superant alia, vel plantas in sensibilibus, & alia, scilicet plantae superant caetera corpora inanimata in vita.

Et valet aliter hoc verum dici potest, quod illa que magis participat ipso mo quod est Deus, & in se ipsa non est, quod donatus est absque omnibus, videlicet loco, & propinquiora sunt Deo & magis ei similia [derelictis], id est, his que exceduntur [Quoniam autem & de istis diximus, Age bonum sicut vere, &c.] Praemissis quibusdam que erant necessaria ad praesentem intentionem, hic Dionysius accedit ad exponendum nomen entis secundum quod de Deo dicitur.

Et quia sicut iam dixi, non est suae intentionis ineffabilem Dei essentiam manifestate secundum quod in se est, sed secundum quod nomen entis de Deo dicitur, manifestat processione essendi a Deo in creaturis, ideo primo ostendit processum essendi vniversalium in omnia. Secundo ostendit quod a diuino esse effluunt etiam singularia species, ibi, [Et ex eadem omnium causa, &c.]

Circa primum duo facit. Primo ostendit omnia existentia vniversaliter esse a Deo. Secundo ostendit omnia in ipso esse, ibi, [Et ex ipsa & in ipsa &c.]

Circa primum duo facit. Primo ostendit diuinum esse vniversalium causali

causalitatem respectu omnium existentium. Secundo ostendit quod ex ipso esse Deus proprie magis denominatur, ibi, [Et ante alias ipsius participationes &c.]

Circa primum tria facit. Primo ostendit de quo est intentio. Secundo profertur propositum, ibi, [Quod totius esse &c.] Tertio epilogat, ibi, Refrutantes igitur diuina &c.]

Dicit ergo primo, quia de praemissis diuinis esse, quorum cognitione praeexistebatur ad praesentem intentionem, debentur laudare ipsum bonum quod est Deus sicut in se vere existens, & sicut faciens substantiam omnium existentium.

Deinde cum dicit, [Quod totius esse] Quod totius esse dicitur profertur. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit quod Deus esse causa omnium que ad esse pertinent. Secundo quod omnia est quodammodo conueniens, ibi, [Et enim Deus &c.] Tertio, quod omnia ad esse remouetur, ibi, [Et neque erat &c.]

Cum ipsum esse excedat vitam, & vita excedat sapientiam, vnde est quod viuentia supereminenter existant omnium substantiarum, & creaturam omnium existentium, quia scilicet non producat substantiam ex aliquo praesentate, sed simpliciter omne existens ex virtute ipsius prouenit.

Deinde enumerat ea que ad esse pertinere videntur. Et primo ponit duo vniversalia, existens & quod est, intellectus. Nam mens comprehendit esse totius esse, sed quia mens illi est, intellectus non fit ad se intelligens nisi per participationem intelligibilis quod est ipsum existens, postquam Platonicum quod ipsum existens quod separamus potest, sed supra intellectum creatum primum, sicut intelligibile est ante intelligens...

Et quoniam ad hoc dicitur, [personae] Secundo non esse speciem vel genus vel homo vel animal, in quibus comprehenditur vniversalia principia in actu, singularia autem in potentia. Homo enim dicitur qui habet humanitatem abque praetitione individualium principiorum. Et quantum ad hoc dicitur, substantia. Tertium vero est ipsa essentia generis, vel speciei, vel significetur nomine humanitatis, in quo quidem nomine comprehenditur sola principia, specificatio.

Et similitur etiam rationalia, scilicet homines supereminenter sensibilibus, id est, brutis animalibus, quia praebundant esse in ratione, quam praesens possident, & quaedam sicut animalia bruta superant alia, vel plantas in sensibilibus, & alia, scilicet plantae superant caetera corpora inanimata in vita.

Et valet aliter hoc verum dici potest, quod illa que magis participat ipso mo quod est Deus, & in se ipsa non est, quod donatus est absque omnibus, videlicet loco, & propinquiora sunt Deo & magis ei similia [derelictis], id est, his que exceduntur [Quoniam autem & de istis diximus, Age bonum sicut vere, &c.] Praemissis quibusdam que erant necessaria ad praesentem intentionem, hic Dionysius accedit ad exponendum nomen entis secundum quod de Deo dicitur.

Et quia sicut iam dixi, non est suae intentionis ineffabilem Dei essentiam manifestate secundum quod in se est, sed secundum quod nomen entis de Deo dicitur, manifestat processione essendi a Deo in creaturis, ideo primo ostendit processum essendi vniversalium in omnia. Secundo ostendit quod a diuino esse effluunt etiam singularia species, ibi, [Et ex eadem omnium causa, &c.]

ipsum esse quasi separata subsistere sub Deo. Tertio ad rationem essendi pertinet generatio, quae est mutatio ad esse.

Ergo subdit quod Deus est causaliter omnibus quocumque modo generans, quia ipse omnibus generationem tribuit, ut dicitur Iud. 16. mo. Et sic patet, quod ex ipso primo existente quod est Deus, causatur & auum, quod est mensura essendi & substantia, quae est per se existens, & omne existens quocumque modo.

Et iterum ex Deo causatur, quod est mensura motus, & ipse generatio, & id quod generatur. Et non solum ipsa existentia causatur a Deo, sed etiam quaeque sunt in existentibus, [ut patet & proprietates naturales, & ea quae quocumque modo vel insunt, ut accidentia, vel substantiae, ut substantiae.]

Deinde cum dicit, [Et enim Deus non &c.] ostendit quod omnia conueniunt Deo quodammodo. Ad eius essentiam considerandum est, quod omni forma recepta in aliquo limitatur & finitur, secundum capacitatem recipientis.

Vnde hoc corpus album non habet totam albedinem secundum totum posse albedinis, sed fit esse albedo separabilis, decedat ei quod ad virtutem albedinis pertinet, omnia autem alia, sicut superius dicitur, habent esse recipientem & participatum, & ideo non habent esse secundum totam virtutem essendi.

Sed solum Deus qui est ipsum esse subsistens, secundum totam virtutem essendi esse habet. Et hoc est quod dicitur, quod ideo Deus potest esse causa essendi omnibus, quia ipse non est [existens quodammodo] id est, secundum aliquum modum finitur & limitatur, sed ipse vniversaliter & infinite accipit in seipso totum esse, & praerecipit, quia in eo praesens sicut in causa, & ab eo ad alia derivatur. Et ideo dicitur, r. Timoth. r. Rex factorum, quia in seipso habet totum esse & omnem existentiam & omnia existentia, & creaturam circacipsum in quantum ex eo derivatur.

Deinde cum dicit, [Et neque erat &c.] ostendit quod omnia ab eo remouentur quantum ad illam modum, quo creaturis conueniunt. Et dicit quod ipse, non erat, quod aliquid de suo esse expectatur in futurum, & hoc ideo, quia ipse non est factus solum autem illorum esse per praeteritum & futurum variatur, quae contingit, neque etiam ei contingit quod generetur in praesenti vel in futuro ad modum generationis temporalis, & quod plus est, neque est secundum, scilicet quod significatur tempus praesens, quia eius esse tempore non mensuratur, sed ipse esse existens, non quidem in quibus ipse Deus sit ipsum formale existentium, sed eo modo loquendi virtutem quo Platonicus uidebatur, qui esse separatum alicuius esse existentium, in quantum compositum per participationem abstractorum participatur. Et quod causaliter sit intelligendum, apparet per hoc quod subdit, quod [non solum existentia] sunt ex Deo, sed etiam ipsum esse existentium est ex Deo, qui est ante saecula, & dicitur esse ante saecula, quia est auum aeternum, id est, mensura omnium dimensionum.

Deinde cum dicit, [Refutantes igitur diuina, &c.] colligit ea quae dicta sunt, & dicit refutandum quod omnia existentia & mensura essendi di habent esse a praesentate, & omne auum & tempus que sunt diuina omnia saeculi & temporis & cuiuslibet quocumque modo existentis. Et iterum omnia ipso participat, sicut prima forma exemplari. Et non solum est causa quantum ad fieri rerum, sed & quantum ad totum esse & durationem, quod manifestat cum dicit, [Et in nullo existentium recedit, iudicatorem enim recedentes, domus remanent, quia est causa domus quantum ad fieri & non quantum ad esse, sed si Deus ab effectu recederet, effectus non remaneret, quia est causa ipsius esse, & quia causa praemissa effectibus, ipse est ante omnia, & vniversaliter, quocumque modo est, praesens in primo ente, scilicet Deo, & quantum ad esse quod habet sine defectu, & quantum ad conseruationem sui esse.]

Deinde cum dicit, [Et ante alias ipsius participationes, esse prouidentem est, &c.] ostendit quod ens dicitur de Deo signat processum existentium a Deo, & ostendit quod hoc nomen ens vel qui est, conuenientissimum est Deo dicitur. Ostendit autem hoc dicitur a rationibus, quoniam secunda incipit, ibi, [Finitis praesens & superesse &c.]

Prima ratio talis est. Si quae causa nominetur a suo effectu, conveniuntissime nominatur a principali & dignissimo suo effectum esse dicitur. Quia enim effectus est participatus & dignus, ergo Deus qui a nobis nominari non potest nisi per suos effectus, conveniuntissime nominatur nomine eius.

Hoc est ergo quod dicit quod ipsum esse est propositum. Est ergo ad participandum [ante alias Dei participatioes.] Quamvis enim perfectionem creatura habeat, fit per hoc in Dei participatione, qui quasi proponitur & offertur omnibus ad participandum, sed per prius participatur quantum ad ipsum esse, quoniam qualem perfectionem [ipsum per se esse] id est, primum & dignum [eo quod est per se vitam esse, & eo quod est per se similitudinem divinam esse, & salutarum. Et ante alias ipsius participationes, esse propositum est, & est ipsum secundum se esse, sentis eo quod est per se vitam esse, & eo quod est per se sapientiam esse, & eo quod est per se similitudinem divinam esse, & alia quaequeque existantia participatio, ante omnia illa esse participant. Magis autem & ipsa secundum se ipso omnia quibus existantia participatio ipso, secundum se esse participant. Et nihil est existens, cuius non est substantia & eum ipsum est. Conuenienter igitur cunctis aliis principiis sicut existens Deus laudatur ex digniore aliorum donorum eius. Etenim prae se & super se prae habens & super habens ex ipso quod est, ipsum dico secundum se esse praerexistere fecit, & per ipsum esse, omne quocumque modo existens subsistit fecit. Et quidem principia existentia omnia esse participant & sunt & principia sunt, & primum sunt postea principia sunt, & si vis viuendum finem viuens, quam vocabant per se vitam. Et similiter per se sapientiam, & per se esse.

Hoc autem separata principia ponebant abinuenire diuersa a primo principio quod nominabant per se bonum & per se vnum. Dionysius autem in aliquo eis consentit, & in aliquo dissentit. Consentit quidem cum eis in hoc quod ponit vitam separatam per se existentem, & similiter sapientiam & esse & alia huiusmodi. Dissentit autem ab eis in hoc, quod ista principia separata non dicit esse effectum, sed vnum principium quod est Deus, sicut supra dixit.

Cum ergo dicitur per se vitam, secundum sententiam Dionysij dupliciter intelligi potest. Vno modo secundum quod per se importat discretionem, vel separationem realem. Et sic per se vitam esse ipse Deus. Alio modo secundum quod importat discretionem, vel separationem solum secundum rationem. Et sic per se vitam esse quae inest viuentibus, quae non distinguitur secundum rem, sed secundum rationem tantum ad viuentibus.

Et eadem ratio est de per se sapientia, & sic de aliis. Et istam expositionem ponit infra in 6. cap. Hic autem per se vitam accipit pro vita quae inest viuentibus, loquitur enim hic de participationibus, vitam autem per se existens non est participatio. Quia autem per se esse sit primum & dignum quam per se vitam & per se sapientiam, ostendit dupliciter.

Primo quidem per hoc quod quaequeque participant aliis participationibus primo participat ipso esse. Prius enim intelligitur aliquod ens quam vnum viuens, vel sapiens. Secundo quod ipsum esse comparatur ad vitam & ad alia huiusmodi sicut participatio participans. Nam etiam ipsa vita est ens quoddam, & sic esse prius & simplicius est quam vita & alia huiusmodi, & comparatur ad ea vt ad ens eorum.

Et ideo dicit, quod non solum ea quae participant aliis participationibus prius participat ipso esse, sed quod magis est diuina quae nominatur per se ipso, vt per se vitam, per se sapientiam, & alia huiusmodi quae sunt existens solum per se esse, quia nihil est existens cuius ipsum per se esse non sit substantia & eum, id est, forma participata, ad subsistendum & durandum.

Vnde cum vita sit quoddam existens, vita etiam participat ipso esse. Et hoc ergo concludit principale propositum. Scilicet quod Deus in conuenienter principium prae aliis nominibus laudatur sicut existens, quasi ex digniore quoniam in uitate, & ordinatur sicut ordinatur per se ordinationem, & aliorum quocumque hoc, aut hoc, aut ambolus, aut multis participat hoc, aut hoc, aut vtraque, aut multa participata, per se participationes inueniunt ipso esse primum illas participantes, & ipso esse quidem primum existens, postea huius aut huius principia existens, & participare esse, & existens, & participas. Si autem ista essendi participatione sunt, multo quidem magis ea quae ipsius primum participat. Primum igitur per se esse solum, per se bonitas proponens, digniore prima participatione laudatur. Et est ex ipsa, & in ipsa, & ipsum esse, & existentium principia, & existantia omnia, & quae quocumque modo ab esse sunt contenta, & hoc incomprehensibiliter, & coniuncte, & singulariter. Etenim in uitate omnis numerus vniiformiter praerexistit, & habet omnem numerum vitas in se ipsa singulariter, & omnis numerus vitur quidem in uitate. Inquantum autem ab vitate procedit, tantum discernitur, & in multitudinem agitur. Et in centro omnes circuli lineae secundum vnam vnitatem exiterunt, & omnes habent figuram in seipso lineas vniiformiter vitas, & ad se inuenit, & ad vnum principium a quo procederunt. Et in ipso quidem centro per se vniuitatem, partem autem ab ipso distantes, partem & discernuntur, magis autem distantes, fieri, & sic vtraque modo excedit, scilicet & super se, & quod ad id quod habet, & quantum ad modum habendi.

Quantum autem ad id quod habet, excedit dupliciter, scilicet secundum ordinem, quia prius habet esse. Et propter hoc dicit prae se. Et quantum ad dignitatem, quia excellentius esse habet. Et propter hoc dicit super se. Et similiter quantum ad modum habendi potest intelligi ratio ordinis & dignitatis. Et ideo dicitur praehabens & super habens. Scilicet Deus eminentius esse habens ex seipso per quandam similitudinem inter alios effectus prius fecit esse quod est, id est, ipsum secundum se esse, & per ipsum esse fecit subsistere omnia quaecumque sunt.

Per hoc enim vnumquodque causatur a Deo per se ipsum esse, & non solum alia existantia causata participant esse, sed etiam ipsa principia existentium participant esse in quantum sunt & principia sunt.

Et primum competere eis esse secundum se, & postea quod sunt principia aliorum, etiam si aliquis vellet dicere secundum opinionem Platoniorum, per se vitam, id est, vitam quaedam separata ab Deo sit principium viuendum in quantum sunt viuentia, & similitudinem per se similitudo, & similitudinem de omnibus aliis participantibus quaecumque participat hoc, vel illo, vel ambolus, vel multis, semper inueniet quod huiusmodi licet participentur ab aliis, tamen ipsa etiam participant ipso esse, & primo intelligitur vt participantem esse, quod sunt principia aliorum per hoc quod aliis participantur.

Potest autem & hoc intelligi secundum quod per se vitam intelligitur ipsa vita quidem in viuentibus, quae est formale viuentibus principium, & similitudinem de aliis, ergo si ita quae sunt principia aliorum non sunt nisi per participationem essendi, multo magis ea quae participant ipso non sunt nisi per participationem ipsius esse. Et sic patet quod Deus per ipsum esse omnia causat. Ex quo concludit principale intentum & dicit,

Et sic vtraque modo excedit, scilicet & super se, & quod ad id quod habet, & quantum ad modum habendi. Et quantum ad dignitatem, quia excellentius esse habet. Et propter hoc dicit super se. Et similiter quantum ad modum habendi potest intelligi ratio ordinis & dignitatis. Et ideo dicitur praehabens & super habens. Scilicet Deus eminentius esse habens ex seipso per quandam similitudinem inter alios effectus prius fecit esse quod est, id est, ipsum secundum se esse, & per ipsum esse fecit subsistere omnia quaecumque sunt.

Per hoc enim vnumquodque causatur a Deo per se ipsum esse, & non solum alia existantia causata participant esse, sed etiam ipsa principia existentium participant esse in quantum sunt & principia sunt.

Et primum competere eis esse secundum se, & postea quod sunt principia aliorum, etiam si aliquis vellet dicere secundum opinionem Platoniorum, per se vitam, id est, vitam quaedam separata ab Deo sit principium viuendum in quantum sunt viuentia, & similitudinem per se similitudo, & similitudinem de omnibus aliis participantibus quaecumque participat hoc, vel illo, vel ambolus, vel multis, semper inueniet quod huiusmodi licet participentur ab aliis, tamen ipsa etiam participant ipso esse, & primo intelligitur vt participantem esse, quod sunt principia aliorum per hoc quod aliis participantur.

Potest autem & hoc intelligi secundum quod per se vitam intelligitur ipsa vita quidem in viuentibus, quae est formale viuentibus principium, & similitudinem de aliis, ergo si ita quae sunt principia aliorum non sunt nisi per participationem essendi, multo magis ea quae participant ipso non sunt nisi per participationem ipsius esse. Et sic patet quod Deus per ipsum esse omnia causat. Ex quo concludit principale intentum & dicit,

Et sic vtraque modo excedit, scilicet & super se, & quod ad id quod habet, & quantum ad modum habendi. Et quantum ad dignitatem, quia excellentius esse habet. Et propter hoc dicit super se. Et similiter quantum ad modum habendi potest intelligi ratio ordinis & dignitatis. Et ideo dicitur praehabens & super habens. Scilicet Deus eminentius esse habens ex seipso per quandam similitudinem inter alios effectus prius fecit esse quod est, id est, ipsum secundum se esse, & per ipsum esse fecit subsistere omnia quaecumque sunt.

Per hoc enim vnumquodque causatur a Deo per se ipsum esse, & non solum alia existantia causata participant esse, sed etiam ipsa principia existentium participant esse in quantum sunt & principia sunt.

Quatenus exemplum ponit de anima, quae est causa corporis, & sicut efficiens & sicut forma & sicut finis, vt dicitur in a. de Anima. Et sic in anima sicut in causa communi praerexistunt omnes virtutes partium animalium, quibus toti corpori prouident. Omnes enim virtutes radicanur in anima sicut in communi radice.

Ex his igitur exemplis concludit vltimus, quod nos possumus ex praerogatis fieri ex quibusdam similitudinibus oblectari, id est, deficientibus ad diuina tepeffatione, ascendere ad vniuersalem causam omnium per similitudinem causatum particularium, vt sic oculis mentis transgrediendo genia mundana, contemplerur omnia simpliciter esse in Deo, qui est omnium causa, & quod ea quae sibi sunt inueniamur conuenienter sunt in ipsis naturis, in Deo praerexistunt simpliciter & vntè. Quae enim est proportio particularium ad totum effectum, eadem est proportio vniuersalis ad omnia. Deinde cum dicit, [Principium enim est existentium, &c.] probat idem per rationem per quam praedicta probatio confirmatur. Omnia enim multa quae sunt ex vno principio, praerexistunt vntè in principio primo.

Sic igitur patet quod omnia sunt in Deo vntè, cum ipse sit principium omnium.

In hac autem Dei causalitate primo ponit ea quae pertinent ad ipsum esse. Et dicit quod ad Deo est [ipsum esse] rerum [& omnia existantia quocumque modo sunt.] Ad esse autem pertinet & principium essendi & finis, quia in omnibus existentibus inueniuntur. Et ideo dicit quod ab ipso est [omne principium, & omnis finis.]

Secundo ponit ea quae pertinent ad vitam. Et dicit quod ex Deo est [omnis vita & immortalitas,] quae est indelictantia vitae. Tertio ponit ea quae pertinent ad sapientiam. Et dicit quod ex Deo est [omnis sapientia,] quae quia sapientia est ordinare, subiungit [& omnis ordo & omnis harmonia,] quae est conuenientia ordinis.

Quarto ponit ea quae pertinent ad virtutem. Et dicit quod ex Deo est [omnis virtus.] Ad virtutem autem pertinet quod aliquid conferatur ad noxiam.

Et quantum ad hoc dicit, [omnis custodia,] & quod firmiter in his quae ei conueniunt. Et quantum ad hoc dicit [omnis collocatio,] & quod distandea quae quis habet. Et quantum ad hoc dicit [omnis distributio.]

Quinto ponit ea quae pertinent ad corporalia. Et dicit [omnis statio] id est quies & [omnis motus.]

Septimo ponit ea quae pertinent ad vnum. Et dicit [omnis vntis] vniuersaliter, [omnis concretio,] quantum ad diminutionem corporum, [omnis amicitia] quantum ad vnitatem affectionum, [omnis concordatio] quantum ad vnitatem conceptionum & sententiarum.

Vltimo ponit ea quae pertinent ad multitudinem. Et dicit [omnis discretio] id est, distinctio [& omnis distinctio] id est, determinatio vniuersalium.

Vnumquodque enim determinatur in se per hoc quod est ab aliis distinctum. Et non solum ista a Deo, sed quaecumque alia pertinent ad esse quibus entia informantur.

Quatenus exemplum ponit de anima, quae est causa corporis, & sicut efficiens & sicut forma & sicut finis, vt dicitur in a. de Anima. Et sic in anima sicut in causa communi praerexistunt omnes virtutes partium animalium, quibus toti corpori prouident. Omnes enim virtutes radicanur in anima sicut in communi radice.

Ex his igitur exemplis concludit vltimus, quod nos possumus ex praerogatis fieri ex quibusdam similitudinibus oblectari, id est, deficientibus ad diuina tepeffatione, ascendere ad vniuersalem causam omnium per similitudinem causatum particularium, vt sic oculis mentis transgrediendo genia mundana, contemplerur omnia simpliciter esse in Deo, qui est omnium causa, & quod ea quae sibi sunt inueniamur conuenienter sunt in ipsis naturis, in Deo praerexistunt simpliciter & vntè. Quae enim est proportio particularium ad totum effectum, eadem est proportio vniuersalis ad omnia. Deinde cum dicit, [Principium enim est existentium, &c.] probat idem per rationem per quam praedicta probatio confirmatur. Omnia enim multa quae sunt ex vno principio, praerexistunt vntè in principio primo.

Sic igitur patet quod omnia sunt in Deo vntè, cum ipse sit principium omnium.

In hac autem Dei causalitate primo ponit ea quae pertinent ad ipsum esse. Et dicit quod ad Deo est [ipsum esse] rerum [& omnia existantia quocumque modo sunt.] Ad esse autem pertinet & principium essendi & finis, quia in omnibus existentibus inueniuntur. Et ideo dicit quod ab ipso est [omne principium, & omnis finis.]

Secundo ponit ea quae pertinent ad vitam. Et dicit quod ex Deo est [omnis vita & immortalitas,] quae est indelictantia vitae. Tertio ponit ea quae pertinent ad sapientiam. Et dicit quod ex Deo est [omnis sapientia,] quae quia sapientia est ordinare, subiungit [& omnis ordo & omnis harmonia,] quae est conuenientia ordinis.

Quarto ponit ea quae pertinent ad virtutem. Et dicit quod ex Deo est [omnis virtus.] Ad virtutem autem pertinet quod aliquid conferatur ad noxiam.

Et quantum ad hoc dicit, [omnis custodia,] & quod firmiter in his quae ei conueniunt. Et quantum ad hoc dicit [omnis collocatio,] & quod distandea quae quis habet. Et quantum ad hoc dicit [omnis distributio.]

Quinto ponit ea quae pertinent ad corporalia. Et dicit [omnis statio] id est quies & [omnis motus.]

Septimo ponit ea quae pertinent ad vnum. Et dicit [omnis vntis] vniuersaliter, [omnis concretio,] quantum ad diminutionem corporum, [omnis amicitia] quantum ad vnitatem affectionum, [omnis concordatio] quantum ad vnitatem conceptionum & sententiarum.

Vltimo ponit ea quae pertinent ad multitudinem. Et dicit [omnis discretio] id est, distinctio [& omnis distinctio] id est, determinatio vniuersalium.

Vnumquodque enim determinatur in se per hoc quod est ab aliis distinctum. Et non solum ista a Deo, sed quaecumque alia pertinent ad esse quibus entia informantur.

LECTIO II

Deus est Causa particularium entium.

Existantia omnia figurantur & ex eadem omnium causa sunt, & intelligibiles, & intellectuales deiformitatem angelorum substantiam, & animalium & omnis mundi naturam, & quocumque modo aliis inesse aut secundum cogitationem esse dicta. Et quidem sanctissima, & proculdissima virtutes existentes, & sicut in vestibus supersubstantialis trinitatis collocata, ab ipsa, & in ipsa, & esse & deiformiter esse habent, & post illas subiecte & extremè sicut ad angelos, sicut ad nos autem supermundantè. Et anima, & alia omnia existantia secundum eandem rationem, & esse, & bene esse habent, & sunt, & bene sunt, & ex praerexistente esse, & bene esse habentia in ipso existentia, & ex ipso incipiunt, & in ipso custodita, & ad ipsum terminata. Et quasdam quidem dignitates essendi distribuit superioribus substantiarum.

Existantia omnia figurantur & ex eadem omnium causa sunt, & intelligibiles, & intellectuales deiformitatem angelorum substantiam, & animalium & omnis mundi naturam, & quocumque modo aliis inesse aut secundum cogitationem esse dicta. Et quidem sanctissima, & proculdissima virtutes existentes, & sicut in vestibus supersubstantialis trinitatis collocata, ab ipsa, & in ipsa, & esse & deiformiter esse habent, & post illas subiecte & extremè sicut ad angelos, sicut ad nos autem supermundantè. Et anima, & alia omnia existantia secundum eandem rationem, & esse, & bene esse habent, & sunt, & bene sunt, & ex praerexistente esse, & bene esse habentia in ipso existentia, & ex ipso incipiunt, & in ipso custodita, & ad ipsum terminata. Et quasdam quidem dignitates essendi distribuit superioribus substantiarum.

Existantia omnia figurantur & ex eadem omnium causa sunt, & intelligibiles, & intellectuales deiformitatem angelorum substantiam, & animalium & omnis mundi naturam, & quocumque modo aliis inesse aut secundum cogitationem esse dicta. Et quidem sanctissima, & proculdissima virtutes existentes, & sicut in vestibus supersubstantialis trinitatis collocata, ab ipsa, & in ipsa, & esse & deiformiter esse habent, & post illas subiecte & extremè sicut ad angelos, sicut ad nos autem supermundantè. Et anima, & alia omnia existantia secundum eandem rationem, & esse, & bene esse habent, & sunt, & bene sunt, & ex praerexistente esse, & bene esse habentia in ipso existentia, & ex ipso incipiunt, & in ipso custodita, & ad ipsum terminata. Et quasdam quidem dignitates essendi distribuit superioribus substantiarum.

Existantia omnia figurantur & ex eadem omnium causa sunt, & intelligibiles, & intellectuales deiformitatem angelorum substantiam, & animalium & omnis mundi naturam, & quocumque modo aliis inesse aut secundum cogitationem esse dicta. Et quidem sanctissima, & proculdissima virtutes existentes, & sicut in vestibus supersubstantialis trinitatis collocata, ab ipsa, & in ipsa, & esse & deiformiter esse habent, & post illas subiecte & extremè sicut ad angelos, sicut ad nos autem supermundantè. Et anima, & alia omnia existantia secundum eandem rationem, & esse, & bene esse habent, & sunt, & bene sunt, & ex praerexistente esse, & bene esse habentia in ipso existentia, & ex ipso incipiunt, & in ipso custodita, & ad ipsum terminata. Et quasdam quidem dignitates essendi distribuit superioribus substantiarum.

Existantia omnia figurantur & ex eadem omnium causa sunt, & intelligibiles, & intellectuales deiformitatem angelorum substantiam, & animalium & omnis mundi naturam, & quocumque modo aliis inesse aut secundum cogitationem esse dicta. Et quidem sanctissima, & proculdissima virtutes existentes, & sicut in vestibus supersubstantialis trinitatis collocata, ab ipsa, & in ipsa, & esse & deiformiter esse habent, & post illas subiecte & extremè sicut ad angelos, sicut ad nos autem supermundantè. Et anima, & alia omnia existantia secundum eandem rationem, & esse, & bene esse habent, & sunt, & bene sunt, & ex praerexistente esse, & bene esse habentia in ipso existentia, & ex ipso incipiunt, & in ipso custodita, & ad ipsum terminata. Et quasdam quidem dignitates essendi distribuit superioribus substantiarum.

Existantia omnia figurantur & ex eadem omnium causa sunt, & intelligibiles, & intellectuales deiformitatem angelorum substantiam, & animalium & omnis mundi naturam, & quocumque modo aliis inesse aut secundum cogitationem esse dicta. Et quidem sanctissima, & proculdissima virtutes existentes, & sicut in vestibus supersubstantialis trinitatis collocata, ab ipsa, & in ipsa, & esse & deiformiter esse habent, & post illas subiecte & extremè sicut ad angelos, sicut ad nos autem supermundantè. Et anima, & alia omnia existantia secundum eandem rationem, & esse, & bene esse habent, & sunt, & bene sunt, & ex praerexistente esse, & bene esse habentia in ipso existentia, & ex ipso incipiunt, & in ipso custodita, & ad ipsum terminata. Et quasdam quidem dignitates essendi distribuit superioribus substantiarum.

Existantia omnia figurantur & ex eadem omnium causa sunt, & intelligibiles, & intellectuales deiformitatem angelorum substantiam, & animalium & omnis mundi naturam, & quocumque modo aliis inesse aut secundum cogitationem esse dicta. Et quidem sanctissima, & proculdissima virtutes existentes, & sicut in vestibus supersubstantialis trinitatis collocata, ab ipsa, & in ipsa, & esse & deiformiter esse habent, & post illas subiecte & extremè sicut ad angelos, sicut ad nos autem supermundantè. Et anima, & alia omnia existantia secundum eandem rationem, & esse, & bene esse habent, & sunt, & bene sunt, & ex praerexistente esse, & bene esse habentia in ipso existentia, & ex ipso incipiunt, & in ipso custodita, & ad ipsum terminata. Et quasdam quidem dignitates essendi distribuit superioribus substantiarum.

Existantia omnia figurantur & ex eadem omnium causa sunt, & intelligibiles, & intellectuales deiformitatem angelorum substantiam, & animalium & omnis mundi naturam, & quocumque modo aliis inesse aut secundum cogitationem esse dicta. Et quidem sanctissima, & proculdissima virtutes existentes, & sicut in vestibus supersubstantialis trinitatis collocata, ab ipsa, & in ipsa, & esse & deiformiter esse habent, & post illas subiecte & extremè sicut ad angelos, sicut ad nos autem supermundantè. Et anima, & alia omnia existantia secundum eandem rationem, & esse, & bene esse habent, & sunt, & bene sunt, & ex praerexistente esse, & bene esse habentia in ipso existentia, & ex ipso incipiunt, & in ipso custodita, & ad ipsum terminata. Et quasdam quidem dignitates essendi distribuit superioribus substantiarum.

LECTIO III

Existantia omnia figurantur & ex eadem omnium causa sunt, & intelligibiles, & intellectuales deiformitatem angelorum substantiam, & animalium & omnis mundi naturam, & quocumque modo aliis inesse aut secundum cogitationem esse dicta. Et quidem sanctissima, & proculdissima virtutes existentes, & sicut in vestibus supersubstantialis trinitatis collocata, ab ipsa, & in ipsa, & esse & deiformiter esse habent, & post illas subiecte & extremè sicut ad angelos, sicut ad nos autem supermundantè. Et anima, & alia omnia existantia secundum eandem rationem, & esse, & bene esse habent, & sunt, & bene sunt, & ex praerexistente esse, & bene esse habentia in ipso existentia, & ex ipso incipiunt, & in ipso custodita, & ad ipsum terminata. Et quasdam quidem dignitates essendi distribuit superioribus substantiarum.

Exemplaria autem, &cet. Inertia epilogat que supra dicta sunt...

Circa primum duo facit. Primo ponit omnes gradus entium a Deo esse...

Secundus gradus est substantiarum, que non sunt corporis, sed corporum...

Quintus gradus est eorum que non sunt in rerum natura, sed in sola cogitatione...

Deinde cum dicit, Et quidem sanctissima, &cet. distinguit gradus supremorum entium...

Quantum vero ad angelos secunda hierarchie dicit quod virtutes angelice medie hierarchie...

Quantum vero ad angelos infime hierarchie, angelice virtutes habent esse a Deo...

Secundum ostendit gradum in ipsis quantum ad progressum essendi...

Primo secundum ordinem qui est inter esse & bene esse...

Secundo ostendit gradum in ipsis quantum ad progressum essendi...

Primo ostendit gradum in ipsis quantum ad progressum essendi...

finem. Huiusmodi autem gradus attribuntur substantijs inferioribus...

Deinde cum dicit, Et quidem quidem dignitates, &cet. ostendit quod Deus est causa ipsius esse communis...

perexiliens, propter que, & eterna vocant eloquia, esse autem ipsum ab existentibus...

beat ad Deum, & dicit quod ipsum esse commune est ex primo ente, quod est Deus...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

fiens, non tamen eodem modo sicut in ipsis rebus, sed ipse est super omnia...

Et quia in ipso quodammodo sunt omnia, quasi in se omnia comprehendens...

LECTIO III.

De exemplaribus rerum.

Exemplaria autem esse dicitur in Deo existentium rationes substantificas, & singulares preexistentes...

Deinde cum dicit, Si enim non solus, &cet. manifestat quod dicitur per exemplum sensibile...

Et dicit quod noster sensibile sol vna existens & uniformiter...

Deinde cum dicit, Et ipsum autem esse, &cet. ostendit quomodo esse se habent...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Circa primum considerandum est quod Platonici ponentes Deum esse causam...

Deinde cum dicit, Et quidem quidem dignitates, &cet. ostendit quod Deus est causa ipsius esse communis...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

Et hoc est quod dicit, quod esse commune est in ipso Deo...

LECTIO III.

Exemplaria autem esse dicitur in Deo existentium rationes substantificas...

ibi, Si autem philosophus Clemens, &cet.

fiduciam tendamus in Deum cui conformari debemus. Sumitur autem sententia illa sacre scripturae ex hoc quod dicitur Deut. 4. Ne forte, inquit, oculis eleuatis ad caelum visis, & Ia. & omnia alia ex illi. &c. deop. ado. ea.

Deinde cum dicit [Igitur omnia ex, &c.] epilogat quae supra dicta sunt, ostendens quomodo Deus habeat vniuersalem habitudinem ad omnia.

CAPVT VI.

De vita.

LECTIO I.

Ed de istis quidem in aliis oportunitis dictu sit. Nunc autem laudanda est nobis vita aeterna, ex qua est per se vita, & omnis vita, & ad qua ad omnia quocunq; modo vita participant, viuet iuxta proprietatem vniuersalem disseminatur. Et quidem immortalium angelorum vita & immortalitas & ipsum non destructum angelici sempiterni motus, & ex ipsa & propter ipsam, & sunt & subsistunt, propter quod & viuentes semper & immortales dicuntur, & non inmortales rursus, quoniam non sicut viuent ad omnia que participant vitam, quocunq; modo secundum proprietatem vniuersalem, quasi dicitur quod Deus dicitur vita aeterna in quantum est causa communis & particularis vite & omnium viuientium.

Quia igitur sic omnibus esse largitur diuina essentia, omnia in seipso prehabet, non quidem secundum aliquam compositionem sed secundum simplicissimam vnitatem, omnem pluralitatem reseruat.

Sic igitur prima vniuersalis habitudo est, quod essentia diuina omnia in seipso prehabet. Secunda est quod omnia in esse continet & conseruat secundum simplicem sui inuicem vnitatem.

Tertia vniuersalis habitudo est quod singularis & vna existens participat ab omnibus, sicut & vox vna & eadem existens participat a multis audientibus.

Est enim vox vna secundum principium, multiplex vero secundum diffusionem.

Ex his autem concludit quartam vniuersalem habitudinem, scilicet quod diuina essentia est principium omnium existentium & finis, non quidem quod per essentiam generetur, sicut sanitas generatur per medicinam, sed sicut qui preexistens sanitas preexistit.

Principium quidem est omnino sicut causa factiua rerum, finis vero sicut cuius gratia finit omnia, & ipse est etiam terminus omnium, cuiuslibet enim motus terminatio est ad diuinam essentiam, & ab ipsius infinitate deriuatur omnis infinitas & omnis finis, sicut & causa excedente, que productio opposita: quia neutrius proprietur tanquam ad vnum eorum limitata. Ratio quare potest esse omnium causa est ista, quia omnia existentia prehabet in sui vnitae.

Et quia ex eo quod habet vnamquodque, causat aliquid ad similitudinem sui, sequitur quod ille qui in se habet omnia, subsistere faciat omnia, praesens omnibus rebus, & vbique, non secundum diuicias sui partes, sed secundum vnam & idem, & secundum idem est omnia inquantum in sua simplici essentia omnia virtutaliter praexistunt, & simuliter secundum idem procedit ad omnia causatiue, & tamen manet in seipso immutabilis existens in causando, & hanc est inquantum non mutat, & motus inquantum diffundit ad alia sui similitudinem.

Et omnia ista que de Deo affirmamus, possunt etiam ab eo negari, quia non ita conueniunt ei sicut inueniuntur in rebus creatis & sicut intelliguntur a nobis & significatur.

Vnde licet bene dictum sit quod sit principium omnium & finis, tamen neque habet principium, neque medium, neque finem.

Et licet dictum sit quod est praesens omnibus & vbique, tamen non est in aliquo existentium eo modo quo vnam creatam dicitur esse in alio.

Et licet dictum sit quod ipse est omne existens, non tamen est aliquid existentium de numero existentium creatorum.

Et vniuersaliter non conuenit ei aliquid de numero creatorum vel existentium aeternaliter, id est, supra rempae, vel etiam subistentium temporaliter, sed leparatur per quandam eminentiam & a tempore quo mensuratur motum & mutabilia, & ab aeterno quod mensurat ipsum esse & ea que existunt immutabiliter, & eadem separatur ab his que sunt in rebus & tempore per eminentiam quendam.

Et ideo ipsam aeternam & ea que sunt, & quocunq; alie mensurae certum & ea que vbique mensuris uoluntur, sunt per ipsum, quia similitudinem eius habitus sicut primi exemplaris, & ab ipso sicut a primo adiuo principio.

Sed de istis in aliis oportunitis dictum est, & dicitur. Nunc Dionysius determinat de vita, quia processio vite est minus communis quam processio ipsius esse.

Et circa hoc duo facit. Primo proponit quomodo nomine vite ostenditur in Deo causalitas omnis vite. Secundo manifestat diuinam vite causalitatem, ibi [Et quidem immortalium angelorum vita, & immortalis, & ipsum non destructum angelici sempiterni motus, &c.] Dicit ergo primo, quod de his que pertinent ad ens, dictum est diffusius & diligentius in alijs libris.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

Secundo quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.] Tertio quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.] Tertio quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.]

Secundo quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.] Tertio quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.]

Secundo quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.] Tertio quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.]

Secundo quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.] Tertio quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.]

Secundo quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.] Tertio quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.]

Secundo quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.] Tertio quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.]

Secundo quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.] Tertio quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.]

Secundo quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.] Tertio quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.]

Secundo quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.] Tertio quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.]

Secundo quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.] Tertio quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.]

Secundo quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.] Tertio quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.]

Secundo quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.] Tertio quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.]

Secundo quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.] Tertio quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.]

Secundo quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.] Tertio quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.]

Secundo quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.] Tertio quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.]

Secundo quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.] Tertio quantum ad proprietates viuendi, que sunt in inhomini- bus, ibi [Dans autem, &c.]

Conversione vite iterato conuertuntur ad vitam, iterum sunt animalia vel qualitercunq; viuencia, ut patet in plantis & animalibus ex purificatione, & propter hoc Psalm. subdit. [Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis, &c.]

Deinde cum dicit, [Et dat qui dicitur,] manifestat causalitatem diuine vite, quantum ad proprietates viuendi ad proprietates viuendi.

Et hoc propter quodam qui dicebant, quod Deus est communis causa vite, tamen particulares proprietates viuendi sunt ex causis propriis, per quas effectus diuini motus est diligens in alijs libris.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

Tertio enim multos libros quos non habemus. Sed nunc laudamus est Deus per hoc quod dicitur, vita aeterna, & secundum illud primae Ioannis vltimo: Hic est verus Deus & vita aeterna, sicut [ex qua est ipsa per se vita, id est ipsa vita communis,] & omnis vita i particulari, & ab ipsa diuina vita [disseminat] id est distribuitur.

LECTIO II.

Causalitas quantum ad proprietates humane vite.

Ans autem & viris sicut commixtis contingentem ad angelorum formam vitam, & superemanatione bonitatis & recedentes nos ad seipsum conuertens & reuocans. Et quod est diuinus quod & toros nos, dico animas & conuga corpora ad perfectam vitam & immortalitatem se promittit translatam. Rem quidem antiquitatis aequaliter praeter naturam apparentem, mihi autem & tibi & veritati & diuina & super naturam apparentem. Super naturam autem secundum nos dico vitam, non omnipotentem diuinam vite. Ipsi enim

Ans autem & viris sicut commixtis contingentem ad angelorum formam vitam, & superemanatione bonitatis & recedentes nos ad seipsum conuertens & reuocans. Et quod est diuinus quod & toros nos, dico animas & conuga corpora ad perfectam vitam & immortalitatem se promittit translatam. Rem quidem antiquitatis aequaliter praeter naturam apparentem, mihi autem & tibi & veritati & diuina & super naturam apparentem. Super naturam autem secundum nos dico vitam, non omnipotentem diuinam vite. Ipsi enim

Ans autem & viris sicut commixtis contingentem ad angelorum formam vitam, & superemanatione bonitatis & recedentes nos ad seipsum conuertens & reuocans. Et quod est diuinus quod & toros nos, dico animas & conuga corpora ad perfectam vitam & immortalitatem se promittit translatam. Rem quidem antiquitatis aequaliter praeter naturam apparentem, mihi autem & tibi & veritati & diuina & super naturam apparentem. Super naturam autem secundum nos dico vitam, non omnipotentem diuinam vite. Ipsi enim

Ans autem & viris sicut commixtis contingentem ad angelorum formam vitam, & superemanatione bonitatis & recedentes nos ad seipsum conuertens & reuocans. Et quod est diuinus quod & toros nos, dico animas & conuga corpora ad perfectam vitam & immortalitatem se promittit translatam. Rem quidem antiquitatis aequaliter praeter naturam apparentem, mihi autem & tibi & veritati & diuina & super naturam apparentem. Super naturam autem secundum nos dico vitam, non omnipotentem diuinam vite. Ipsi enim

Ans autem & viris sicut commixtis contingentem ad angelorum formam vitam, & superemanatione bonitatis & recedentes nos ad seipsum conuertens & reuocans. Et quod est diuinus quod & toros nos, dico animas & conuga corpora ad perfectam vitam & immortalitatem se promittit translatam. Rem quidem antiquitatis aequaliter praeter naturam apparentem, mihi autem & tibi & veritati & diuina & super naturam apparentem. Super naturam autem secundum nos dico vitam, non omnipotentem diuinam vite. Ipsi enim

Ans autem & viris sicut commixtis contingentem ad angelorum formam vitam, & superemanatione bonitatis & recedentes nos ad seipsum conuertens & reuocans. Et quod est diuinus quod & toros nos, dico animas & conuga corpora ad perfectam vitam & immortalitatem se promittit translatam. Rem quidem antiquitatis aequaliter praeter naturam apparentem, mihi autem & tibi & veritati & diuina & super naturam apparentem. Super naturam autem secundum nos dico vitam, non omnipotentem diuinam vite. Ipsi enim

Ans autem & viris sicut commixtis contingentem ad angelorum formam vitam, & superemanatione bonitatis & recedentes nos ad seipsum conuertens & reuocans. Et quod est diuinus quod & toros nos, dico animas & conuga corpora ad perfectam vitam & immortalitatem se promittit translatam. Rem quidem antiquitatis aequaliter praeter naturam apparentem, mihi autem & tibi & veritati & diuina & super naturam apparentem. Super naturam autem secundum nos dico vitam, non omnipotentem diuinam vite. Ipsi enim

Ans autem & viris sicut commixtis contingentem ad angelorum formam vitam, & superemanatione bonitatis & recedentes nos ad seipsum conuertens & reuocans. Et quod est diuinus quod & toros nos, dico animas & conuga corpora ad perfectam vitam & immortalitatem se promittit translatam. Rem quidem antiquitatis aequaliter praeter naturam apparentem, mihi autem & tibi & veritati & diuina & super naturam apparentem. Super naturam autem secundum nos dico vitam, non omnipotentem diuinam vite. Ipsi enim

Ans autem & viris sicut commixtis contingentem ad angelorum formam vitam, & superemanatione bonitatis & recedentes nos ad seipsum conuertens & reuocans. Et quod est diuinus quod & toros nos, dico animas & conuga corpora ad perfectam vitam & immortalitatem se promittit translatam. Rem quidem antiquitatis aequaliter praeter naturam apparentem, mihi autem & tibi & veritati & diuina & super naturam apparentem. Super naturam autem secundum nos dico vitam, non omnipotentem diuinam vite. Ipsi enim

Ans autem & viris sicut commixtis contingentem ad angelorum formam vitam, & superemanatione bonitatis & recedentes nos ad seipsum conuertens & reuocans. Et quod est diuinus quod & toros nos, dico animas & conuga corpora ad perfectam vitam & immortalitatem se promittit translatam. Rem quidem antiquitatis aequaliter praeter naturam apparentem, mihi autem & tibi & veritati & diuina & super naturam apparentem. Super naturam autem secundum nos dico vitam, non omnipotentem diuinam vite. Ipsi enim

Ans autem & viris sicut commixtis contingentem ad angelorum formam vitam, & superemanatione bonitatis & recedentes nos ad seipsum conuertens & reuocans. Et quod est diuinus quod & toros nos, dico animas & conuga corpora ad perfectam vitam & immortalitatem se promittit translatam. Rem quidem antiquitatis aequaliter praeter naturam apparentem, mihi autem & tibi & veritati & diuina & super naturam apparentem. Super naturam autem secundum nos dico vitam, non omnipotentem diuinam vite. Ipsi enim

Ans autem & viris sicut commixtis contingentem ad angelorum formam vitam, & superemanatione bonitatis & recedentes nos ad seipsum conuertens & reuocans. Et quod est diuinus quod & toros nos, dico animas & conuga corpora ad perfectam vitam & immortalitatem se promittit translatam. Rem quidem antiquitatis aequaliter praeter naturam apparentem, mihi autem & tibi & veritati & diuina & super naturam apparentem. Super naturam autem secundum nos dico vitam, non omnipotentem diuinam vite. Ipsi enim

Ans autem & viris sicut commixtis contingentem ad angelorum formam vitam, & superemanatione bonitatis & recedentes nos ad seipsum conuertens & reuocans. Et quod est diuinus quod & toros nos, dico animas & conuga corpora ad perfectam vitam & immortalitatem se promittit translatam. Rem quidem antiquitatis aequaliter praeter naturam apparentem, mihi autem & tibi & veritati & diuina & super naturam apparentem. Super naturam autem secundum nos dico vitam, non omnipotentem diuinam vite. Ipsi enim

Ans autem & viris sicut commixtis contingentem ad angelorum formam vitam, & superemanatione bonitatis & recedentes nos ad seipsum conuertens & reuocans. Et quod est diuinus quod & toros nos, dico animas & conuga corpora ad perfectam vitam & immortalitatem se promittit translatam. Rem quidem antiquitatis aequaliter praeter naturam apparentem, mihi autem & tibi & veritati & diuina & super naturam apparentem. Super naturam autem secundum nos dico vitam, non omnipotentem diuinam vite. Ipsi enim

Ans autem & viris sicut commixtis contingentem ad angelorum formam vitam, & superemanatione bonitatis & recedentes nos ad seipsum conuertens & reuocans. Et quod est diuinus quod & toros nos, dico animas & conuga corpora ad perfectam vitam & immortalitatem se promittit translatam. Rem quidem antiquitatis aequaliter praeter naturam apparentem, mihi autem & tibi & veritati & diuina & super naturam apparentem. Super naturam autem secundum nos dico vitam, non omnipotentem diuinam vite. Ipsi enim

Ans autem & viris sicut commixtis contingentem ad angelorum formam vitam, & superemanatione bonitatis & recedentes nos ad seipsum conuertens & reuocans. Et quod est diuinus quod & toros nos, dico animas & conuga corpora ad perfectam vitam & immortalitatem se promittit translatam. Rem quidem antiquitatis aequaliter praeter naturam apparentem, mihi autem & tibi & veritati & diuina & super naturam apparentem. Super naturam autem secundum nos dico vitam, non omnipotentem diuinam vite. Ipsi enim

Ans autem & viris sicut commixtis contingentem ad angelorum formam vitam, & superemanatione bonitatis & recedentes nos ad seipsum conuertens & reuocans. Et quod est diuinus quod & toros nos, dico animas & conuga corpora ad perfectam vitam & immortalitatem se promittit translatam. Rem quidem antiquitatis aequaliter praeter naturam apparentem, mihi autem & tibi & veritati & diuina & super naturam apparentem. Super naturam autem secundum nos dico vitam, non omnipotentem diuinam vite. Ipsi enim

Conuertere nos domine ad te, & conuertemur. Quantum vero ad vitam gloriae resurgentium, subiungit, quod diuina vita promittit quod transference nos totos id est, animas & corpora eadem, que nunc sunt animabus nostris conuicta ad vitam perfectam id est, beatam & immortalem.

Conuertere nos domine ad te, & conuertemur. Quantum vero ad vitam gloriae resurgentium, subiungit, quod diuina vita promittit quod transference nos totos id est, animas & corpora eadem, que nunc sunt animabus nostris conuicta ad vitam perfectam id est, beatam & immortalem.

Et hoc dicit esse diuina, quia est magis diuina virtus indicium. Et haec quidem res antiquis conuenit praeter naturam apparebat quod scilicet corpora nostra resurgere, sed mihi & tibi id est, fidelibus omnibus secundum vnitatem fidei appareat quiddam diuinum & supra naturam scilicet, quae a nobis cognoscitur in istis rebus particularibus, non autem supra naturam omnipotentem diuinam vitam, quae est naturale principium omnium viuentium, quoniam est immediatum principium, nulla vita est praeter naturam, quia eius virtus subest da- re vitam quibus uoluerit.

Et hoc dicit esse diuina, quia est magis diuina virtus indicium. Et haec quidem res antiquis conuenit praeter naturam apparebat quod scilicet corpora nostra resurgere, sed mihi & tibi id est, fidelibus omnibus secundum vnitatem fidei appareat quiddam diuinum & supra naturam scilicet, quae a nobis cognoscitur in istis rebus particularibus, non autem supra naturam omnipotentem diuinam vitam, quae est naturale principium omnium viuentium, quoniam est immediatum principium, nulla vita est praeter naturam, quia eius virtus subest da- re vitam quibus uoluerit.

Et hoc dicit esse diuina, quia est magis diuina virtus indicium. Et haec quidem res antiquis conuenit praeter naturam apparebat quod scilicet corpora nostra resurgere, sed mihi & tibi id est, fidelibus omnibus secundum vnitatem fidei appareat quiddam diuinum & supra naturam scilicet, quae a nobis cognoscitur in istis rebus particularibus, non autem supra naturam omnipotentem diuinam vitam, quae est naturale principium omnium viuentium, quoniam est immediatum principium, nulla vita est praeter naturam, quia eius virtus subest da- re vitam quibus uoluerit.

Et hoc dicit esse diuina, quia est magis diuina virtus indicium. Et haec quidem res antiquis conuenit praeter naturam apparebat quod scilicet corpora nostra resurgere, sed mihi & tibi id est, fidelibus omnibus secundum vnitatem fidei appareat quiddam diuinum & supra naturam scilicet, quae a nobis cognoscitur in istis rebus particularibus, non autem supra naturam omnipotentem diuinam vitam, quae est naturale principium omnium viuentium, quoniam est immediatum principium, nulla vita est praeter naturam, quia eius virtus subest da- re vitam quibus uoluerit.

Et hoc dicit esse diuina, quia est magis diuina virtus indicium. Et haec quidem res antiquis conuenit praeter naturam apparebat quod scilicet corpora nostra resurgere, sed mihi & tibi id est, fidelibus omnibus secundum vnitatem fidei appareat quiddam diuinum & supra naturam scilicet, quae a nobis cognoscitur in istis rebus particularibus, non autem supra naturam omnipotentem diuinam vitam, quae est naturale principium omnium viuentium, quoniam est immediatum principium, nulla vita est praeter naturam, quia eius virtus subest da- re vitam quibus uoluerit.

Et hoc dicit esse diuina, quia est magis diuina virtus indicium. Et haec quidem res antiquis conuenit praeter naturam apparebat quod scilicet corpora nostra resurgere, sed mihi & tibi id est, fidelibus omnibus secundum vnitatem fidei appareat quiddam diuinum & supra naturam scilicet, quae a nobis cognoscitur in istis rebus particularibus, non autem supra naturam omnipotentem diuinam vitam, quae est naturale principium omnium viuentium, quoniam est immediatum principium, nulla vita est praeter naturam, quia eius virtus subest da- re vitam quibus uoluerit.</

diuinae vite procedunt. Ad manifestandam autem secundam habitudinem, scilicet quod omnis vita in ipso existat, subiungit quod diuina vita laudatur ex omni vita propter eius secunditatem qua producit omnes vitas. Et hoc quidem competit diuinae vite inquam est largissima, quae non coarctata ad aliquam speciem vite, sed habens amplitudinem comprehensionis omni- no vite.

Exeundi est quod comprehenditur & laudatur ex contemplatione omnis vite. Tertio, ibi, [Et sic non indignis, &c.] ponit condiciones diuinae vite per quas differat ab alijs.

Et primo quidem inuenitur vita nostra multum indignis ad conseruationem vite, sicut alimentum & alijs huiusmodi. Et ad hoc remouendum dicit quod diuina vita est non indignis, sed magis est superabundanter plena.

Secundo vero, id quod uiuit in istis inferioribus, non per se uiuit, sed corpus uiuit per animam. Sed diuina vita est per se uiuens, quia non est in Deo aliud uiuificans, & supereminenter uiuens, uel qualitercunque ali- quis posset humanam uelb laudare vitam diuinam, supereminenter uiuentem & ineffabilem.

LECTIO I.

De sapientia, mente, & ratione, ueritate, & fide.

Ge autem si uideret bonam & aeternam vitam, & sicut sapientem & sicut per se sapientiam laudemus, magis autem sicut omnis sapientia sub sanctificationem & super omnem sapientiam & prudentiam superexistet. Non enim tantum Deus superplenus sapientia, & prudentia ipsius non est numerus, sed super omnem rationem & mentem & sapientiam su-

LECTIO I.

Ge autem si uideret, bonam & aeternam vitam, &c.] Postquam Dionysius determinauit de ente & uita, hic determinat de sapientia, & his que sapientiae adiunguntur ad cognitionem pertinentia. Et circa hoc tria facit. Primo determinat de sapientia & mente. Secundo de ratione, ibi, [Ratione autem Deus laudatur, &c.] Tertio de ueritate & fide, ibi, [Hae ratio est simplex, &c.]

Circa primum duo facit. Primo ostendit quomodo sapientia in Deo accipitur. Secundo manifestat quod dixerat ibi, [Non enim tantum eius, &c.]

Et autem considerandum quod semper in posterioribus priora saluauerit. Bonum autem, secundum quod prius dictum est, quantum ad causalitatem est prius quam ens, quia bonum etiam ad non entia iam causalitatem extendit.

Ens autem ad plura se extendit quam uita, & uita, quam sapientia, quia quaedam sunt que non uiuent, & quaedam uiuent que non cognoscunt. Et hoc Dionysius subtiliter insinuat.

Nam vitam quidem diuinam, quae secundum intellectum bonitatem praesupponit, nominat bonam. Quia uero praesupponit esse immutabilem, nominat eam aeternam. Sed quia uita nulla sapientia deest, laudat eam ex sapientia. Et hoc tripliciter.

Primo quidem, quia diuina uita sapiens est. Et ut non intelligas quod sit participatiue sapiens, subiungit quod ipsa est per se sapientia, sicut & Deus est sua uita.

Secundo quod diuina uita est causa produciens in esse omnem sapientiam.

Tertio uero, quia diuina uita est super omnem sapientiam, quae ad speculationem pertinet, & super omnem prudentiam, quae ad actionem pertinet.

Deinde eam dicit, [Non enim tantum Deus, &c.] manifestat tria praedicta. Et circa haec tria facit. Primo manifestat quod diuina sapientia est super omnem sapientiam. Secundo quod sit omnis sapientiae causa, ibi, [Hanc igitur irrationabilem, &c.] Tertio manifestat quomodo Deus est sapiens alia cognoscendo, ibi, [Aut sic ipse Deus qui est super sapientem, &c.]

Circa primum duo facit. Primo ostendit excessum diuinae sapientiae. Secundo ostendit quomodo ad ipsam diuinam sapientiam excederent nos habere debemus, ibi, [Sed quod in alijs dixi, &c.]

Circa primum tria facit. Primo proponit quod intendit, scilicet quod Deus non tantum dicitur superabundanter plenus omni- sapientia, & quod habet praesentiam infinitam, sed etiam dicitur esse firmatus supra omnia id quod ad cognitionem pertinere ui-

detur, scilicet supra rationem & super mentem, id est, intellectualem, & super sapientiam, quae est perfectio intellectus.

Secundo, ibi, [Et hoc supernaturaliter, &c.] probat excessum diuinae sapientiae, dicens, Supernaturali modo intelligens est diuina sapientia, & hoc ostendit causam scilicet, id est, suo magisterio illustratam.

Magisterio illustratam. Dionysius quidem dicit, quod dicitur, id est, te- rothi, qui fuit eius magister, dicit primum Corinthus secundum. Quod solum est Dei, sapientis est hominibus.

Tertio ibi, [Noa solum quoniam, &c.] exponit authoritatem in domino. Vbi considerandi est quod duplex modus inuenitur in scripturis ad signandum excellentiam diuino- rum. Quoniam enim ea quae ad praerogationem & defectum perti- nent, rebus creatis attribuntur secundum comparationem ad excellentiam diuinam, sicut si dica- mus, quod omnis ius- titia hominis est im- munita in compa- ratione ad Dei ius- tiam, & similitur possumus dicere quod omnis humana deli- beratio & cognitio reputatur quidam error in comparatione ad stabilitatem & permanentiam diuinae & perfectae cognitionis, quam pluraliter nominat propter cognoscendam pluralitatem.

Alio modo consuetum est in diuina scriptura, ut ea quae priuatiue dicuntur, Deo attribuantur propter eius excessum, sicut Deus qui est clarissimum lumen, dicitur inuisibilis, & qui est ex omnibus laudabilis & nominabilis dicitur ineffabilis, & innumabilis, & qui est omnis uisus praesens dicitur incomprehensibilis quia sit omnibus absens, & qui ex omnibus rebus inueniri potest, dicitur non inuestigabilis, & hoc propter difficultatem inueniendi quia unquam eius ipsa re circumferentia est, sed punctus eiusdem propter ineffabilitatem uero- bique est, & haec caecula dicitur exsuperare illum.

Sic igitur & Apostolus in Deo laudat stultitiam propter id quod apparet in Dei sapientia, propter nostram rationem & ut nobis inconueniens, dum non possumus Dei sapientiam comprehendere, & per hoc elatius nos ad ueritatem diuinam, quae est nobis ineffabilis, & quia omnem nostram rationem excedit.

Deinde cum dicit, [Sed quod in alijs dixi, iuxta proprietatem nostram ea quae sunt super nos accipientes, &c.] Dicit quatuor nos habere debeamus ad excellentiam diuinam sapientiam.

Et circa hoc tria facit. Primo ostendit quomodo decipimur in contemplatione diuinae sapientiae.

Et dicit quod sicut in alijs libris suis dixit, dum res diuinas quae sunt supra nos, uolumus accipere secundum modum nostrum, & dum inuenimus rationi nostrae, quae continetur sensibus, a principio scilicet a sensibilibus ueritatem colligentes, & dum uolumus comparare res diuinas rebus nostris, quae scilicet nobis sunt nota, hoc decipit uolentes persequitur rationem diuinam & ineffabilem nobis, secundum illud quod nobis apparet per rationem & per sensum. Secundo, ibi, [Oportet autem uideri mentem nostram habere quidem ueritatem ad intelligendam, &c.]

Ostendit quomodo hanc deceptionem uitemus. Et dicit quod oportet considerare quod mens nostra duo habet ad intelligibilia cognoscenda. Primo quod habet naturalem ueritatem, id est, intelligen- tiam per quam inspicere potest intelligibilia sibi proportionata. Secundo uero habet quaedam uisionem ad res diuinas per gratiam quae excipitur mens nostra, per quam uisionem coniunguntur homines per fidem ad quantumque cognitionem ad ea quae sunt super naturalem mens ueritatem. Oportet ergo ut intelligamus diuina secundum hanc uisionem, ergo quae non trahendo diuina ad ea quae sunt secundum nos, sed magis totos nos stantes supra nos in Deum, ita per praedictam uisionem totaliter distinemus. Et quia posset aliquis dicere quod hoc nobis esse notium & nos ipsos distinemus, ideo hoc tergo excludit, ibi, [Melius enim, &c.] Et dicit quod cum Deus firmat nos, melius est nobis quod firmus Dei per uisionem, & quod non firmus nostri ipsorum, nostri naturalibus inuenientes, quam quod firmus nostri ipsorum. Sic enim nobis factus eam Deo, & cum Deo uniti factimus, diuina nobis dona aderunt quae percipere non possumus. De uisionem negligentes nobis ipsi inhaeremus.

Deinde cum dicit, [Et ipsa intelligibilia.] Ostendit causalitatem diuinae sapientiae in particulari respectu singulorum. Et primo quantum ad angelos. Secundo quantum ad animam rationalem, ibi, [Propter diuinam sapientiam, &c.] Tertio quantum ad sensus, ibi, [Sed & aliquis non peccat, &c.] Quarto quantum ad demones non inquantum est deprauatio cognitionis, sed inquantum est de natura sua in quibus est scientia quaedam cognoscens.

Circa primum tria facit. Primo ponit processum angelicis cog- nitionis ad Deum. Et dicit quod ex ipsa diuina sapientia uirtutes ange- licum mentium quae sunt intelligibiles inquantum sunt immate- riales, & sunt intellectuales, inquantum intelligere possunt, secundum quandam diuinae similitudinis participationem habent qui- dem intellectus simplices, secundum proprietatem suae naturae, & bestos secundum uisionem ad Deum, & bonos secundum proprietatem suae scientiae dirigere firmiter ad Deum. Secundo ibi, [Non in diuisibilibus, &c.] manifestat simplicitatem ange- licis intellectus per remotionem eorum quae in nostro intellectu compositionem inducunt.

Et autem considerandum quod in nobis est duplex compositio intellectus.

Vna quidem quae pertinet ad inueniendum ueritatem. Alia uero quae pertinet ad iudicandum.

Inueniendum quidem quod congregantes, ex multis ad unum procedimus, sicut multa dicuntur diuersa sententia, per quorum exper- ientium uarietatem cognitionem accipimus, sicut multa dicuntur diuersa signa ex quibus ratiocinando ad talem ueritatem

LECTIO

LECTIO II.

Hanc igitur irrationabilem & amorem & stultam sapientiam, &c.] Postquam Dionysius ostendit excessum diuinae sapien- tiae, hic ostendit cau- salitatem ipsius.

Et primo in gene- rali. Secundo in specia- li, ibi, [Ex ipsa intel- ligibilibus, &c.] Recolli- git ergo primo excessum diuinae sapientiae, dicens, quod diuina sapientia lau- datur excellenter fit- cut irrationabilis, in- quantum excedit ratio- nem, & sicut a- mens inquantum ex- cedit mentem, sicut stultum inquantum ex- cedit intellectum, & sicut alta inquantum ex- cedit habitum men- tis, scilicet sapientiam.

Et ad iungit causa- litatem diuinae ser- uatae, ponens tres condiciones huius causae. Primo quidam causalitatem eius, di- cens quod diuina sapientia causa est suae similitudinis per se, & inquantum ad rationem ad Dei ius- tiam, & similitur possumus dicere quod omnis humana deli- beratio & cognitio reputatur quidam error in comparatione ad stabilitatem & permanentiam diuinae & perfectae cognitionis, quam pluraliter nominat propter cognoscendam pluralitatem.

LECTIO II.

Causalitas diuinae sapientiae, primo in generali.

Hanc igitur irrationabilem & amorem & stultam sapientiam, & excedenter laudantes, dicimus, quod omnis est mentis & rationis, & omnis sapientiae & prudentiae causa, & ipsa est omne consilium, & ad ipsa est omnis cognitio, & prudentia, & in ipsa sunt omnes thesauri sapientiae & cognitionis absconditi. Etenim iuxta consequentiam iam praedictorum super sapiens & omni- sapientis causa, & ipsius per se sapientiae, & totius & particularis substantia- carit, ex ipsa intelligibilibus & intel- lectuales angelicorum mentium uirtutes simplices & bonos habent intellectus, non in diuisibilibus paribus, aut in diuisibilibus, aut sensibilibus, aut sermonebus diffusi-

Secundo dicitur in eis puritas intellectus & splendor tam ex eorum simplicitate, quam etiam ex dono diuinae gratiae.

Deinde cum dicit, [Propter diuinam sapientiam, &c.] Ostendit quomodo animos rationabiles ad diuinam sapientiam deiciunt.

Et dicit quod propter diuinam sapientiam & animae humanae habent quod sunt rationales. Et ad exponendum secundum quod ani- mae rationales dicuntur, subiungit, quod circumuenit circa ueritatem existentium diffusum & circulo.

Veritas enim existentium radicaliter consistit in apprehensione rerum, quam quidem rationales animae non firmiter apprehendere possunt per seipsam, sed diffundunt se per proprietates & effectus qui circumstant rei essentiam, ut ex his ad propriam ueritatem ingre- diantur.

Haec autem circulo quodam efficiunt, dum ex proprietatibus & effectibus causis inueniunt, & ex causis de effectibus indicant. Et quia mentes angelicae secundum ueritatem & simplicem confidentiam ueritatem inspicunt, desunt ab eis animae inquantum per diffusionem & multitudinem uariarum rerum diffunduntur ad ueritatis cognitionem.

Sed tamen in hoc ipso quod multa in unum conuoluntur pos- sunt, sicut cum ex multis effectibus & proprietatibus perueniunt ad cognoscendam rei essentiam, & in tantum dignae habentur autem ut homines, etiam si non ad corpus sunt mortales, habeant intellectus quodammodo angelis aequales, scilicet secundum pro- prietatem & possibilitatem animatum.

Inquisito enim rationis ad simplicem intelligentiam ueritatis terminatur, sicut incipit a simplici intelligentia ueritatis quae consti- detur

peruenimus.

Non solum autem ab huiusmodi multis & diuisibilibus procedimus ad unam intelligibilem ueritatem, cum primo scientiam acquirimus, sed etiam iam scientiam habentes in ipsis multis uel diuisibi- libus per quandam applicationem, consideramus quod in uiuentibus aut cognitione tene- mus.

In iudicio uero percedimus ad ali- quo communi prin- cipio ad praedicta multa & diuisibilia, sicut particularia sunt effectus & signa.

Utrumque autem istorum ab angelis excludens dicit quod intellectus angelorum non congregans sicut nos diuinam cog- nitionem in diuisibilibus diuersis considerau- tes quae iam sunt, aut ab huiusmodi di- uisibilibus scientiam acquirunt.

Diuisibilibus, di- ces, [aut sensibili- bus,] quantum ad sensibilia, [aut sen- sibilia,] aut sermonebus diffusi,] id est, rationibus, ut alia translatio habet.

Nam logos in graeco, & rationem & ser- monem significat.

Et dicitur ratio dif- fusa, propter proce- sum ex uno in alium, est rationis deprauata consequi quod desiderat neque sciens neque uolens, casum ad sapientiam magis propriam ipsa

pura ab omni materia, per quod differunt a sensibus & sensibili- bus, & multitudine, per quod differunt a rationibus diffusis, scilicet intelligibilibus diuinorum, non sensibilibus neque rationabilibus, [intel- lectuales,] sed [& immaterialiter, ad differentiam sensus & uniformiter ad differentiam rationis. Tertio ibi, [Et ipsi intel- lectuales uirtutes, &c.] assignat causam tam excellentis cog- nitionis in angelis.

Et primo quidem ex parte naturae ipsorum. Et dicit quod ipsi angelus est uirtus & operatio intellectualis resplendens puritate munda & immaculata. Munda quidem per remotionem exte- rioris inquinantis. Et haec puritas in eis prouenit ex duobus.

Primo quidem ex quadam simplicitate naturali & immateriali- tate, & comenit ipsis intellectibus angelicis quos uocat diuinos propter puritatem & simplicitatem ad Deum, & ex hac simpli- citate, & immaterialitate redduntur conspicuae, id est, acutè in- telligentes.

Secundo etiam resplendet in eis puritas ex dono diuinitus eis dato, per quod uiuunt ad Deum, per quod quidem donum secun- dum eorum possibilitatem inueniunt [ad diuinum,] id est, ad hoc ipsum quod Deus est, ad diuinam mentem & rationem, quae om- nem sapientiam excedit.

Et ergo in eis puritas intellectus & splendor tam ex eorum simplicitate, quam etiam ex dono diuinae gratiae.

Deinde cum dicit, [Propter diuinam sapientiam, &c.] Ostendit quomodo animos rationabiles ad diuinam sapientiam deiciunt.

Et dicit quod propter diuinam sapientiam & animae humanae habent quod sunt rationales. Et ad exponendum secundum quod ani- mae rationales dicuntur, subiungit, quod circumuenit circa ueritatem existentium diffusum & circulo.

Veritas enim existentium radicaliter consistit in apprehensione rerum, quam quidem rationales animae non firmiter apprehendere possunt per seipsam, sed diffundunt se per proprietates & effectus qui circumstant rei essentiam, ut ex his ad propriam ueritatem ingre- diantur.

Haec autem circulo quodam efficiunt, dum ex proprietatibus & effectibus causis inueniunt, & ex causis de effectibus indicant. Et quia mentes angelicae secundum ueritatem & simplicem confidentiam ueritatem inspicunt, desunt ab eis animae inquantum per diffusionem & multitudinem uariarum rerum diffunduntur ad ueritatis cognitionem.

Sed tamen in hoc ipso quod multa in unum conuoluntur pos- sunt, sicut cum ex multis effectibus & proprietatibus perueniunt ad cognoscendam rei essentiam, & in tantum dignae habentur autem ut homines, etiam si non ad corpus sunt mortales, habeant intellectus quodammodo angelis aequales, scilicet secundum pro- prietatem & possibilitatem animatum.

Inquisito enim rationis ad simplicem intelligentiam ueritatis terminatur, sicut incipit a simplici intelligentia ueritatis quae consti- detur

peruenimus.

Non solum autem ab huiusmodi multis & diuisibilibus procedimus ad unam intelligibilem ueritatem, cum primo scientiam acquirimus, sed etiam iam scientiam habentes in ipsis multis uel diuisibi- libus per quandam applicationem, consideramus quod in uiuentibus aut cognitione tene- mus.

In iudicio uero percedimus ad ali- quo communi prin- cipio ad praedicta multa & diuisibilia, sicut particularia sunt effectus & signa.

Utrumque autem istorum ab angelis excludens dicit quod intellectus angelorum non congregans sicut nos diuinam cog- nitionem in diuisibilibus diuersis considerau- tes quae iam sunt, aut ab huiusmodi di- uisibilibus scientiam acquirunt.

Diuisibilibus, di- ces, [aut sensibili- bus,] quantum ad sensibilia, [aut sen- sibilia,] aut sermonebus diffusi,] id est, rationibus, ut alia translatio habet.

Nam logos in graeco, & rationem & ser- monem significat.

Et dicitur ratio dif- fusa, propter proce- sum ex uno in alium, est rationis deprauata consequi quod desiderat neque sciens neque uolens, casum ad sapientiam magis propriam ipsa

pura ab omni materia, per quod differunt a sensibus & sensibili- bus, & multitudine, per quod differunt a rationibus diffusis, scilicet intelligibilibus diuinorum, non sensibilibus neque rationabilibus, [intel- lectuales,] sed [& immaterialiter, ad differentiam sensus & uniformiter ad differentiam rationis. Tertio ibi, [Et ipsi intel- lectuales uirtutes, &c.] assignat causam tam excellentis cog- nitionis in angelis.

Et primo quidem ex parte naturae ipsorum. Et dicit quod ipsi angelus est uirtus & operatio intellectualis resplendens puritate munda & immaculata. Munda quidem per remotionem exte- rioris inquinantis. Et haec puritas in eis prouenit ex duobus.

Primo quidem ex quadam simplicitate naturali & immateriali- tate, & comenit ipsis intellectibus angelicis quos uocat diuinos propter puritatem & simplicitatem ad Deum, & ex hac simpli- citate, & immaterialitate redduntur conspicuae, id est, acutè in- telligentes.

Secundo etiam resplendet in eis puritas ex dono diuinitus eis dato, per quod uiuunt ad Deum, per quod quidem donum secun- dum eorum possibilitatem inueniunt [ad diuinum,] id est, ad hoc ipsum quod Deus est, ad diuinam mentem & rationem, quae om- nem sapientiam excedit.

Et ergo in eis puritas intellectus & splendor tam ex eorum simplicitate, quam etiam ex dono diuinae gratiae.

Deinde cum dicit, [Propter diuinam sapientiam, &c.] Ostendit quomodo animos rationabiles ad diuinam sapientiam deiciunt.

delectat in primis principiis. Et ideo in processu rationis est quadam consuetudo...

Deinde cum dicitur, [Sed & aliquis non peccet, & car.] ponit quod etiam cognitio...

Et dicit quod aliquis non peccabit quasi diuerrens...

oportet appellare secundum quod quidem sapientia ipsius & omnis, & mentis omnis & rationis & sensus omnis...

Insuper enim cuiuslibet processionis resonantia nominatur...

LECTIO III.

Quomodo Deus cognoscit per diuinam sapientiam.

Vomodo enim intelligit aliquid intelligibilem non habens intellectuales operationes?

Nam diuina sapientia est super omnem cognitionem, eius primus effectus est cognitio intellectus angelici, que tota in vi formitate consistit.

Secundus effectus est cognitio rationis, que multa ad vnum conuoluit.

Tertius autem effectus est cognitio sensus, que circa multa diffunditur, sed vi formitate cognoscere non valet.

Deinde cum dicit, [Et quidem demum mens, & car.] ostendit quod etiam cognitio demonum...

Deinde cum dicit, [Et dicit quod mens demonum inquantum retinet de natura, & virtute mentis, ex diuina sapientia procedit, sed inquantum...

Ultimo autem recapitulat quod dixerat. Et dicit quod dictum est quod diuina sapientia est principium quo tota cognitionis emanatio inchoat...

Et dicit quod mens demonum inquantum retinet de natura, & virtute mentis, ex diuina sapientia procedit, sed inquantum...

Et dicit quod mens demonum inquantum retinet de natura, & virtute mentis, ex diuina sapientia procedit, sed inquantum...

LECTIO III.

Vomodo enim intelligit aliquid intelligibilem non habens, & car. Postquam Dionysius manifestauit eminentiam & causalitatem diuine sapientie, hic ostendit quomodo per diuinam sapientiam Deus cognoscitur...

Circa primum res facit. Primo mouet dubitationem. Secundo soluit eam, ibi, [Sed quod dixi multoties, diuina vt decet, & car.]

Tertio ex solatione posita quasdam conclusiones inferit, ibi, [Igitur ipsa diuina sapientia, & car.]

Dicit ergo primo, quod etiam Deus sit super omnem sapientiam, ipse tamen laudatur in sapientia, & vt mens, & vt ratio, & vt cognitor.

Est enim dubitatio quomodo possit intelligere intelligibilia, cum non habeat intellectuales operationes...

Omnia nota, & aperta sunt oculis eius, & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius.

Deinde cum dicit, [Sed quod dixi multoties, & car.] soluit proposita dubitationem. Et circa hoc tria facit.

Primo ostendit quomodo sensus & intellectus remoueantur a Deo.

Secundo quomodo cognitio est sine sensu, non est accipiendum secundum defectum, quasi Deus deterior sit his que habent sensum...

Tertio probat per auctoritatem, ibi, [Et hoc arbitror tradere, & car.]

Dicit ergo primo, quod facti multoties dicitur est, concuens est vt intelligatur diuina vt decet. Deum.

Quod enim dicitur quod Deus est sine sensu, non est accipiendum secundum defectum, quasi Deus deterior sit his que habent sensum...

Et sic manifestum est quod Deus non sumit cognitiones rerum ab ipsis rebus, sed magis ipsis cognoscitur...

Si enim Deus cognoscendo se cognoscit omnia, sequitur quod non sit in ipso alia cognitio...

Tertiam conclusionem inferit, ibi, Ita igitur Deus, & car. Si enim modus cognitionis sequitur cognitionis principium, ex quo Deus cognitionem rerum non accipit...

Quod etiam de angelis scriptura dicit, quod cognoscunt que sunt in terra, non tamen quod cognoscant sensibilia per sensus...

Deinde cum dicit, [Et hoc arbitror tradere eloquium, quando dicit, & car.] Probatur quod dicitur per auctoritatem scripturam.

Et dicit quod hoc quod dictum est significat in facta scriptura cum dicitur quod Deus sit omnia antequam fiant...

Et dicit quod hoc quod dicitur, quod facti supra dictum est in capitulo de Eze, in ipso esse diuino preexistit omnia esse.

Aliter enim per suam essentiam non possent omnia cognoscere nisi omnia casualiter in ipsa essent.

Et quia omnia per suam essentiam cognoscit, sequitur quod ipse sciat omnia & continet sciendo, non per hoc quod scilicet se immittat diuidendo singulis, sicut nos seorsum applicamus intellectum nostrum diuersis...

gnoscitur, per se ipsum cognosceret tenebras, non altitudo accipiens tenebrarum cognitionem quam a seipso.

Comparatur autem Deus ad creaturas sicut lumen ad tenebras propter deficientiam in creaturarum ad diuino lumine.

Deinde cum dicit, Igitur ipse sapientia, & car. Inferre ex premissis tres conclusiones. Manifestum est enim, quod omnis cognitio est secundum modum eius quo aliquis cognoscitur...

LECTIO III.

Quomodo cognoscatur Deus.

Propterea inquirere oportet quomodo nos cognoscimus Deum, neque intelligibilem neque sensibilem neque aliquid vniuersaliter existentium existentem.

Cum igitur diuina sapientia omnia cognoscatur per hoc quod cognoscit seipsum, vt dictum est, ipsa autem est immaterialis & indiuisibilis & vna, & sequitur quod cognoscatur materialiter, & diuisibiliter, & multa virtute, in quantum...

Terio probat per auctoritatem, ibi, [Et hoc arbitror tradere, & car.]

Dicit ergo primo, quod facti multoties dicitur est, concuens est vt intelligatur diuina vt decet. Deum.

Quod enim dicitur quod Deus est sine sensu, non est accipiendum secundum defectum, quasi Deus deterior sit his que habent sensum...

Et sic manifestum est quod Deus non sumit cognitiones rerum ab ipsis rebus, sed magis ipsis cognoscitur...

Si enim Deus cognoscendo se cognoscit omnia, sequitur quod non sit in ipso alia cognitio...

Tertiam conclusionem inferit, ibi, Ita igitur Deus, & car. Si enim modus cognitionis sequitur cognitionis principium, ex quo Deus cognitionem rerum non accipit...

Quod etiam de angelis scriptura dicit, quod cognoscunt que sunt in terra, non tamen quod cognoscant sensibilia per sensus...

LECTIO III.

Propterea inquirere oportet quomodo nos cognoscimus Deum, & car.

Postquam Dionysius ostendit quomodo Deus cognoscatur, hic ostendit quomodo cognoscatur. Et circa hoc tria facit.

Primo mouet dubitationem. Secundo soluit eam, ibi, [Nunquid igitur verum, & car.]

Tertio inferit conclusionem ex dictis, ibi, [Propter quod non omnibus Deus, & car.]

Dicit ergo primo, quod cum dictum sit, quod Deus cognoscit omnia per essentiam suam que est super intellectum & sensum & super omnia existentia, restat querendum quomodo nos possimus cognoscere Deum...

angelicam quantum ad naturalem virtutem rationis, & mentis, unde non potest aliter conuenire alicui nisi ex dono gratie.

Non ergo cognoscimus Deum vniuersales eius essentiam, sed cognoscimus ipsum ex ordine totius vniuersi.

Ipsa enim vniuersitas creaturarum est nobis a Deo propofita vt per eam Deum cognoscamus, in quantum vniuersum ordinatum habet quasdam imagines & assimilationes imperfectas diuinarum, que comparantur ad ipsa sicut principia exemplaria vel imagines: sic ergo ex ordine vniuersi, sicut quadam via & ordine ascendimus, que conuenit intellectum secundum nostram virtutem ad Deum qui est super omnia.

Et hoc tribus modis. Primo quidem & principia in omnium ablatione, in quantum scilicet nihil horum que in creaturarum ordine inspicimus Deum estimamus, aut Deo conueniunt.

Secundo vero per excessum. Non enim creaturarum perfectiones, vt vitam, sapientiam, & huiusmodi Deo auferimus propter aliquam defectum.

Tertio secundum causalitatem omnium, dum consideramus quod quicquid est in creaturis, a Deo procedit sicut a causa.

Sic ergo nostra cognitio contrario modo se habet cognitioni Dei, Nam Deus creaturas quidem per suam naturam cognoscit, nos autem Deum per creaturas.

Deinde cum dicit, Propter quod & in omnibus, & car. Inferit conclusionem ex dictis. Et circa hoc tria facit.

Primo inferit conclusionem. Secundo ostendit quomodo conclusio ex premissis sequatur, ibi, [Et enim & hoc recte, & car.]

Tertio manifestat quoddam quod supponitur, ibi, [Et quidem ex multis, & car.]

Dicit ergo primo, quod quia a creaturis in Deum ascendimus, & in eum ablatione & excessu & in omnium causa, propterea, Deus cognoscitur in omnibus sicut in effectibus, & sine omnibus sicut ab omnibus remotus & omnia excedens, & propter hoc etiam cognoscitur Deus per cognitionem nostram, quia quicquid in nostra cognitione cadit, accipimus vt ab adductum, & iterum cognoscitur per ignorantiam nostram, in quantum scilicet hoc ipsum est Deum cognoscere quod nos scimus nos ignorare de Deo quid sit.

Et quod dixerat in generali cognitione, explicat per partes subdens, [quod ipse Dei intellectus & sermo] vel melius ratio, vt alia translatio habet [& scientia] que est coniunctio intellectus & rationis: & quantum ad sensitiuam cognitionem subiungit [& tactus] qui est sensus communis omnibus animalibus, & adde quod commune est, cum subdit, [& sensus,] & subiungit de his que important deficientem cognitionem, cum dicit, [& opinio] que deficit a scientia, [& phantasia] que deficit a certitudine sensus.

Et subdit ea que pertinent ad manifestationem cognitionis, & dicit [& nomen], quod est signum intellectus, & alia omnia que cumque pertinent ad cognitionem vel significationem.

Et contrariato neque intelligitur neque sentitur, nec dicitur aut nominatur.

Et quo modo vniuersa istorum omnium sit, manifestat subdens, Deus enim non est aliquid existentium, sed supra omnia existentia, & ideo cum per intellectum & alia predicta cognoscatur existentia, nullo predictorum per cognitionem alicuius existentium Deus cognoscitur.

Rursus. Deus est omnia in omnibus causaliter, enim tamen nihil sit eorum que sunt in rebus essentialiter, & ideo quicquid in rebus existens cognoscitur vel intellectus, vel sensus, vel quocunque predictorum modorum in omnibus istis cognitio quodammodo cognoscitur Deus sicut causa, enim tamen ex nullo cognoscitur sicut effectus.

Deinde cum dicit, Et enim & hoc recte, & car. Ostendit quomodo conclusio inducta sequatur ex premissis. Et dicit quod hoc recte de Deo dicitur secundum quod cognoscitur. Dion. de Diu. nomi.

quandam determinationem, que vere est iustitia, vt scilicet vnum in id quod est alterius non irumpat.
 Tertius vero actus iustitie est, vt vni quisque id quod est sibi conueniens operetur, propter quod & quodammodo iustitia dicitur omnis virtus. Et quantum ad hunc tertium actum subdit quod diuina iustitia est causa omnibus proprie operationis eorum.

Deinde cum dicit, [Omnia enim diuina iustitia, &c.]

Manifestat quod dicitur, rationem assignatam predictorum, id est, quod enim peccata ad diuinam iustitiam pertinent, quia iustitie proprium est, quod ordinem in rebus statuatur, & quod vnicuique rei terminum prescribat, vt que non progrediatur, & quod huiusmodi ordinatio & terminatio abque consultatione conferretur, quod vltimus rebus sic ordinatis & terminatis vnicuique donet de supernis donis secundum propriam dignitatem sibi presertam a Deo. [Deinde cum dicit,] Et si ista recte dicimus, & soluit duas dubitationes circa diuinam iustitiam.

Circa quarum primam tria facit. Primo ex premissis ostendit quod illi qui diuinam iustitiam reprehenderunt, se ignorent. Et hoc est quod dicit, quod si premissa ratione sunt dicta, scilicet quod iustitia est dare vnicuique secundum suam dignitatem, quicunque argueret volunt diuinam iustitiam quae hoc facit, ipsi ignorant, quod dum volunt diuinam iustitiam reprehendere, suam iustitiam manifestant.

Secundo ibi, [Dicunt enim debere, &c.] ponit eorum obedientiam. Dicit enim, quod cum Deus sit optimus, & per hoc ei comperat optime facere vnumquodque, debet etiam his que sunt mortalia dare immortalitatem, vt pote quod homines & animalia nunquam mouerentur, & imperfectis dare perfectionem, vt pote quod homines statim nascerentur perfecti, & per se mobilibus dare necessitatem per alium mobile, vt pote que hominibus per se competunt: quia per se moueri possunt & ad bonum & ad malum: vellent autem quod Deus daret hominibus vel aliis rationalibus creaturis quod non possent peccare, quod esset habere necessitatem quod semper ex alio mouerentur.

Non enim aliter comperetur vt ad malum deficere non possent nisi quadam coactione ab aliis mouerentur non ex libero arbitrio, sanctis enim ex ipsa perfectione competit vt deficere non possint, vt patet in bonis qui sunt confirmati in bono.
 Dicitur etiam quod debet variabilibus inesse identitas, vt scilicet semper eodem modo se habere omnia, & quod iustitia esset perfecta potentia, & quod temporalia essent eterna, & quod ea que secundum suam naturam mouentur essent immutabilia, & quod deletiones que sunt temporales essent eterne.

Et secundum suam iudicium vnicuique tribuunt aliter que sunt aliorum, id est, inferioribus ea que sunt superiorum eorum.
 Tertio, [Oportet autem videre, &c.] excludit eorum iudicium peruersum.
 Et dicit quod oportet considerare de diuina iustitia quod in hoc uere est iustitia est, quod omnibus dat secundum propriam dignitatem, & quod vnicuiqueque naturam conservat in proprio ordine & virtute, ita scilicet quod in his que sunt secundum suam naturam immortalia conferat immortalitatem, & in mortalibus mortalitatem, & sic de alijs que supra tacta sunt.

Secundam obedientiam ponit ibi, [Sed dicat aliquis, &c.] Et circa hoc duo facit.
 Primo ponit obedientiam.
 Possit enim aliquis obicere non esse iustum quod Deus permittit homines sanctos cruciari a prauis hominibus, & non dar eis auxilium vt non crucientur. Secundo ibi, [Ad quod aliud est, &c.] soluit predictam obedientiam.
 Et dicit quod si illi qui dicuntur sancti amarae que sunt super terram pro quibus zelant homines, rebus materialibus inherentes, omnino eccidentur, & diuine operentur.
 Quod intelligendum est ista etiam amant quod in eis suum constituit, & quod propera spiritualia bona conueniant.
 Et hoc est quod subdit, quod ipse nescit quomodo dici debeant sancti illi qui faciunt iniuriam rebus diuinis, que sunt vere amabilia vt re-

probent ea contra religionis debitum propter bona temporalia, que non sunt amanda principaliter, nec pro eis est zelandum.
 Sed si ipsi amant bona spiritualia que vere sunt exilia, quia sunt sempiterna, debent letari si ea desiderant quando ea desiderata consueque possunt.
 Consequenter autem ea cum afflictionibus in rebus temporalibus patiens, quod amorem amoris spiritualibus magis inhaerent.
 Tunc enim magis per familiaritatem appropinquat angelicis virtutibus, in quibus nulla est materialium rerum affectio, quando homines secundum suam possibilitatem ex desiderio rerum diuinorum recessunt ab afflictione materialium rerum.
 Et hoc quidem facit ut quando pro bono id est, amore Dei & iustitia & virtute languant vtiliter in aduersitatibus existentibus. Et sic si vere sancti secularibus in aduersitatibus consequuntur quod desiderant, scilicet desiderant temporalia bona, adhaerent spiritualibus, non male cum eis agitur, sed bene.
 Vnde verum dicit quod proprium est diuine iustitie quod animam virtutem non delectat aut emoluit, sed facit eam per uicem quod ipse non dimittat tales finis adiutorio, sed firmet eos in pietate & firma statione imperitium bonorum, per que in aduersis consolentur, & vltius quod talibus retribuit in futuro secundum proprii meriti dignitatem.

LECTIO V.

De effectibus diuine iustitie.

Psalmus igitur diuina iustitia & saluatio totorum laudatur, & propriam vnicuiqueque & mundam ab aliis substantiam & ordinem saluans & custodiens, & causa mundi existens, in totis propriis operationibus. Si autem aliquis saluationem laudat, & sicut ex peioribus rota saluatorie adripientem omnino alieubi & hunc non laudatorem largissime recipiens saluationis. Et hac primam saluationem totum rogamus ipsum diffinire qui omnium in seipsis intransmutabilia & non pugnancia & fortia contra peiora saluat, & omnia custodit non pugnancia & non bellantia, singula suipsum rationibus laudat per collationem prosperitatis, sed si aliquis conatur hoc facere, vt scilicet pugnet per uicem, quod ipse non dimittat tales finis adiutorio, sed firmet eos in pietate & firma statione imperitium bonorum, per que in aduersis consolentur, & vltius quod talibus retribuit in futuro secundum proprii meriti dignitatem.

LECTIO V.

Psalmus igitur diuina iustitia & saluatio totorum laudatur, & Postquam Dionysius determinauit de iustitia diuina, hic determinat de effectibus diuine iustitie.

Et primo de saluatione. Secundo de liberatione, ibi, Propter quod & liberationem, &c.]
 Tertio de inaequalitate, quam quodam modo iustitia facit, quodam vero modo remouet, ibi, Sed de istis quidem & de iustitia, &c.]
 Circa primum tria facit.
 Primo ponit saluationis propriam rationem.
 Secundo ponit quandam aliam rationem saluationis ab aliis assignatam, ibi, Si autem aliquis saluationem laudat & sicut, &c.]
 Tertio ostendit quomodo haec duae rationes se habent ad inuicem, ibi, Et hanc primam saluationem, &c.]
 Dicit ergo primo, quod diuina iustitia laudatur sicut saluatio omnium, quia scilicet omnia saluat, in quantum scilicet custodit & conseruat in vnoquoque tria.
 Primo quidem substantiam vnicuiqueque conservans, & propriam, id est, in proprietate sua naturae, & mundam, id est, absque permissione extranei.
 Secundo similiter conseruat ordinem vnicuiqueque proprium & mundum.
 Tertio vero est causa in omnibus rebus proprie & mundi operationis. Et sic omnis ratio saluationis consistit secundum quod res conseruantur in his que eis conueniunt secundum suam proprietatem.
 Deinde cum dicit, [Si autem aliquis, &c.]
 Ponit secundam rationem saluationis.
 Et dicit quod si aliquis velit dicere quod ratio saluationis consistit in hoc quod Deus omnino eripit a malis, non est ei in hoc repugnandum, sed debonus recipere eam qui se laudat largitur diuinam saluationem, non solum quantum ad conseruationem in Deo, sed etiam quantum ad separationem a malo.
 Deinde cum dicit, [Et hanc primam saluationem, &c.]
 Comparat has duas rationes ad inuicem.
 Et dicit quod ipse rogat humiliter persuadendum eum qui secundam rationem saluationis assignat, quod ipse hanc diffinit, quod prima ratio saluationis consistit in conseruatione in bono.
 Quae quidem conseruatio in bono multipliciter fit.
 Quarum enim conseruatur in bono a Deo qui constituit ea intransmutabilia in seipsis, sicut sunt corpora caelestia, que sunt longe a corruptione, & beati qui peccate non possunt.
 Secundo prout aliqua que intransmutabilia sunt, conseruantur, vt non

non habeant aliquam contrapugnantiam.
 Sicut aliquando videtur Deus aliquos esse infirmos, non permittit eos tentari, & sic saluat eos, conseruando eos in bono.
 Tertio ex eo quod permittit quod aliqui impugnantur, sed dar eis fortitudinem vt resistere possint, contra impugnantia, sicut [fortia contra peiora, id est] contra infirmos, & ita [omnia custodit] & saluat, neque facit ea impugnantia neque bellantia, vt pugnare resistant ad iniquitatem impugnantium, bellum vero ad habituales.
 Et hoc conuenit quod impugnantiam non habeant prout [singula] sunt ordinata, id est, firmes dispositi in his que perpetuant ad proprias rationes.
 Et non solum facit aliqua non pugnancia, sed etiam [extremam] id est, debet ab omnibus rebus [omnem] inaequalitatem & alienam operationem, vt inaequalitas referatur ad id quod est extraneum in effectu sui virtutis aliena: operatio autem ad id quod est extraneum in operatione.
 Constituit etiam diuina iustitia saluationis proportionem cuiuslibet rei non valentes decidere ad inconuenientiam, neque, qualitercunque transire.
 Transitus enim superiorum ad inferiora est dei potestas.
 Inferiorum vero ad superiora transitus omnino dicitur non casus, sed secundum se transitus.
 Non est autem mirandum quod dicit transmutabilia non pugnancia nec transire ad contraria, quamuis in multis fruenatur pugnacia & permittit extranei & transitus ad contraria, quia in omnibus transmutabilibus semper permittit aliquid non transire & non permittit & non impugnantur.
 Sicut subiectum non transire quando sit transitus secundum formam.
 Et haec tria que secundo ponit, respondent tribus primo positis, non tamen eodem ordine.
 Nam id quod inter secundam & vltimam ponit, cum dicit, [& proportionem vnicuiqueque, &c.] respondet ei quod inter primam & principalem, vt aliquid in bono conseruetur, non erit longe ab intentione facere scripserat in quo saluationem ei vult laudare, in quantum ipse Deus saluat omnia per propriam bonitatem liberando a malo, quod est casus a propriis bonis.
 Et hoc dicit secundum quod patitur natura eorum que saluari dicuntur.
 Aliter enim resistentur ea que cadunt secundum naturalem corruptionem.
 Deinde cum dicit, [Propter quod & liberationem, &c.] determinat effectum liberationis.
 Et dicit quod facti doctores nominant diuinam iustitiam liberationem & liberationis causam, in quantum saluat a malo.
 Et hoc dupliplex.
 Primo in quantum non permittit ea que sunt vere entia a substantiis cadere ad hoc quod nihil sint, sed semper eis substantiarum aliquid remaneat.
 Secundo quantum ad hoc quod si aliquid vere existens decidat ad aliquid peccatum in actione, in aliquam inordinationem, inclinationem appetitus, & ad aliquam defectum proprie operationis, Deus liberat id quod sic cadit a passione que ad peccatum inducit, & infirmitate, ea qua aliquid ordinem debent non teneat, & priuatione, que pertinet ad inordinationem perfectionis.
 Et sic haec tria respondent primis tribus.

Er vt ostendat quomodo ab his liberat, subdit alia tria, primis tribus premissis respondentia. A priuatione enim liberat, in quantum adimplet quod minus habebatur.
 Ab infirmitate autem liberat, in quantum paterno & misericordiam adfectu supportat infirmitatem.

[A passione] autem liberat, sustinens, id est, reuocans [a malo] & quod plus est, statum, & inueniens in bono, & id bonum quod erat, [permissum], id est, minoratum & debilitatum, adimplet restaurando, & quod ad peccatum delinqueret, [statum], id est, firmat, & ornatur, id est, cum decetia quadam disponit, & sic omnem inordinationem & indispositionem ad iustitiam reducit, & ab omnibus maculis peccatorum soluit.
 Deinde cum dicit, [Sed de istis quae &c.]
 Determinat de inaequalitate.
 Et primo ostendit quam inaequalitatem iustitia excludat.
 Secundo qua inaequalitatem constituit, ibi, Etenim inaequalitatem eorum proportionis iustitia distribuita excludit, inaequalitatem autem quantitates causet secundum quod dat, &c.]
 Secundo quod dat maiora vel minora secundum proportionem dignitatis cuiuslibet naturae.
 Dicit ergo primo quod de istis, id est, saluatione & liberatione & de iustitia dictum est, secundum quam mensuratur & diuiditur aequalitas proportionis que est in omnibus, & exterminatur id est, excluditur omnis inaequalitas que dicitur secundum priuationem aequalitatis proportionis que est in singulis rebus.
 Ad iustitiam enim pertinet quod det vnicuique secundum propriam proportionem, & sic aequalitas proportionis secundum iustitiam determinatur secundum quod non est eadem capacitas omnium, & necesse est vt diuersis diuersa distribuat, & sic causandam aequalitatem proportionis causat inaequalitatem quantitatis.
 Et ideo subdit, Si quis vellet accipere inaequalitatem secundum differentiam que est in vniuerso omnium ad omnia per quam differunt, aliquid id melius alio secundum quam uenit perfectionem, huiusmodi inaequalitatis iustitia est conseruatio, dum non permittit fieri turbationem seu confusionem in rebus per hoc quod omnia omnibus committantur, & sic conseruat iustitia omnia existentia secundum species suas prout vnicuiqueque natura recipit, & requirit.

CAPVT IX.

De paruo, magno, eodem, altero, simili, & dissimili, statione, seipsum, matris, equalitate.

LECTIO I.

Voniain autem magnum & paruum attributum est omnium causa, & idem & alterum, & simile & dissimile, & status & motus, age & horum insignium in quibus Deus non nominatur, quacunque sunt nobis manifesta contemplerur. Igitur magnum quidem in eloquijs Deus laudatus est, & in magnitudine, & in aera subtili, diuinam manifestantem paruitatem. Et idem quando dicitur eloquia, Tu autem idem ipse es. Et aliter, quando sicut multa figurae, & multa forma ab eisdem eloquijs componitur. Et similis, sicut si-

SUPER CAPVT IX. LECTIO I.

Voniain autem & magnum & paruum attributum est omnium causa, &c.]
 Postquam Dionysius determinauit de nominibus diuinis que accipiuntur secundum processiones perfectionis, sicut ab solute rebus conueniunt, sicut est bonum, esse, pulchritudo, vita, sapientia, & virtus, hic determinat de nominibus Dei que sumuntur secundum processiones in quibus importatur habitudo vnius ad alterum, sicut de magno & paruo, que important excessum & defectum secundum quantitates eodum, & altero, que important conuenientiam & differentiam secundum substantiam, & de simili & dissimili, que important conuenientiam & differentiam secundum qualitatem, & de statione & motu, quorum ratio fractionis quidem consistit in hoc quod aliquid similiter sit habet nunc & prius, & vltimus de equalitate que importat conuenientiam secundum quantitatem, & est medium inter magnum & paruum.
 Dicitur ergo in tres partes.
 In prima ostendit de quo est intentio.
 In secunda ostendit quod singularia predictorum de Deo dicuntur ibi, [Igitur magnum quidem in eloquijs, &c.]
 In tertia ostendit secundum quod rationem de Deo dicuntur, ibi, [Igitur magnum quidem, &c.]
 Dion. de diu. nomi. E 4

Dicit ergo primo, quod quia Deo, qui est omnium causa, attribuitur & magnum & paruum & alia predicta, oportet considerare circa hoc in quibus quibus Deus nominatur quatenus nobis possunt esse manifestata.

Deinde cum dicit, Igitur magnus quidem in eloquiis Deus laudatus est, &c. Ostendit quod premisse de Deo dicantur. Laudatur enim in sacra scriptura Deus sicut magnus & in magnitudine existens, secundum illud Psalmista: Magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis.

Et quia subtilitas quaedam paritas est, parum attribuitur Deo in scriptura, ut dicitur tertij Regum decimo nono, quod apparuit in visu auri et tenuis, quae quidem tenuitas (subtilitas) manifestat divinam paritatem.

Quandocumque etiam in scriptura Deus dicitur idem, secundum illud Petrus: Tu autem idem ipse es. Attribuitur etiam ei altitatis, in quantum dicitur figurae & diversae species rerum ei comparantur in sacris scripturis, sicut quod aliquando designatur in figura vel specie hominis vel agni vel leonis vel lapidis.

Dicitur autem similibus in scripturis, in quantum ipse facit aliqua sibi similia & est causa ipsius similibus, secundum illud Genesis primo: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.

Dicitur etiam Deus diffusibilis omnibus, ubi scriptura dicit quod nihil est ei simile secundum illud Plal. Deus, quis similis tibi in Diis dominis? Describitur etiam Deus in scripturis visus, secundum illud Amos primo: Ecce Deus stans super murum laearem.

Describitur & immobilis secundum illud Malachia tertio: Ego dominus & non moror.

Et sedens in caelo, secundum illud Esaias nono: Super solium Deus sedebat & in caelo in firmamento.

Describitur autem & motus factus omnia ambulans super pedes, secundum illud Genesis tertio: Cum audisset vocem domini Dei decambulantis in paradiso. Et Sapientia septimo dicitur, quod omnibus mobilibus mobilior est sapientia.

Attingit autem ubi quae propter suam mobilitatem. Et multa alia istis aequipollentia in scripturis de Deo dicuntur.

Deinde cum dicit, Igitur magnus quidem Deus nominatur secundum magnitudinem ipsius, quae, &c. Ostendit secundum quam rationem practica de Deo dicatur.

Primo de magno & parvo. Secundo de eodem & altero. Idem autem est, &c. Tertio de simili & dissimili, sibi similem autem de, &c.

Quarto de statione & sessione & motu, ubi, Quia autem & de divina sessione, &c.

Quinto de aequalitate, ubi, Si autem aliquis in eloquiis, &c. Citea primum primo determinat de magno. Secundo de parvo, ubi, Paruum autem, id est, subtile in ipso, &c. Citea primum tria facit.

Primo attribuit magnum Deo secundum rationem cuiusdam similitudinis, ubi, Et extra omnem magnitudinem, &c. Secundo quod magnum dicitur secundum rationem similitudinis, ubi, Magnitudo haec & infinita est, & sine quantitate, &c. Dicit ergo primo, quod Deus dicitur magnus secundum quod magno in quantum suam quae essentialiter ei convenit aternaliter tradit omnibus magnis, sicut & dicitur sapienter in quantum & sapientia tradit omnibus sapientibus. Vel potest aliter legi, quod Deus magnitudinem suam tradit omnibus quae sunt essentialiter magna, id est, a principio creaturae usque in sempiternum. Deinde cum dicit, & extra omnem magnitudinem & superflua, &c. Attribuit ei magnum secundum quandam rationem similitudinis.

Et primo quantum ad eius libertatem. Secundo quantum ad eius effectus, ubi, Et secundum superfluum ipsius & magnificum, &c.

Manifestum est autem quod magnum creaturis attribuitur secundum rationem effectus. Illa enim magna dicuntur quae inveniuntur alia excedere. Excessus autem in rebus creatis multipliciter attenditur.

Uno modo secundum dimensionem longitudinis, & profunditatis. Et secundum hoc dicitur aliquod magnum respectu alterius, in quantum superexcedit quantum alterius.

Et sic Deus dicitur magnus simpliciter, in quantum magnitudo eius extra omnem magnitudinem est superflua & superexcessiva. Et dicitur superflua ad similitudinem rerum humiditatis, ut aeris & aquae superexcessiva vero ad similitudinem corporum siccorum, & solidorum.

Alio modo attenditur excessus in rebus creatis secundum locum. Et sic locus dicitur esse maior qui est magis continens.

Vnde & Deus dicitur simpliciter magnus, in quantum continet omnem locum.

Tertio excessus invenitur in rebus secundum numerum. Et sic etiam dicitur Deus magnus simpliciter, in quantum superexcedit numerum omnem, quia omnia numerus ad divina sapientia procedunt, res distinguendo, in cuius potentia est plures ratio differentiarum producere.

Videatur autem in rebus maxime infinitum esse quod omnia excedit. Sed vs in rebus creatis invenitur nihil dicitur infinitum quod sit secundum aliquid finitum, scilicet secundum speciem.

Vnde Deus qui est omnibus infinitus, excedit omnem infinitatem.

Deinde cum dicit, Arau autem, id est, subtile in ipso dicitur quod omne pondus & distantiam excedit, & per omnia sine prohibitione vadit. Et quidem & omnium causa est paruum. Nunquam enim invenies parvi formam non participatam.

Ita igitur in Deo parum est accipiendum, sicut ad omnia, & per omnia, & sine impedimento vadens, & operans, & pettingens usque ad diffusionem animae & corporis & com-

estis effectus procedit ex plenitudine causae, sicut quod non est plenitudo caloris, non potest calorem effundere, secundum similitudinem in vase loquimus, quod nisi sit plenitudo aquae, non potest aquam effundere. Secundo quia si sit magis plenitudo, est magna effusio.

Tertio, quod quanto prior est effusio, tanto id quod effunditur recipit in eo in quod effunditur humor, nisi infuso terra prius ab ea recipiatur. Et haec tria in effectibus Dei sunt consideranda.

Primo enim ex parte Dei inveniuntur superabundans plenitudo bonitatis. Secundo ex parte abundans plenitudo scientiae, sicut quod magis faciat. Tertio ex hoc quod ipse est primordialis causa, sequitur quod dona ipsius sunt fontana, id est, primordialia. Quae quod unum & quantumque causa recipitur, praesupponit in quod & Deo recipitur.

Ita ergo secundum superfluum & quantum ad ad primum, & magnificum quantum ad secundum, & fontana ipsius dona quantum ad tertium, in quantum ipsa dona participatur ab omnibus secundum effusionem doni, quod est infinitum ex parte donantis, dona habundantiam omnino non minorantur, sed semper habent eandem superabundantiam plenitudinem, & nunquam minorantur quantumcumque participentur, quanto magis participatur, in tantum magis desuper manant, quia quanto aliquid recipit de divinis donis, tanto plus redduntur apertum ad recipiendum, & ex parte infusio quod ex infusio virtutis infusoria minorant non potest.

Deinde cum dicit, Magnitudo haec & infinita, &c. exponit magnitudinem infinitam per distantiam ad alias magnitudines.

Et dicit quod magnitudo divina est in finibus, quia nulli magnitudinem creatae convenit, & est etiam sine quantitate, quia non est in genere quantitatis, sed Dei magnitudo est esse eius, & sine numero, id est, sine mensura.

Numerus enim habet primam rationem mensurae, cum per cum etiam quantitates continue mensurantur. Vel quod dicit sine quantitate, referat ad quantitatem discretam, & sic per magnitudinem divinam attenditur excessus causalitatis diuine secundum quod effundit universaliter & superabundanter suam infinitam magnitudinem, quae non accipitur a creaturis in eius infinitate, sed secundum suam capacitatem finito modo eam accipit.

Deinde cum dicit, Paruum autem, &c. Ostendit quomodo paruum dicitur in Deo. Et circa hoc tria facit. Primo ponit rationes parvi. Secundo attribuit eas Deo, ubi, Ita ergo, &c. Tertio ostendit differentiam huius parvi ad alia parva, ubi, Hoc paruum, &c. Citea primum considerandum est, quod subtile, quaedam paritas est, sicut accipitur subtile, prout est qualitas quaedam, secundum quod corpora subtrahuntur, prout habent parum de quantitate sub eisdem dimensionibus, sicut accipitur subtilitas prout est differentia quaedam circa quantitatem, sicut enim longum & breve se habent ad lineam, ita vero & stridum ad superfluum, ita subtile & grossum ad corpus profunditatem.

Vnde subtilitas paritatem quandam signat. Ponit ergo tres proprietates parvi sive subtile.

Quarum prima est, quod excedit omnem pondus & omnem distantiam.

Et dicit pondus secundum quod subtile dicitur quod est tatem, tale enim maxime leve invenitur.

Dicit vero distantiam secundum quod subtile opponitur grosso, in quo tanta distantia est, magna scilicet profunditas, in subtile vero parum.

Excessus autem iste quo parum & subtile excedit omne pondus & omnem distantiam, non attenditur secundum maiorem quantitatem quae opponitur paritati, sed sicut vana excedit numerum, quia mensuratur ipsum.

ipsum & non mensuratur ab eo. Secundum proprietatem parvi ponit, quod vadit per omnia sine prohibitione. Et cum de ratione subtile quod sit parietatum. Tertium proprietatem parvi ponit quod invenitur quod non participet formam parvi. Paruum enim invenitur in magis, sed magnum non invenitur in parvis, participatum autem videtur esse causa participantis, vnde & participans in rebus generibus sine parva quantitate, sed magna virtute.

Deinde cum dicit, Ita igitur in Deo, &c. Alignat praedictas rationes parvi Deo, & praecipue secundum. Et dicit quod in Deo accipitur paruum, in quantum sine impedimento vadit ad omnia, in plenitudine ea & in plenitudine, & sua praesentia, quia ipse in omnibus est, & iterum per omnia operatur sicut propria instrumenta.

Et ad hoc probandum inducit auctoritatem apostoli ad Hebraeos quarto.

Et primo specialiter ostendit quod Deus generat omnia quae pertinent ad humanam naturam, in qua primo invenitur compositio animae & corporis, quantum distinctionem & unionem modum divina sapientia cognoscit & operatur. Et ideo dicit quod pettingit usque ad diffusionem animae & corporis.

Secundo in homine est compositio partium corporis, quae etiam est Deo nota.

Et ideo subdit, & compositum, quantum ad iuncturam, & medullarum, quantum ad articulum, & membrorum, quantum ad de his qui contingit ad animam, inter quae intentiones cordis sine maxime occultae, & tamen facti Deo nota.

Et ideo subdit, & intentionem cordis. Et quia ista sunt occultissima, multo magis pertingit per suam scientiam ad entia vniuersalia: nulla enim creatura est occulta vel inutilis in conspectu eius, ut dicitur ad Hebraeos 4. Deinde cum dicit, Hoc paruum &c. Manifestat diuinam paritatem per differentiam ad alia parua.

Et primo quantum considerandum est quod paruum est in genere quantitatis, sed paruum quod de Deo dicitur, est sine quantitate.

Sicut enim est sine quantitate magnum, ita est sine quantitate paruum. Secundo, considerandum est quod omne paruum de facili mensurari potest, sed paruum quod de Deo dicitur, est sine numero.

Nam enim aliqua mensura comprehendi potest. Tertio considerandum est quod quilibet pars de facili deinetur sine per hoc quod ad eam sit impetitur, sicut per hoc quod de facili capitur. Sed diuinum paruum neutro modo potest teneri, quia eius virtus non potest impediri, nec Deum aliquis perfecte capere potest. Quarto considerandum est quod hoc finis aliqua pars quae cito terminatur in termino quantitatis vel diffinitur diffinitione substantiae comprehendente substantiam, sed diuinum paruum est sine termino & sine diffinitione.

Quinto considerandum est quod ea quae sunt parua, paruum comprehendere possunt, sed ipsa de facili ab aliis comprehenduntur: diuinum autem paruum est comprehensum omnium, sed est incomprehensibile ab omnibus.

Deinde cum dicit, Postquam determinauit Dionysius de magno & parvo, hic determinat de eodem & altero.

Et primo ostendit quomodo idem attribuitur Deo. Secundo quomodo attribuitur ei alterum, ubi, Alterum autem, &c.

Citea primum duo facit. Primum proponit modos in quadam summa quibus idem attribuitur Deo. Secundo manifestat eos, ubi, Et ipsum secundum, &c. Attribuit autem idem Deo secundum eius immutabilitatem, prout in Platone legitur: Tu autem idem ipse es. Immutabilitas autem Dei primo quidem attenditur quantum ad hoc quod non transmutatur secundum esse & non esse, sicut generabilia & corruptibilia. Et ideo dicit quod Deus est idem aeternum in quantum est super substantialiter aeternus.

Secundo quodammodo dicitur idem in quantum non desinitur penitus in non esse in aliqua alia conuertibilia, ad hoc excludendum consequenter dicit, in conuertibilia. Secundo excludit motum localem per hoc quod dicit, in seipso manens.

Deus enim in seipso consistit, vel loco sine loco. Tertio excludit motum alterationis & augmenti & diminutionis, cum dicit quod semper habet secundum eandem formam stare, quia scilicet non mutatur de forma in formam, vel de albo in nigrum, vel de quantitate in quantitatem, vel de paruo in magnum, quia nihil in eo inuenitur aut remittitur: quod enim est album, habet se quidem secundum idem, sed non eodem modo. Quarto excludit motum qui est secundum habitudinem ad res.

Et dicit quod ipse in quantum est ex parte sui, semper est eo modo

omnibus praesens, sed quod omnia non semper eodem modo se habeant ad ipsam, prout ex variatione quae contingit circa res.

Deinde cum dicit, Et ipsum secundum, &c. Exponit ea quae summarie tetigerat.

Et primo hoc quod dixerat, in seipso manens, & excludit ea per quae potest impediri motus aliquid in alio.

Quae quidem sunt praesens, & ipsum secundum seipsum in seipso firmum & incontaminatum in loco qui conuenit ei per se, & secundum locum naturam, facile autem remouetur a loco qui conuenit ei per accidens.

Et quantum ad hoc dicit, quod Deus collocatur in seipso secundum seipsum, id est, per se & non per alium, aut illud non factum, aut naturam nullo modo existentem, sed sicut omne ingenium, & absolute ingenium & semper existens, & semper se perfectum existens, & idem existens enim in seipso secundum infinitatem suae virtutis.

Tertio contingit quod aliquid firmatum in alio non potest manere in ipso, quia accipit incompositum aut perfectum eius, sicut lapides non manent in pariete, corrupto cemento. Et ad hoc excludendum a Deo subdit, & incontaminatum.

Quarto prohibetur aliquid manere, quia non est optime collocatum, sed potest ad melius perari. Et ad hoc excludendum a Deo subdit, in optimis finibus, id est, summis virtutibus.

Quinto prohibetur aliquid permanere propter diversitatem eorum quae ad infusionem rei conueniunt, quorum numerus trahit huc & illud. Et quantum ad hoc dicit, abundantis identitatis, quia in Deo est perfectissima identitas, omnem diversitatem excludens.

Deinde cum dicit, intransmutabile, &c. Exponit quod dixerat, semper eandem eadem & eodem modo habens. Et primo quantum ad alterationem. Et dicit quod est intransmutabile, in quantum non potest variari secundum magis & minus, & in oppositum cadere non valens, in quantum non mutatur de forma in formam oppositam.

Deinde exponit dictorum causam. Quod enim aliquid non transmutatur vel non cadit in contrarium, vna causa potest esse, quia habet fortem virtutem actuum ad resistendum, vel patet in igne. Et quantum ad hoc dicit, forte. Alia causa potest esse, quia non habet in seipso mutabilitatis principium.

Et quantum ad hoc dicit, inmutabile. Hoc autem principium variabilitatis est quandoque quidem ex parte materiae extrinseci. Et ad hoc excludendum dicit, mundum, vel paruum, secundum aliam transmutationem. Paruum vel mundum dicitur quod est extraneo mundo impermixtum. Quandocumque vero principium variabilitatis est principium materiae in eo quod variatur quando ab agente reducitur in aliam dispositionem.

Et ad hoc excludendum dicit, immateriale. Quandocumque vero variabilis principium est compositio aliquid rei ex diuersis speciebus corpora mixta variabilia sunt, non solum quia sunt materialia, sed etiam quia sunt ex contrariis composita.

Et ad hoc excludendum dicit, simplicissimum. Quandocumque vero variationis ratio est indigentia eius quod variatur. Quod enim est imperfectum, naturaliter tendit in perfectionem suam. Et ad hoc excludendum dicit, non indigens.

Deinde ad excludendum motum augmenti subdit, non augmentabile. Ad excludendum vero motum decrementi subdit, non diminubile. Ad excludendum vero transmutationem generationis subintrantem, ingenium, id est, non generatum.

Quandocumque autem dicitur aliquid non generatum, quia nondum accepit esse per generationem, sicut ea quae in futuro generabuntur. Ad illum modum excludendum subdit, non sicut nondum ingenium. Quandocumque autem dicitur aliquid non generatum, quia eius generatio est incerta, sed nondum consummata. Et ad hoc excludendum dicit, aut imperfectum.

Quandocumque autem dicitur aliquid non generatum non simpliciter sed secundum quid, sicut si dicamus istum hominem non esse generatum hominem, sed esse generatum animal. Et ad hoc excludendum dicit, aut non sicut factum ad hoc, id est, ab aliquo determinato generante, aut istud, quantum ad certum generationis terminum.

Quandocumque autem dicitur non generatum aut non factum quod impossibile est esse, vel hominem esse animam. Et ad hoc excludendum dicit, neque sicut nuncquam, id est, nullo tempore, & nullo modo existens.

Deinde qualiter de Deo dicatur ingenium per oppositum ad praemissa, subdit, dicens quod Deus dicitur ingenium sicut omnia, id est, quia ipse quodammodo est omnia, in quantum omnia in ipso praesentia sunt. Et ideo hoc opponitur ei quod dixerat, neque sicut nuncquam nullo modo existens.

Dicitur etiam ingenium, non sicut nondum generatum, sed sicut semper existens.

Dicitur etiam ingenium, non sicut imperfectum, sed sicut per se perfectum existens. Sic ergo ostendit differentiam Dei ad ea quae non Dion. de diu. nomi. E 3

libet res quodam modo est in seipso, inquantum continetur infra terminis sui naturae, sed singulariter est simplex in seipso.

Sic enim sibi ipsi ininitur, quod a nullo alio dependet, & est fixus & omnibus superelocatus. Secundo attribuit Deo stationem & sessionem quantum ad operationem.

Et hoc est quod dicit, quod Deus operatur semper secundum eandem sapientiam, virtutem, & bonitatem, & huiusmodi, & circa id quod quantum ad obiectum sue operationis, quia semper eius operatio est circa seipsum, inquantum intelligendo & amando se, omnia operatur, & eodem modo, secundum modum operationis operatur ad operationem. Non enim debilitatur aut fortificatur in agendo. Tertio attribuit Deo stationem & sessionem per remotionem omnis passionis vel transmutationis ab ipso. Et dicit, quod statio aut sessio attribuitur Deo & secundum quod non habet ex seipso aliquam causam sui transmutationis, & secundum quod non potest ab aliquo exteriori moveri in contrarium, sed totaliter est immobilis.

Deinde cum dicit, [Et hoc super substantialiter &c.] Agit de causatione diuina stationis & sessionis. Et dicit quod ea que predicta sunt, attribuantur Deo super substantialiter, quia ipse est causa omnis rationis & sessionis, quia in rebus creatis inuenitur, inquantum est super omnem sessionem & stationem & omnia stabiluntur in ipso Deo qui custodit ea, ne commoueantur a statione vel permanentia in propriis bonis.

Deinde cum dicit, [Quid autem & quando rursus &c.] determinat de motu diuino.

Et primo ostendit quomodo motus attribuitur Deo. Secundo quomodo attribuitur Deo differentie motus, ibi, [Et rectum intelligere &c.]

Dicit ergo primo, quod quando sacre scripture doctores dicunt Deum qui est immobilis moveri, & ad omnia procedere, intelligendum est, sicut dicitur Deum. Religio enim & secundum rectam fidem existimandum est quod Deus mouetur, non facta ea que ab aliis portantur, aut que inque modo per se mutantur, vel per alterationem, quia aliqui mutantur de qualitate in qualitate, aut secundum modum localem, quo aliquid mouetur de vno modo mouendi in alterum, sicut de mias albo in magis album, vel de minori quantitate in maiorem, aut secundum motum localem, vel de rectum vel circularem vel obliquum ex duobus compositum, neque etiam secundum motum intelligibilem, secundum quod intellectus creatus mutatur de via conueniencie intelligibilis in aliam, neque secundum motum animale, secundum quod anima mutatur de via apprehensione in aliam, vel de via affectione in aliam, neque etiam secundum motum naturalem, secundum quod aliquid transmutatur de via nature in aliam, sed dicitur Deus moueri, inquantum omnia dicit ad hoc quod sunt, & inquantum continet omnia in suo esse, & non solum agit ad substantiam, & in ea continet res, sed inquantum vniuersaliter omnia prouidet, dans rebus & vitam, & sapientiam & virtutes & alia huiusmodi, & in eis consistit.

Et ista autem effectibus dicitur Deo moueri duplici ratione. Primo quidem, quia ipse prouidendo omnibus ad effectus quodam circuitu qui mensuratur non potest omnibus concludendo.

Cum enim ipse sit mensura omnium, a nullo mensuratur, sic dum circa diuersa sua presentia exhibet, quaedam similitudo motus in eo apparet.

Nos enim diuersis ad esse non possumus nisi moueamur. Alia ratio est propter predictos effectus dicitur moueri, inquantum operationes & processiones donorum que ex suis prouidentia rebus conferunt, ad omnia existentia pertinent.

Et sic quaedam similitudo motus in Deo apparet, dum primo consideratur essentia, aut sapientia, aut aliquid huiusmodi in Deo, sicut in summo rerum vertice, & deinde determinatur quasi per quaedam deorsum ad alias res.

Et non solum theologi motum Deo attribunt, sed & nobis permittunt, ut decenter laudemus motum Dei in nobis.

Deinde cum dicit, [Et rectum quidem &c.] Ostendit quomodo Deo attribuitur differentia motus.

Et quia illud quod in recto mouetur, mouetur vniuersaliter, & quodam principio vique ad finem, dicit quod rectum motum intelligere conuenit in Deo secundum quod operationes ipsius procedunt indelic-

tabiliter & inflexibiliter. Eius enim operatio non circuratur, sed semper in directum procedit, secundum Dei dispositionem.

Postquam & per rectum motum intelligitur productionem rerum omnium ab ipso.

Sic enim eius causalis operatio procedit per omnia media in directum vique ad vltimum. Obliquus autem motus ex diuersis componitur. Et sic motus obliquus Deo attribuitur, in quantum in eius operatione simul intelligitur & processio & intentio.

Processus quidem est directus ad rectum productionem. Statio autem quantum ad inuariabilitatem diuine operationis. Sic igitur quia processio & intentio non est sine stabilitate, dicitur quod verus status Dei non est sine rerum productione, dicitur statum generationem. In motu autem circulari tria sunt consideranda. Primum quidem, quod quilibet punctum figuratum in circulo, est idem & principium & finis.

Secundo quod in ipsa linea circulari est consideranda cōcausum & conuenusum.

Et per partem quidem concuicitatis conuenit aliatex parte vero conueni conuenit ab aliis partibus.

Tertio quod id quod circulariter mouetur, redit suo circulari motu ad principium, id quod incipit moueri.

Sic ergo dicitur secundum circulum moueri, inquantum in se conuenit omnem identitatem & omnia media & omnia maxima, in quo tangit proprietatem primam, & inquantum continet circumstantiam quod pertinet ad rationem conueniatis, & circumdata, quod pertinet ad rationem conueniatis, in quo tangit secundam proprietatem, & inquantum continet conuenienciam ad ipsam sicut ad finem eorum que processerunt ab ipso sicut a principio, in quo tangit tertiam proprietatem.

Deinde cum dicit, [Si autem aliter &c.] Determinat de equalitate. Supra enim de unequalitate determinauit, prout est effectus iustitiae, que potest unequalitatem vel excludere vel causare, nunc vero determinat de equalitate secundum se.

Et circa hoc tria facit. Primo ostendit qualiter equalitas Deo attribuitur, sicut cum conuenit ipsa equalitas.

Secundo qualiter attribuitur ei vel causae, ibi, [Et sicut ipse per se equalitatis, &c.]

Tertio qualiter attribuitur ei vt omnium equalitatem præhabenti, ibi, [Et secundum hoc quod omnium equalitatem præhabenti, &c.]

Dicit ergo primo, quod si quis in sacra scriptura velit in nomine equalitatis accipere nominationem diuine identitatis aut diuine iustitiae, poterit hoc conuenienter facere. Equalitas enim est vnitatis quantitates.

Si vero consideretur diuina vnitatis per comparationem ad effectus circa quos vniuersaliter operatur quantum est ex parte sui, sic equalitas ei attribuitur ratione procedit diffundendo effectus ad omnia equaliter & per omnia.

Ad omnia dicit, quantum ad hoc quod omnia recipiunt influentiam diuine operationis.

Per omnia verò dicit, inquantum diuina operatio transit per totam rem a principio vique ad finem, & iterum, inquantum per vnam rem transit ad aliam, dum vitur vna res tanquam in alia agente.

Sic igitur vnitatis simpliciter & immobilitatis petri ad rationem identitatis diuine, vnitatis autem operationis in effectus pertinet ad rationem iustitiae. Et ita dicitur quod in equalitate intelligitur Dei nominatio & eiusdem & iustitiae.

Deinde cum dicit, [Et sicut ipse &c.] Ostendit quomodo attribuitur equalitas Deo sicut causae.

Et dicit, quod dicitur Deum esse equalitatem [sicut substantialiter] id est, causam ipsius per se equalitatis, id est, ipsius equalitatis in abstracto considerate, secundum quam quidem equalitatem in rebus causatis, Deus res facit & qualiter dupliciter. Primo quidem quantum ad actiones & passiones, sicut communicationes & receptiones. Sic hoc est quod dicitur, quod Deus secundum equalitatem causatam, equaliter operatur in omnibus & similiter omnia se inuen-

em perambulant, dum scilicet actio diuina pertransit in omnia & operatur equaliter participationem suscipientium, inquantum scilicet vnquoqueque passium suscipit effectum agentis. Sed non intelligenda est similitudo & qualitas ambulationis & susceptionis predictae, secundum equalitatem proportionis, quia vnquoqueque proportionaliter agit aut patitur secundum modum suum.

CAPVT X.

De omnipotente, vetere dierum, in quo & de aeo & de tempore.

LECTIO I.

Ide autem verbo multorum nominum Deum, sicut omnipotentem, sicut veterem dierum lau-

de intelligendum de equalitate quantitatis, quia non omnia alia habent equalitatem albedinitatis, neque omnia magna equalitatem magnitudinem, sed est intelligendum de equalitate proportionis, quia vnquoqueque habet de diuinis diuinis secundum equalitatem proportionem. Et hoc est quod dicit secundum dignitatem.

Deinde cum dicit, [Et secundum hoc quod omnem &c.] Ostendit quomodo equalitas attribuitur Deo secundum quod præhabetur omnium equalitatem. Et dicit quod dicitur Deum esse equalitatem, [secundum quod præcepit in se omnem equalitatem,] scilicet [intelligibilem & intellectualem] quantum ad angelos, qui dicuntur intelligibiles secundum quod intelliguntur, & intellectuales secundum quod intelligunt, [rationales], quantum ad homines, [sensibiles] quantum ad animalia, [substantiali] quantum ad omnia que quocumque modo sunt, [naturalis] quantum ad ea que sunt a principio, hanc, inquit, omnem equalitatem præcepit Deus & [in se ipso], non vt haberet eo modo quo in singulis, sed [segregatè], id est, singulari modo præ aliis, neque secundum aliquam diuersitatem sed in ceteris differet equalitatis intelligibilis rationali, sed [vniuersi] id est, secundum aliquod vnum, scilicet [secundum virtutem] que est effectiua omnium equalitatis, que etiam est effectiua super omnia, omnes enim effectus præcedunt virtualiter in sua causa secundum eius virtutem.

SUPER CAPVT X. LECTIO I.

Ide autem verbo multorum nominum Deum, sicut omnipotentem, &c.] Postquam Dionysius fecit diuina nomina que signant perfectiones rebus inherentes, vel absolute vel secundum comparationem vnus ad alterum, sic exponit quaedam nomina que dicuntur ad Deum secundum rationem vniuersalis principij esse durationis rerum.

Dicitur enim Deus omnipotens, inquantum est vniuersalis principium omnis effectus rerum. Antiquus verò dierum dicitur, inquantum est principium omnis durationis. Et quia nomina durationis sunt: æuum & tempus, ex consequenti determinatur de æuo & tempore. Et hoc tanguntur manifeste in titulo, qui talis est, [De omnipotente, vetere dierum, in quo & de æuo & de tempore.]

Diuiditur autem hoc capitulum in tres partes. In prima determinat de omnipotentia. In secunda de ætate dierum, ibi, [Dierum autem antiquus laudatur Deus &c.] In tertia de æuo & de tempore, ibi, [Operatur autem sicut arbitror &c.]

Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio. Et dicit quod Deus qui est [multorum nominum verbo] sacre scripture laudatur & sicut omnipotens. Secundum illud Genesim xvij. Ego Deus omnipotens, ambula coram me & esto perfectus, [sicut veterem dierum.] Secundum illud Danielis vii. Antiquus dierum sedis. Secundum, ibi, [Hoc enim dicitur quidem &c.] Exponit quomodo Deus dicitur omnipotens.

Et circa hoc duo facit. Primo assignat rationem omnipotentie. Secundo exponit quaedam que dicitur, ibi, [Et continens ipsa &c.] Rationem autem omnipotentie ostendit secundum quatuor in quibus ratio potentie consideratur. Primo quidem secundum ambitum.

Dicitur enim esse magna potentia, sicut in naturalibus, sicut in rebus humanis que multa sub se continet.

Et hoc est quod dicit, quod dicitur Deus omnipotens propter hoc quod ipse est [quodam omnipotens sessio] ad quodam stabilitate [contiens tota, & collocaens, & fundans, & circumtragens, & firmum in seipso omne perficiens, & ex seipso tota, quemadmodum ex radice omnitenente producens, & ad seipsum omnia, quemadmodum & plantationem omnitenentem conuertens, & circumtragens ipsa sicut omnium omnitenens contenta omnia secundum vnam excedentem omnia contentiam firmans, & non dimittens]

Secundo vero quantum ad firmitatem. Dicitur enim magna potentia, que & in se immobilis, & aliam immobiliter tenere potest.

Et quantum ad hoc dicit, [et collocaens, &c.] Et tangit quantum modo quibus dicitur firmatur. Firmatur enim aliquid inquantum est in suo loco naturali, vnde omnia corpora naturalia in suis locis quietant.

Et quantum ad hoc dicit, [et collocaens,] Aliqua verò firmantur super

aliquid, quod eis subsistat, sicut parieti subsistat fundamentum, & columnæ basili.

Et quantum ad hoc dicit, [et fundans,] Quodammodo firmantur per aliquod ligamentum, sicut pariet in doliis que circulis firmantur.

Et quantum ad hoc dicit, [et circumtragens.] Et hi tres modi firmitatis pertinent ad hoc quod vna res firmatur per aliam. Potest enim locato ad hoc pertinere in vniuerso, quod creaturæ inferiores firmantur quodammodo per superiores, que sunt loca inferioriorum sicut corpora celestia inferiorum corporum. Funda tione verò, ad hoc quod continens ipsa sicut omnium omnitenens contenta omnia secundum vnam excedentem omnia contentiam firmans, & non dimittens

circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

Circumtrahit verò, ad hoc quod contenta firmantur in subsistentia.

exoritur desiderium eius quod est ad finem adoptatum, vltimus autem omnium finis est bonitas diuina, ad quam sicut ad finem ordinantur omnes praeij & particulares fines, in quos res naturaliter inclinantur.

Sic igitur ipse naturalis inclinatio eorum in proprios fines, quos dicitur esse naturales leges, sunt quidam partus, id est effectus, effectus dico vel pactus amoris, quo diuina bonitas amatur, qui quidem amor est diuinus & omnia tenens, & insubilitas sicut intelligitur de amore quo ipse Deus amat suam bonitatem, per quam omnia tenet, & insubilitas est, quia ex necessitate se amat, sicut dicitur, diffinitus amor, qui est diuinitus omnibus rebus inditus, per quem omnia tenentur a Deo, & qui solus non potest: quia omnia ex necessitate Deo tenentur, sicut in eius effectibus.

LECTIO II.

De antiquo diuino.

LECTIO II.

Dicunt autem antiqui laudatur Deus, propter hoc quod omnium ipse est & aeternum & tempus & ante dies & ante aeternum & tempus & diem & quartum partem anni, & aeternum, ut dicitur Deum ipsum dicere conuenit, ex existentem secundum omnem motum intransmutabilem & immobilem, & in hoc quod semper mouetur manentem in seipso, & sicut aeterni & temporis & diuini causam.

Et circa hoc etiam facit. Primo ostendit quare Deus dicatur antiquus diuinus. Secundo exponit assignatam rationem, ibi. [Et quidem & tempus & aeternum & tempus & ante dies & ante aeternum & tempus & diem & quartum partem anni, & aeternum, ut dicitur Deum ipsum dicere conuenit, ex existentem secundum omnem motum intransmutabilem & immobilem, & in hoc quod semper mouetur manentem in seipso, & sicut aeterni & temporis & diuini causam.]

Et circa hoc etiam facit. Primo ostendit quare Deus dicatur antiquus diuinus. Secundo exponit assignatam rationem, ibi. [Et quidem & tempus & aeternum & tempus & ante dies & ante aeternum & tempus & diem & quartum partem anni, & aeternum, ut dicitur Deum ipsum dicere conuenit, ex existentem secundum omnem motum intransmutabilem & immobilem, & in hoc quod semper mouetur manentem in seipso, & sicut aeterni & temporis & diuini causam.]

Et circa hoc etiam facit. Primo ostendit quare Deus dicatur antiquus diuinus. Secundo exponit assignatam rationem, ibi. [Et quidem & tempus & aeternum & tempus & ante dies & ante aeternum & tempus & diem & quartum partem anni, & aeternum, ut dicitur Deum ipsum dicere conuenit, ex existentem secundum omnem motum intransmutabilem & immobilem, & in hoc quod semper mouetur manentem in seipso, & sicut aeterni & temporis & diuini causam.]

Et circa hoc etiam facit. Primo ostendit quare Deus dicatur antiquus diuinus. Secundo exponit assignatam rationem, ibi. [Et quidem & tempus & aeternum & tempus & ante dies & ante aeternum & tempus & diem & quartum partem anni, & aeternum, ut dicitur Deum ipsum dicere conuenit, ex existentem secundum omnem motum intransmutabilem & immobilem, & in hoc quod semper mouetur manentem in seipso, & sicut aeterni & temporis & diuini causam.]

Et circa hoc etiam facit. Primo ostendit quare Deus dicatur antiquus diuinus. Secundo exponit assignatam rationem, ibi. [Et quidem & tempus & aeternum & tempus & ante dies & ante aeternum & tempus & diem & quartum partem anni, & aeternum, ut dicitur Deum ipsum dicere conuenit, ex existentem secundum omnem motum intransmutabilem & immobilem, & in hoc quod semper mouetur manentem in seipso, & sicut aeterni & temporis & diuini causam.]

Et circa hoc etiam facit. Primo ostendit quare Deus dicatur antiquus diuinus. Secundo exponit assignatam rationem, ibi. [Et quidem & tempus & aeternum & tempus & ante dies & ante aeternum & tempus & diem & quartum partem anni, & aeternum, ut dicitur Deum ipsum dicere conuenit, ex existentem secundum omnem motum intransmutabilem & immobilem, & in hoc quod semper mouetur manentem in seipso, & sicut aeterni & temporis & diuini causam.]

Et circa hoc etiam facit. Primo ostendit quare Deus dicatur antiquus diuinus. Secundo exponit assignatam rationem, ibi. [Et quidem & tempus & aeternum & tempus & ante dies & ante aeternum & tempus & diem & quartum partem anni, & aeternum, ut dicitur Deum ipsum dicere conuenit, ex existentem secundum omnem motum intransmutabilem & immobilem, & in hoc quod semper mouetur manentem in seipso, & sicut aeterni & temporis & diuini causam.]

Et circa hoc etiam facit. Primo ostendit quare Deus dicatur antiquus diuinus. Secundo exponit assignatam rationem, ibi. [Et quidem & tempus & aeternum & tempus & ante dies & ante aeternum & tempus & diem & quartum partem anni, & aeternum, ut dicitur Deum ipsum dicere conuenit, ex existentem secundum omnem motum intransmutabilem & immobilem, & in hoc quod semper mouetur manentem in seipso, & sicut aeterni & temporis & diuini causam.]

Et circa hoc etiam facit. Primo ostendit quare Deus dicatur antiquus diuinus. Secundo exponit assignatam rationem, ibi. [Et quidem & tempus & aeternum & tempus & ante dies & ante aeternum & tempus & diem & quartum partem anni, & aeternum, ut dicitur Deum ipsum dicere conuenit, ex existentem secundum omnem motum intransmutabilem & immobilem, & in hoc quod semper mouetur manentem in seipso, & sicut aeterni & temporis & diuini causam.]

Et circa hoc etiam facit. Primo ostendit quare Deus dicatur antiquus diuinus. Secundo exponit assignatam rationem, ibi. [Et quidem & tempus & aeternum & tempus & ante dies & ante aeternum & tempus & diem & quartum partem anni, & aeternum, ut dicitur Deum ipsum dicere conuenit, ex existentem secundum omnem motum intransmutabilem & immobilem, & in hoc quod semper mouetur manentem in seipso, & sicut aeterni & temporis & diuini causam.]

Et circa hoc etiam facit. Primo ostendit quare Deus dicatur antiquus diuinus. Secundo exponit assignatam rationem, ibi. [Et quidem & tempus & aeternum & tempus & ante dies & ante aeternum & tempus & diem & quartum partem anni, & aeternum, ut dicitur Deum ipsum dicere conuenit, ex existentem secundum omnem motum intransmutabilem & immobilem, & in hoc quod semper mouetur manentem in seipso, & sicut aeterni & temporis & diuini causam.]

Et circa hoc etiam facit. Primo ostendit quare Deus dicatur antiquus diuinus. Secundo exponit assignatam rationem, ibi. [Et quidem & tempus & aeternum & tempus & ante dies & ante aeternum & tempus & diem & quartum partem anni, & aeternum, ut dicitur Deum ipsum dicere conuenit, ex existentem secundum omnem motum intransmutabilem & immobilem, & in hoc quod semper mouetur manentem in seipso, & sicut aeterni & temporis & diuini causam.]

Et circa hoc etiam facit. Primo ostendit quare Deus dicatur antiquus diuinus. Secundo exponit assignatam rationem, ibi. [Et quidem & tempus & aeternum & tempus & ante dies & ante aeternum & tempus & diem & quartum partem anni, & aeternum, ut dicitur Deum ipsum dicere conuenit, ex existentem secundum omnem motum intransmutabilem & immobilem, & in hoc quod semper mouetur manentem in seipso, & sicut aeterni & temporis & diuini causam.]

dixit quod per vnamque istorum praemissionum demonstratur prioritas ipsius Dei, & quod ipse est principium. Per hoc enim, quod dicitur, prior, demonstratur prioritas eius in tempore. Ea enim dicitur sententia quae sunt tempore priora, sed per hoc, quod dicitur prior, designatur prioritas vel principalitas quae est in aeternitate.

Propter quod in sanctis mysticorum Dei visum apparitionibus & canis & nouus componitur, seniore quidem signante antiquum & a principio existentem. Iunior autem sine senectute. Aut ambobus docentibus ipsum a principio vique ad finem per omnia procedere. Aut sicut diuinus noster sanctitatis perfectior dicit diuinam principalem virtutem quae monstratur, seniore quidem primum in tempore, iunior autem secundum numerum principalis habere, quoniam veritas & ea quae sunt circa veritatem, sunt principaliora numeris qui multum procederunt.

LECTIO III.

Porter autem, sicut arbitror, & temporis, & aeterni naturam ex eloquiis videre. Etenim non omnino & absolute ingentia & verè aeterna, ubique naturam aeterni & temporis. Et circa hoc duo facit. Primo exponit significationem aeterni & temporis &c. Secundo exponit quomodo aeterni & temporis rebus conueniant, ibi. [Operatur igitur non simpliciter, &c.]

LECTIO III.

De aeterno, & tempore.

Porter autem, sicut arbitror, & temporis, & aeterni naturam ex eloquiis videre. Etenim non omnino & absolute ingentia & verè aeterna, ubique naturam aeterni & temporis. Et circa hoc duo facit. Primo exponit significationem aeterni & temporis &c. Secundo exponit quomodo aeterni & temporis rebus conueniant, ibi. [Operatur igitur non simpliciter, &c.]

Porter autem, sicut arbitror, & temporis, & aeterni naturam ex eloquiis videre. Etenim non omnino & absolute ingentia & verè aeterna, ubique naturam aeterni & temporis. Et circa hoc duo facit. Primo exponit significationem aeterni & temporis &c. Secundo exponit quomodo aeterni & temporis rebus conueniant, ibi. [Operatur igitur non simpliciter, &c.]

Porter autem, sicut arbitror, & temporis, & aeterni naturam ex eloquiis videre. Etenim non omnino & absolute ingentia & verè aeterna, ubique naturam aeterni & temporis. Et circa hoc duo facit. Primo exponit significationem aeterni & temporis &c. Secundo exponit quomodo aeterni & temporis rebus conueniant, ibi. [Operatur igitur non simpliciter, &c.]

Porter autem, sicut arbitror, & temporis, & aeterni naturam ex eloquiis videre. Etenim non omnino & absolute ingentia & verè aeterna, ubique naturam aeterni & temporis. Et circa hoc duo facit. Primo exponit significationem aeterni & temporis &c. Secundo exponit quomodo aeterni & temporis rebus conueniant, ibi. [Operatur igitur non simpliciter, &c.]

Porter autem, sicut arbitror, & temporis, & aeterni naturam ex eloquiis videre. Etenim non omnino & absolute ingentia & verè aeterna, ubique naturam aeterni & temporis. Et circa hoc duo facit. Primo exponit significationem aeterni & temporis &c. Secundo exponit quomodo aeterni & temporis rebus conueniant, ibi. [Operatur igitur non simpliciter, &c.]

Porter autem, sicut arbitror, & temporis, & aeterni naturam ex eloquiis videre. Etenim non omnino & absolute ingentia & verè aeterna, ubique naturam aeterni & temporis. Et circa hoc duo facit. Primo exponit significationem aeterni & temporis &c. Secundo exponit quomodo aeterni & temporis rebus conueniant, ibi. [Operatur igitur non simpliciter, &c.]

Porter autem, sicut arbitror, & temporis, & aeterni naturam ex eloquiis videre. Etenim non omnino & absolute ingentia & verè aeterna, ubique naturam aeterni & temporis. Et circa hoc duo facit. Primo exponit significationem aeterni & temporis &c. Secundo exponit quomodo aeterni & temporis rebus conueniant, ibi. [Operatur igitur non simpliciter, &c.]

Porter autem, sicut arbitror, & temporis, & aeterni naturam ex eloquiis videre. Etenim non omnino & absolute ingentia & verè aeterna, ubique naturam aeterni & temporis. Et circa hoc duo facit. Primo exponit significationem aeterni & temporis &c. Secundo exponit quomodo aeterni & temporis rebus conueniant, ibi. [Operatur igitur non simpliciter, &c.]

Porter autem, sicut arbitror, & temporis, & aeterni naturam ex eloquiis videre. Etenim non omnino & absolute ingentia & verè aeterna, ubique naturam aeterni & temporis. Et circa hoc duo facit. Primo exponit significationem aeterni & temporis &c. Secundo exponit quomodo aeterni & temporis rebus conueniant, ibi. [Operatur igitur non simpliciter, &c.]

modo se habentem, prout dicitur Mat. 15. quod ibitur iusti in vitam aeternam. Et apostolus dicit 1. ad Corin. 4. Quae videtur temporalia sunt, quae autem non videtur aeterna.

Deinde cum dicit, [Est autem quando in eloquiis, &c.] ostendit quomodo in sacra scriptura vnus ponitur pro altero. Et dicit, quod in sacris eloquiis, quodque id quod est temporale nomen est, sicut aeterni laudatur, ut supra dictum est, sicut dicitur, inuincit montes vel colles aeterni propter antiquitatem.

Quandoque autem aeternitas temporali nomine designatur, secundum illud Psalmistae, Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficiet, quamuis sciamus, quod ea quae magis proprie immobilitate exiliunt, designantur de aeterno & de tempore. Et primo dicit de quo est intentio. Secundo exequitur propositum, ibi, [Etenim non omnino, &c.]

Deinde cum dicit, Operatur autem non simpliciter, &c. ostendit quomodo res se habeant ad aeternitatem & tempus.

Et dicit, quod ea quae dicuntur in scripturis aeterna, non operatur arbitrate, sed simpliciter & aequaliter simul aeterna Deo, qui est ante aeternitatem participatam, sed secundum intellectum scripturarum operatur aliter, inuicem esse aeterni & temporis secundum aeterni modum, scilicet inquantum existunt immutabiliter & sine tempore, sicut sunt huiusmodi angelici spiritus.

Sed ista quae sunt media inter existentia immobiliter, & ea quae generantur & corrumpuntur, secundum aliquid participant tempore, & secundum aliquid aeternitate, sicut corpora caelestia concipiunt quidem cum superioribus spiritibus, inquantum sunt incorruptibilia secundum substantiam, & secundum hoc participant aeternitatem.

Inquantum autem transmutantur secundum locum, conueniunt cum generabilibus & corruptibilibus, & sic participant tempore. Sed Deum conuenit laudare communiter & per aeternum, & per tempus, quia ipse est causa & temporalium & aeternorum, & est supra aeternitatem, & tempus, & conuenit etiam cum laudare sicut antiquum diuinum, prout est prior & superior omni tempore, & quod ipse variat quatuor partes anni & omnia tempora, & tamen ipse exiit immobiliter ante omnia saecula, inquantum ipse est non solum prior & superior tempore, sed etiam aui, id est aeternitatem prout participatur a creaturis, & sic regnum eius est regnum omnium saeculorum, tam temporalium quam aeternorum.

SUPER CAPVT XL LECTIO I.

Ge igitur, diuinam & principem congregationis pacem. Superius Dionysius exposiuit diuina nomina, quibus signatur perfectiones procedentes a Deo in creaturis. Vaqueque enim res appetit suam perfectionem, quam a Deo participat, & amat eam, & cum addepta eam fuerit, quiescit appetitus eius, in qua quies consistit quies & ratio pacis.

Idem in hoc cap. Dionysius de pace diuina determinat, & etiam de ipsius perfectionibus procedentibus a Deo in creaturis secundum quod in abstracto considerantur. Esse enim in abstracto considerantur dicitur, per se esse, & simpliciter a aliis. Et hoc duo apparent in titulo.

Diuiditur ergo ca. istud in duas partes. In prima determinat de diuina pace. In secunda de perfectionibus a Deo procedentibus secundum quod per se in abstracto considerantur, ibi. Sed quoniam alibi per epistolam me interrogasti &c.

Prima autem pars diuiditur in duas. In prima determinat de pace secundum quod per se in abstracto considerantur. In secunda, secundum quod pertinet ad Christi incarnationem, ibi. [Quod dicit quidem aliquis de benignitate &c.]

Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio. Secundo exequitur ibi. [Ipsa est enim omnium vnitas &c.]

Est autem considerandum quod proprie aliquid habere pacem dicitur in seipso, ex eo quod quiescit appetitus eius in proprio bono addepto, quod quidem contingit cum non est aliquid repugnans quod talem quiescere impediatur, necque interius neque exterius.

Sic ergo pacem aliquid habere dicitur ad seipsum & ad alia ex quadam vnione, quia omnis repugnancia excluditur, quae quidem vno in nomine congregationis hoc intelligitur cum dicit, quod debemus laudare pacem diuinam, quae est principalis congregationis causa, hanc inquam diuinam pacem, secundum quod in se est, quia laudare non sufficimus, oportet quod [laudemus] eam [hymnis pacificis] id est, laudibus sumptis ex hoc quod pacem in rebus facit.

CAPVT XI.

De pace, & quid vult per se esse, quae per se videtur, & quae per se virtus, & quae ita dicuntur.

LECTIO I.

Ge igitur, diuinam & principem congregationis pacem hymnis pacificis laudemus. Ipsa enim est omnium vnitas, & vniter forum & consensus & connaturalitatis generatiua & operatiua, propter quod & omnia ipsam desiderant, diuibilem ipsorum multitudinem conuertentem ad totam vnitatem, & naturale omnis rei bellum vniter ad conformem cohabitatio-

[Igitur de ipsa quidem diuina pace &c.] Circa primum duo facit. Primo ostendit quid diuina pax facit in rebus. Secundo qualiter hoc diuinitate facit in diuersis, ibi. [Participatio diuinae pacis &c.]

Circa primum duo facit. Primo ostendit causalitatem effectus diuinam diuinis pacis. Secundo quomodo est causa finalis, ibi. [Propter quod & omnia ipsam desiderant, &c.]

Quia vero recte nomen pacis magis frequentatur in rationalibus creaturis in quibus manifestus ratio pacis inuenitur, ex eis considerandum est, quid proprie sit pax & in quo ratio pacis consistat, hoc enim est quod diuina pax effectiue in rebus procedit.

Dicitur autem aliqui homines habere pacem, quod voluntates eorum concordant in vno, sic enim vnus alteri non aduersatur.

Quod autem multi concordant in vnum, contingit ex hoc quod in aliquo vno communicant, puta qui communicant in vna ciuitate, concordant ad bonum commune ciuitatis, & simile patet in aliis.

Sic igitur ad rationem pacis duo concurrunt. Primo quidem quod aliqui sint vnita. Secundo quod concordent ad vnum, & secundum hoc etiam pax in rebus naturalibus dicitur.

Eriode Dionysius dicit quod diuina pax est vnitas omnium, quantum ad primum, inquantum scilicet facit omnia communicare in vno, & iterum, & generatiua, quantum ad primum institutionem, & operatiua quantum ad gubernationem & consensus & connaturalitatis vniter forum, & vniter referat ad concordiam voluntatum, connaturalitatis ad concordiam naturarum appetituum.

Vbi considerandum est quod & si aliqui discordent quantum ad finem proprium, omnia tamen concordant in appetitu finis vltimi.

Deinde cum dicit, [propter quod & omnia ipsam desiderant, &c.] ostendit quomodo diuina pax est causa finalis omnium rerum.

Est autem naturale cultus rei vel vniter desiderat sicut & esse & bonum, quia per diuisionem res deficit & corrumpitur & bonitas rei minoratur.

Et quia diuina pax causat vnitatem in rebus, ideo concludit quod omnia suo modo desiderant diuinam pacem, inquantum etiam est omnium vnitas.

Et hoc est quod dicit, [diuibilem ipsorum multitudinem conuertentem ad totam vnitatem] quia scilicet ea quae sunt in se diuisa, in toto adunantur, inquantum sunt partes vniteris, & simpliciter inquantum, sicut imprudens, est generatiua & operatiua consensus & connaturalitatis, cuius desiderat quod hic subditur, [& naturale rei bellum vniterem ad conformem cohabitatioem.]

Ea enim quae naturaliter se inuicem impugnant, propter contrarietatem quam habent in propriis naturis, concordant in ordine vniteris, secundum quem quodammodo cohabitant in ipso mundo.

hens de ratione unitatis quam unita. Nam unitum absolute potest dici unum, licet non simpliciter, sed congregata absolute quidem sunt multa, sed secundum quod unum. Indivisibilis ergo contentus constituitur ad divina pacem in rebus, secundum quod unitatem consequitur, sive per modum simplicis unitatis, sive per modum identitatis, sive per modum congregationis. Deinde cum dicitur, [Videtur diuina pax stare & in uno omnia, &c.] ostendit modum predicte congregationis ex parte causae connectentis. Et dicit quod predicte contentio in rebus statuitur secundum quod diuina pax primo quidem consideratur ut stans immobilis in seipsa.

LECTIO III.

Quomodo omnia pacem desiderant, cum sint diuersa.

Quomodo autem dicatur, dicit aliquis, desiderant omnia pacem? Multa enim aliteritate & discretione gaudent & non aliquando velint ipse quietescere. Et sic quidem dicitur hoc, dicit aliteritatem & discretione, & tamen ad rationem vniuersalem existentium propria identitate non recedunt. Ipsa enim unita diuina pax existens quod est, cedit ad omnia, secundum quod per suam similitudinem omnibus se tradit iuxta proprietatem vniuersitatis rei, & tamen supereminet secundum abundantiam pacificae fecunditatis, quia scilicet plus est in Deo de virtute ad faciendam pacem, quam sit in rebus ad suscipiendam.

LECTIO III.

Quomodo autem, dicit aliquis, desiderant omnia pacem? Multa enim aliteritate, &c. Postquam Dionysius determinauit de pace, hic mouet dubitationem circa praedictam. Dicit enim supra quod omnia desiderant pacem, hic circa hoc quaestione mouet. Primo ergo mouet dubitationem. Secundo soluit, ibi, [Et sic quidem dicitur, &c.] Queritur ergo primo, quomodo possit dici quod omnia desiderant pacem, cum multa sint quae in hoc gaudent quod sunt alitera ab aliis discretis, & propria sponte quietescere non volunt, sed semper moueri desiderant. Cum autem ratio pacis in unitate & quiete consistat, haec omnia rationi pacis aduersari videntur. Deinde cum dicitur, [Et sic quidem dicitur, &c.] soluit propositam dubitationem secundum tres intellectus dubitationis propositae. Quorum primum primo proceditur.

Per hoc enim omnia diligunt ad semetipsa pacem habere & fibimet ipsis vniri quod volunt. Ita & quae sunt fuerunt unum id est, sunt proprias naturas & quaecumque ad eadem pertinent, immobiliter & absque casu permanentes.

Per hoc autem quod id quod est proprium vniuersalitatis rei conferuntur pax & unitas rei ad seipsam. Unde sequitur quod desideratur discretione quae consequitur propria naturam, est desiderata pacem. Deinde cum dicitur, [Et sic & munda singularum proprietatis perfecta pax seruatiua & prouidentis ipsius pacem donantibus, omnia non bellantia & inconfusa & ad seipsa, & ad se inuicem saluans, & omnia stabili & indeclinabili virtute ad sui ipsorum pacem & immobilitatem statuens. Et si mota omnia non quietescere, sed moueri semper ipsorum motu velint, & hoc desiderium est tororum diuinae pacis, omnia in seipsis cadere non valentia saluantis, & omnium motorum proprietatem & motiuam vitam immobitem & cadere non valentem custodiendi, in eo quod mota ad seipsam pacem habentia & eodem modo habentia, operantur ea quae sunt sui ipsorum. Si autem secundum casum a pace aliteritatem dicens conatur probare non esse omnibus amabilem pacem, maxime quidem nihil est existentium quod ab omni perfecta vnitione ceciderit.

Quod enim est omnino instabile, & interminatum, & incollocabile, & indefinitum, neque existens est, neque in existentibus. Si autem istos dicit paci & pacis bonis iniuriam qui litibus & furoribus & variis.

Et hoc sic apparet. Pertinet enim ad prouidentiam Dei secundum quod pacem facit in rebus, ut bellum a rebus excludat, quod aduersatur paci. Bellum autem in rebus esse nisi confuso collecto, quia vna res non contineretur intra limites proprios, sed quodammodo intruaderet alienos.

Sic igitur per hoc quod diuina prouidentia obseruat omnia non bellantia & inconfusa & vnumquodque ad seipsam & diuersas res ad inuicem, statuit pacem in rebus. Et hoc est quod subdit, quod omnia & immobilitatem, id est, ut immobiliter in propria natura permanent, & sic ad se pacem habeant.

Et quia iam soluit dubitationem quantum ad hoc quod dictum erat, quod multa gaudent & aliteritate & discretione consequenter cum dicitur, [Et si mota omnia, &c.] soluit eodem modo dubitationem quantum ad hoc quod dictum est, quod multi non volunt sponte quietescere.

Et dicit quod si illa in quantum natura est quod mouentur, non volunt quietescere, sed volunt semper moueri proprio motu, hoc etiam desiderium est pacis quae ad Deo est in omnia derivata, per quam omnia conseruantur in seipsis absque hoc quod cadant ad eo quod competit eis secundum propriam naturam, & per consequens per diuinam pacem conseruatur proprietatis omnium mobilium & motorum. Prima autem motiua sunt immobilis, quia cum in mobilibus non sit procedere in infinitum, necesse est denegare ad aliquod primum mouentium immobile, ut probatur octauo Philosophorum. Primum vero mouens immobile necesse est esse vniuersum, ut probatur in vndecimo Metaph. Et ideo signatur dicitur, [Et motiuam vitam immobilis.] Sic autem custodiatur per diuinam pacem proprietatis mobilium & vitam immobilis motorum ut non excidant a naturali statu. Instantur autem conseruatio proprietatis mobilium & motorum pertinet ad diuinam pacem, in quantum ea quae mouentur sic se habent ad pacem, & eodem modo se habent in sua mobilitate, secundum quod operantur ea quae ad ipsa pertinent. Moueri enim est proprium opus mobilis in quantum est mobile, quod autem propriam operationem retinet, habet ad se pacem.

Unde patet quod cum ea quae naturaliter mouentur, volunt moueri semper & non quietescere, pacem desiderant.

Deinde cum dicitur, [Si autem secundum casum, &c.] soluit dubitationem motam quantum ad secundum intellectum dubitationis.

Et dicit quod si ille qui dubitationem mouet, cum dicit quod multa gaudent aliteritate & discretione, non intellexit de aliteritate & discretione naturali, quae pertinent ad rationem pacis, sed intellexit de aliteritate & discretione secundum casum a pace, id est, secundum quod aliquid excidit ab inuicem in eo quod consistit ratio pacis, & sic velle probare quod pax non est omnibus amabilis, contra hunc opponentem sic erit dicendum, quod nihil est quod rati-

ter excidit ab omni vnitione in qua consistit ratio pacis. Et hoc sic probat.

probat quia nullo modo potest esse aliquid existens per se vel aliquid in existentiis, ut accidens vel pars quod omnino exciderit ab vnitione. Quem quidem casum quadruplicem per quatuor loquitur. Primo quidem quantum ad ipsum casum, cui opponitur stans, secundum quod aliquid stans in naturali vnitione.

Et quantum ad hoc dicitur, [Ineffabile.] Deinde ea tangit ex quibus casus accidit. Cedit autem aliquid dum tolluntur ea per quae stabat.

Stat autem aliquid in naturali vnitione per tria, primo quidem per terminum quod continetur ne existat. Nam & secca continentur propriis terminis, & humiditas continentur terminis aliorum & formae, quae vnaque quae continetur in suo esse, terminus dicitur.

Et quantum ad hoc dicitur, [interminatum.] Secundo aliquid habet rationem per aliquid extrinsecum continens, sicut corpora continentur loca, extrinsecum continetur, sed discretam ab eo. Et hoc quidem pertinet ad prouidentiam Dei secundum quod pacem rebus, donec, quam quidem prouidentiam plura, non est, & interminatum, & incollocabile, & indefinitum, neque existens est, neque in existentibus. Si autem istos dicit paci & pacis bonis iniuriam qui litibus & furoribus & variis.

LECTIO III.

De diuinis perfectionibus.

Ed quoniam & alibi per epistolam me interrogasti, quid forte dicam per se esse, per se vitam, & per se

diuina, per quam pacem reconciliamur ipsi Christo in Spiritu sancto, qui est spiritus dilectionis & pacis, per ipsum Christum & in ipso Christo simul reconciliamur Deo patri.

De his autem supernaturalibus donis pertinentibus ad pacem factam per Christum, dictum est sufficienter in libro de theologicis hypotyposibus & hoc secundum testimonium scripturarum a Deo inspiratarum. Et ideo hic de his breuiter pertransibimus.

LECTIO III.

Ed quoniam & alibi per epistolam me interrogasti, quid forte dicam per se esse, per se vitam, & per se pacem, & per se vitam aut pacis aut virtutis substantificatorem. Haec enim quidem existentibus, & maxime ex primo existentibus sicut causa omnium existentium dicitur. Illa autem sicut super omnia & etiam quae prius sunt superexistens hypersubstantialiter. Dicitur autem, quid totaliter dicimus per se esse, aut per se vitam, aut quaecumque absolute, & principaliter esse & ex Deo primo subsistere ponimus. Hoc autem quod dicimus, non est obliquum, sed rectum & simplicem habens manifestationem. Non enim substantiam quandam diuinam aut angelicam dicimus esse per se, quod est causa quod sunt omnia. Solum enim quod sunt existentia omnia, & ipsum esse supersubstantiale, est principium, & substantia & causa, neque vitae generatiua aliam deitatem dicimus, praeter superdeam vitam omnium quaecumque viuunt & ipsius vitae per se causam, neque vt colligendo dicamus, dicimus principales

Talibus enim frequenter Dionysius virtus, vt in praecedentibus partibus Secundo Timotheus in eadem epistola dixerat se dubitasse, quomodo Dionysius quandoque dicebat Deum esse per se vitam, quandoque autem Deum esse causam per se vitam.

Et ideo dicit Dionysius, quod Timotheum ab hac dubitatione liberare voluit quantum in ipso fuit.

Daunde cum dicitur, [Et primum quidem, &c.] soluit motas dubitationes.

Et primo secundum ostendens quomodo Deus sit per se vita & causa per se vitam, ibi, [Dicitur autem, quid totaliter, &c.] Dicit ergo primo, quod non vult nunc assumere dicta quasi dicta simpliciter. Et ideo quae per se vita non dicitur simpliciter, sed multipliciter, non est contrarium quod dicamus Deum per se vitam, aut per se virtutem, & iterum quod dicamus eum [substantificatorem] id est creatorem per se vitam, aut per se pacis, aut per se virtutis. Efficit autem contrarium si ista non multipliciter dicentur.

Cum enim dicimus Deum esse substantificatorem per se vitam & huiusmodi, laudamus eum sicut causam omnium existentium, ex illis existentibus quae maxime & primo existunt. Manifestum est enim, quod per se vitam est prius quam viuens, & sic est alius. Unde si Deus est causa horum primum, est causa omnium.

Cum vero dicimus Deum esse per se virtutem aut per se vitam, laudatur Deus sicut existens super omnia & super ea quae sunt prima inter omnia, dicitur per se vitam per quemdam excessum. Deinde cum dicitur, [Dicitur autem quid totaliter, &c.] soluit primam dubitationem, scilicet quid sit per se vitam.

Et primo reperit quaestione. Secundo excludit falsum intellectum, ibi, [Hoc autem dicimus, &c.] Tercio determinat veritatem, ibi, [Sed per se esse, &c.] Proponit ergo primo expersona Timothei quid significetur cum dicitur, per se esse aut per se vitam, & quaecumque alia huiusmodi.

Et dicit signanter [absolute] id est, abstracte [et principaliter] id est, sicut principia horum.

Nam per se vitam significat principium viuentium. Deinde cum dicitur, [Hoc autem dicimus, &c.] excludit errorem intellectum.

Ad omnia euidentiam sciendum est, quod Platonici ponentes ideas rerum separatas, omnia quae sic in abstracto dicuntur, posuerunt in abstracto subsistere causam secundum ordinem quandam, ita scilicet quod primum rerum principium dicebant esse per se bonitatem, & per se vitam, & hoc primum principium quod est essentialiter bonum & vnum dicebant esse summum Deum. Sub bono autem ponentes Dion, de diuin, nom. F. 2.

bant esse, vt supra dictum est, & sub esse ponebant vitam, & sic de aliis. Et ideo dicebant sub summo Deo esse quamdam diuinam substantiam, que nominatur per se esse, & sub hac aliam que nominatur per se vita.

Hoc ergo excludere intendens dicit, quod id quod supra dixerat, quod per se esse & per se vita primo a Deo subsistunt, non est aliquid erroneum sed est rectum & planè manifestum. Non enim nominamus per se esse aliquid substantiam diuinam aut angelicam que sit causa essendi omnibus.

Adit autem angelica que secundum Platonicos deos secundos dicebant, nos angelos nominamus. Solum enim ipsum esse super substantialia diuinum est principium & substantia & causa quod omnia existantia sunt, vt hoc quod dicitur principium referatur ad ordinem nature, secundum quod esse diuinum precedit omnia entia substantia vero importat rationem exemplaris. Id enim cuius substantia est suum esse, est exemplar omnium existentium.

Quod autem dicitur causa per se ad hoc quod dicitur existentibus.

Similiter autem cum dicimus per se vitam, non intelligimus quamdam deitatem causam que sit alia prater vitam summi Dei, qui est causa omnium que viuunt & est ipse per se vitæ.

Et vt in summa omnia colligamus, non dicimus esse aliquas essentias & hypostasies separatas que sint principia rerum & creatrices earum, quas Platonicus dicebat esse deos existentium & creatores, quasi per se operantes ad rerum productionem.

Huiusmodi autem deos si vere & proprie loqui volumus, dicamus non existere in rebus, neque illi qui tales deos posuerunt, per aliquam certam diuinam scientiam neque inuenirent ipsi aut patres eorum, quia neque primi Platonicus neque posteriores huius rei scientiam per certas & firmas scientias accipere potuerunt, sed per quasdam humanas rationes decepi sunt ad opinandum. Deinde cum dicit, [Sed per se esse & per se vitam &c.] excludit errorem solum secundum veritatem. Et dicit quod per se esse & per se vita & huiusmodi, dupliciter dicitur.

Vno modo dicitur de deo qui est vnum super substantialia principium omnium & causa. Et dicitur Deus per se vita vel per se ens, quia non viuunt participatione alicuius vitæ, neque est per participationem alicuius esse, sed ipse est suum viuere & sua vita, & excedens omne esse & omnem vitam que participatur a creaturis, & existens principium viuendi & essendi omnibus.

Alio autem modo per se esse & per se vita dicitur virtutes, vt perfectiones quedam secundum prouidentiam vniuersi Dei imparticipabilis datæ creaturis ad participandum. Licet enim Deus qui est harum virtutum principium, in se imparticipabilis maneat & per consequens non participet, tamen dona ipsius diuiduntur in creaturis & partialiter recipiuntur, vnde & participari dicuntur a creaturis, & secundum quod participatur secundum proprietatem viuificatiueque participationis, secundum hoc participatio est & sunt & dicuntur ex natura existentia, in quantum participatio esse, & virtutes in quantum participatio vita, & diuina in quantum participatio deitate, & similes est de aliis.

Et quia principia imparticipabilia causa est & participatum & participans, ideo Deus & participatum & participans substantificatur est. Participatio autem ipse tripliciter considerari potest.

Vno modo secundum quod prout abstrahunt & ab vniuersalitate & particularitate, sicut signatur cum dicitur per se vita.

Alio modo consideratur in vniuersali, sicut dicitur vita totalis vt vniuersalis. Tertio modo in particulari, secundum quod vita dicitur huius vel illius rei.

existentium & causatiua substantias & personas, quas & deos existentium & causatores per se facientes dixerunt. Quos verè & proprie dicendum non existentes, neque ipsi sciuerunt, neque patres eorum. Sed per se vitam diuinitatem dicimus, & diuinitatis & causaliter vnum omnium super principale & super substantialia principium & causam, participabiliter autem datam ex Deo imparticipabili prouidentiam virtutes, per se substantificationem, per se viuificationem, per se deificationem, quibus existentia iuxta proprietatem suam participatio & existentia & virtutes & diuina & sunt & dicuntur, & alia similiter, propter quod & primo ipsorum bonus substantificator dicitur esse, postea totorum ipsorum, postea particularium ipsorum, deinde totaliter ipsis participantiunt. Et quid oportet de istis dicere, quando quidem diuinorum quidam nostrorum magistrorum sanctorum, & ipsius per se bonitatis aut deitatis substantificatorem dicunt super bonam & super deam per se bonitatem & deitatem, dicentes esse & beneficium & deificum, ex Deo proueniens donum, & per se pulchritudinem, & per se pulchritudinem & participantem pulchritudinem, & totaliter pulchra, & in parte pulchra, & quecumque alia secundum eundem dicta sunt & dicentur modum, monitione prouidentias & bonitates participatiue dii, & similitur nominant per se pulchritudinem & ipsam effusionem pulchritudinis per quam causaliter & vniuersalis & particularis pulchritudo in rebus, & per quam sunt aliqua & vniuersaliter & particulariter pulchra.

Et similitur est dicendum de omnibus aliis quecumque dicuntur secundum eundem modum, quibus demonstratur dona diuinitatis copiosa effusione & supermanantia a Deo qui est imparticipabilis, cum ipse non fiat pars alicuius, ita quod ipse qui est causa omnium perfectus, sit super omnia & ipse est Deus, qui est super substantialis & super naturalis excedat omnem substantiam & naturam in quantum neque participatur neque participatur, sed remanet in sua puritate simplex & indiuisus.

Similiter & participatio dupliciter considerari possunt. Vno modo in vniuersali, vt si dicatur viuens vniuersale vel totale. Alio modo in particulari, vt si dicatur hoc vel illud viuens. Ethico-rum omnium Deus causa est. Et hoc est quod dicitur quod bonus est Deus primo quidem dicitur esse subsistentia ipsorum, scilicet per se vita, & per se esse, & huiusmodi prout, per se & absolute consideratur, postea totorum ipsorum idem vniuersalis esse & similitur: postea participatum ipsorum, vt particularis esse vel particularis vite, postea totaliter participantiunt ipsis viuens & existentia vniuersalis & existentia vniuersalis postea particulariter ipsis participantiunt, vt luitus vel illius entis.

Deinde cum dicit, [Et quid oportet de istis dicere quando quidem diuinorum quidam nostrorum magistrorum, &c.] confirmat solutionem propositam per dicta aliorum.

Et dicit quod non oportet de primis illis dubitare, cum aliquid ex doctoribus diuinis & Christianis religionis, sicut Ieromeus & alij apostolorum discipuli hoc ipsum dicant, si licet quod bonitas & deitas omnibus supereminens est causa ipsius per se deitatis & bonitatis, nominantes per se bonitatem & deitatem, quod autem diuinitatem, & quid volunt monstrare eloquio duplicatione nominum. Igitur sanctitas quidem est, vt secundum

Ed quoniam & de istis quecumque dicere oportet, vt arbitror, acciperent finem, & laudare nos conuenit cum qui est infinitorum nominum, & sicut sanctum sanctorum, regem regnantium, & regnatorem seculorum & in secula, & adhuc vt dominum dominorum & Deum deorum. Et primum quidem est dicendum, quid quidem per se bonitatem esse arbitramur, quid autem regnum, quid autem dominationem, quid autem diuinitatem, & quid volunt monstrare eloquio duplicatione nominum. Igitur sanctitas quidem est, vt secundum

Ed quoniam & de istis quecumque dicere oportet, &c. Postquam Dionysius exposuit perfectiorem in Deo in creaturis, hoc exponit nominum in Deo que designant rerum gubernationem. In qua quidem gubernatione sunt quatuor attendenda. Primo quidem diuina cognitionis profunditas, ad quam pertinet nomen Deitatis. Secundo potentia exequendi sapientie diuine ordinationem ad quam pertinet nomen dominationis. Tertio ipsa executio gubernationis, ad quam pertinet nomen regis. Quarto gubernationis effectus qui est mundicia ab omni inordinatione, & ad hoc pertinet nomen sanctitatis.

Vnde in hoc capitulo agi de sancto sanctorum, rege regum, domino dominorum, Deo deorum, vt patet ex titulo. Similiter etiam ex ipso modo loquendi quod dicitur sanctus sanctorum, vel rex regum, que-dam gubernationis presidia designantur. Circa hoc ergo duo facit. Primo dicit de quo est intentio. Secundo exponit propositum ibi. Igitur sanctitas quidem est, [Dicit ergo primo, quod quia secundum suam arbitrium ad conuenientem suam ad id ad id sunt que de primis illis dicere oportet, conuenientes est vt Deum qui infinitis modis nominari potest in suis effectibus, laudamus nunc, sicut sanctum sanctorum, secundum illud Danielis videlicet. secundum aliam iterum, cum

Similiter & participatio dupliciter considerari possunt. Vno modo in vniuersali, vt si dicatur viuens vniuersale vel totale.

Alio modo in particulari, vt si dicatur hoc vel illud viuens. Ethico-rum omnium Deus causa est. Et hoc est quod dicitur quod bonus est Deus primo quidem dicitur esse subsistentia ipsorum, scilicet per se vita, & per se esse, & huiusmodi prout, per se & absolute consideratur, postea totorum ipsorum idem vniuersalis esse & similitur: postea participatum ipsorum, vt particularis esse vel particularis vite, postea totaliter participantiunt ipsis viuens & existentia vniuersalis & existentia vniuersalis postea particulariter ipsis participantiunt, vt luitus vel illius entis.

Deinde cum dicit, [Et quid oportet de istis dicere quando quidem diuinorum quidam nostrorum magistrorum, &c.] confirmat solutionem propositam per dicta aliorum.

Et dicit quod non oportet de primis illis dubitare, cum aliquid ex doctoribus diuinis & Christianis religionis, sicut Ieromeus & alij apostolorum discipuli hoc ipsum dicant, si licet quod bonitas & deitas omnibus supereminens est causa ipsius per se deitatis & bonitatis, nominantes per se bonitatem & deitatem, quod autem diuinitatem, & quid volunt monstrare eloquio duplicatione nominum. Igitur sanctitas quidem est, vt secundum

De sancto sanctorum, Rege regum, Domino dominorum, Deo deorum.

LECTIO I

Ed quoniam & de istis quecumque dicere oportet, vt arbitror, acciperent finem, & laudare nos conuenit cum qui est infinitorum nominum, & sicut sanctum sanctorum, regem regnantium, & regnatorem seculorum & in secula, & adhuc vt dominum dominorum & Deum deorum. Et primum quidem est dicendum, quid quidem per se bonitatem esse arbitramur, quid autem regnum, quid autem dominationem, quid autem diuinitatem, & quid volunt monstrare eloquio duplicatione nominum. Igitur sanctitas quidem est, vt secundum

Ed quoniam & de istis quecumque dicere oportet, vt arbitror, acciperent finem, & laudare nos conuenit cum qui est infinitorum nominum, & sicut sanctum sanctorum, regem regnantium, & regnatorem seculorum & in secula, & adhuc vt dominum dominorum & Deum deorum. Et primum quidem est dicendum, quid quidem per se bonitatem esse arbitramur, quid autem regnum, quid autem dominationem, quid autem diuinitatem, & quid volunt monstrare eloquio duplicatione nominum. Igitur sanctitas quidem est, vt secundum

Ed quoniam & de istis quecumque dicere oportet, &c. Postquam Dionysius exposuit perfectiorem in Deo in creaturis, hoc exponit nominum in Deo que designant rerum gubernationem. In qua quidem gubernatione sunt quatuor attendenda. Primo quidem diuina cognitionis profunditas, ad quam pertinet nomen Deitatis. Secundo potentia exequendi sapientie diuine ordinationem ad quam pertinet nomen dominationis. Tertio ipsa executio gubernationis, ad quam pertinet nomen regis. Quarto gubernationis effectus qui est mundicia ab omni inordinatione, & ad hoc pertinet nomen sanctitatis.

Vnde in hoc capitulo agi de sancto sanctorum, rege regum, domino dominorum, Deo deorum, vt patet ex titulo. Similiter etiam ex ipso modo loquendi quod dicitur sanctus sanctorum, vel rex regum, que-dam gubernationis presidia designantur. Circa hoc ergo duo facit. Primo dicit de quo est intentio. Secundo exponit propositum ibi. Igitur sanctitas quidem est, [Dicit ergo primo, quod quia secundum suam arbitrium ad conuenientem suam ad id ad id sunt que de primis illis dicere oportet, conuenientes est vt Deum qui infinitis modis nominari potest in suis effectibus, laudamus nunc, sicut sanctum sanctorum, secundum illud Danielis videlicet. secundum aliam iterum, cum

LECTIO I

Ed quoniam & de istis quecumque dicere oportet, vt arbitror, acciperent finem, & laudare nos conuenit cum qui est infinitorum nominum, & sicut sanctum sanctorum, regem regnantium, & regnatorem seculorum & in secula, & adhuc vt dominum dominorum & Deum deorum. Et primum quidem est dicendum, quid quidem per se bonitatem esse arbitramur, quid autem regnum, quid autem dominationem, quid autem diuinitatem, & quid volunt monstrare eloquio duplicatione nominum. Igitur sanctitas quidem est, vt secundum

Ed quoniam & de istis quecumque dicere oportet, &c. Postquam Dionysius exposuit perfectiorem in Deo in creaturis, hoc exponit nominum in Deo que designant rerum gubernationem. In qua quidem gubernatione sunt quatuor attendenda. Primo quidem diuina cognitionis profunditas, ad quam pertinet nomen Deitatis. Secundo potentia exequendi sapientie diuine ordinationem ad quam pertinet nomen dominationis. Tertio ipsa executio gubernationis, ad quam pertinet nomen regis. Quarto gubernationis effectus qui est mundicia ab omni inordinatione, & ad hoc pertinet nomen sanctitatis.

Vnde in hoc capitulo agi de sancto sanctorum, rege regum, domino dominorum, Deo deorum, vt patet ex titulo. Similiter etiam ex ipso modo loquendi quod dicitur sanctus sanctorum, vel rex regum, que-dam gubernationis presidia designantur. Circa hoc ergo duo facit. Primo dicit de quo est intentio. Secundo exponit propositum ibi. Igitur sanctitas quidem est, [Dicit ergo primo, quod quia secundum suam arbitrium ad conuenientem suam ad id ad id sunt que de primis illis dicere oportet, conuenientes est vt Deum qui infinitis modis nominari potest in suis effectibus, laudamus nunc, sicut sanctum sanctorum, secundum illud Danielis videlicet. secundum aliam iterum, cum

Cum venerit sanctus sanctorum &c. & sicut regem regum, [secundum illud Apocalypsis 19. cap. Habet in vestimento & in femore flos feritum. Rex regum & dominus dominantium. Et regnatorum seculorum.] secundum illud Psal. Regnum tuum, regnum omnium factorum. [& in secula, & adhuc] secundum illud Exodi 17. c. Dominus regnabit in æternum & vltra, & sicut

[dominium dominorum.] vt est in Apocalypsi introducitum [& Deum deorum] secundum illud Psal. Deum deorum dominus locutus est: has enim laudes dicit 19 in scripturis positas, in hoc capitulo exponere intendit. Circa horum autem expositionem sic procedere intendit, vt primo dicat quid sit per se sanctitas, & quid regnum, & quid dominatio, & quid deitas. Deinde quid intendit scriptura demonstrat per huiusmodi nominum dupliciter, cum dicitur sanctus sanctorum vel Deus deorum. Deinde cum dicit, [Igitur sanctitas quidem est,] exequitur intentionem de premillis.

Et primo manifestat primum, scilicet vt vnumquodque predictorum quid sit intelligendum. Secundo manifestat secundum, scilicet causam predictæ replicationis in scripturis, ibi, [Quoniam autem super plenus est omnium &c.] Circa primum duo facit. Primo ostendit quid sit vnumquodque predictorum secundum se consideratum. Secundo quod sit attributum tibi, [Igitur hoc quidem in causa &c.] Circa primum duo exponit. Primo exponit quid sit sanctitas. Et dicit, quod secundum nostram acceptionem per sanctitatem intelligitur mundicia, que est libera ab omni immundicia, & perfecta, & omnino immaculata. In quibus verborum gradus mundicie designantur, qui ad sanctitatem requiruntur. Quorum primus est libertas ab inquinamento & omni immundicia, libertas autem seruituti opponitur.

Seruus autem immundicie exiit qui totaliter ab immundicia vincitur & ei subicitur. Primus ergo gradus mundicie est, vt aliquis ab aliqua seruitute immundicie liberetur. Secundus etiam gradus est vt sit mundicia perfecta.

Perfectum enim est quod nihil deest. Contingit autem quandoque, quod aliquis immundicie quidem non subiacet, deest tamen sibi aliquid ad mundiciam in quantum passionibus immundicie inquitur, que cum tolluntur, sit perfecta mundicia. Tertius gradus mundicie est, vt sit omnino immaculata.

Mactati enim dicitur quod non ab intrinseco, sed ab extrinseco inquinatur. Erit ergo omnino immaculata mundicia, cum non solum in seipso aliquis puritate habet, sed etiam nihil est exterius quod eum ad immundiciam trahere possit. Et in his tribus mundicie gradibus, ratio sanctitatis perfecte consistit. Deinde cum dicit, [Regnum autem omnis finis &c.] ostendit quid sit regnum. Nomen autem regni ad regendum est assumptum.

In omni autem directione primo consideranda est finis ad quem dirigens perducere intendit. Secundo consideranda est facultas perueniendi ad finem. Tertio consideranda est regula per quam aliquid dicitur ad finem perducitur, que quidem regula in humanis actibus lex vocatur. Quarto vero consideranda est proportio eius quod ad finem perducitur ad finem ipsum. Non enim quodlibet natum est consequi quemlibet finem.

Quia vero per nomen regni datur intelligi, non vniuers tantum dicitur, sed totius multitudinis humanæ, que quidem non est vniuersalis, sed habens multas varietates secundum diuersas hominum condiciones & diuersa officia que ad bonum statum multitudinis pertinent, ideo quamuis sit vniuersalis totius multitudinis finis, tamen sunt multi & differentes diuersorum fines particulares, puta medici sanitas, militis victoria, economie diuitias, & sic de aliis.

Ad consequendum autem diuersos fines, necesse est homines diuersas facultates habere ex diuersis bonis quibus oriuntur, & diuersis legibus regulari.

Alii enim leges imponende sunt militi, alij emptori, alij venditori, & sic de aliis. Similiter ad diuersos fines diuersi ordines hominum instituendi sunt. Non enim deesse eisdem esse milites & negotiatores, ne per conuersionem impediatur officia. Quia igitur rex est qui regem multitudinis tantum habet, ad eum pertinet primo quidem distribuere fines: vt nihil necessarium multitudini esse, ad eum etiam pertinet distribuere bonorum ornatus & distribuere leges, vt scilicet singuli propriis legibus regulentur, ad eum etiam pertinet distribuere ordines officiorum. Et hoc est quod dicit quod, [regnum

est distributio omnium finis & ornatus, & legis, & ordinis.] Deinde cum dicit, [Dominatio autem &c.] ostendit quid sit dominatio.

Ad quam tria requiruntur. Primo quidem superioritas gradus, & bonis potioribus abundare, & ideo secundo requiritur bonorum abundantia, que eam non faciat, nisi tertio adesse potestas continendi, & ad bene ordinatam identitatem & directionem exultans, & circumagens participatione ipsius que sunt digna habita. Omnis perfecta & omnino pulchrorum perfecta possessio. Omnis prouidentia bona contemplantia & contentiosa prouisorum, scilicet benignè tribuens ad deificationem conuersorum. Quoniam autem super plenus est omnibus, qui est omnium causa secundum vnum excedentem excessum, sanctus sanctorum laudatur, & reliqua secundum supermanentem causam & segregatum excessum. Sicut si quis dicat: in quantum excellunt non existentibus existentia sancta & diuina, aut dominia, aut regalia, & rursus participantibus participationem, ita tantum collocatur super omnia existentia que est super omnia existentia, & omnium participantium &

omnis existentium & ordinatio & ornatus inconuenientiam & inaequalitatem, & incommensurationem terminans, & ad bene ordinatam identitatem & directionem exultans, & circumagens participatione ipsius que sunt digna habita. Omnis perfecta & omnino pulchrorum perfecta possessio. Omnis prouidentia bona contemplantia & contentiosa prouisorum, scilicet benignè tribuens ad deificationem conuersorum. Quoniam autem super plenus est omnibus, qui est omnium causa secundum vnum excedentem excessum, sanctus sanctorum laudatur, & reliqua secundum supermanentem causam & segregatum excessum. Sicut si quis dicat: in quantum excellunt non existentibus existentia sancta & diuina, aut dominia, aut regalia, & rursus participantibus participationem, ita tantum collocatur super omnia existentia que est super omnia existentia, & omnium participantium &

potest illa bona esse conspicua, quod ad rationem pulchritudinis pertinet. Dicit autem omnis perfecta & omnimoda possessio, vt omnia bona habeat, & vnumquodque eorum que habet sit perfectum, & vt plene habeat & non debilitet. Quorum autem ad tertium dicit, [& vera & cadere non valens fortitudo.]

Quod potest exponi vel de fortitudine virtutis interioris que est vera fortitudo ad ea que sunt hominis, & non potest cadere nisi gratia diuina subleuata.

Vel potest referri ad exteriori fortitudinem quod sit vera & non ficta, sicut contingit in aliquibus qui se ostentant esse potentiores quam sunt, & cadere non valent scilicet de facili propter insufficientiam auxiliorum.

Et quod hoc fit de ratione dominationis probat per derivationem nominis, quia hoc quod signat dominium facere in greco à pro-dero nominatur, & dominatio, & dominus, & dominus, signat predicta. Deinde cum dicit, [Deitas autem &c.] ostendit quid sit deitas. Et quia, vt Damascenus dicit, hoc nomen theos, quod in greco signat Deum, à thestai, id est considerando omnia dicitur: ideo nomen deitatis hic Dionysius secundum rationem prouidentie exponit. In nomine autem prouidentie intelligitur cognitio, non per modum speculationis tantum, sed secundum quod est directus & inclinatius ad rerum gubernationem.

Sic igitur in nomine deitatis primo quidem intelligitur respectus diuinus ad omnia. Secundo contentia qua omnia continentur sub Deo certis quibusdam regulis & mensuris. Tertio communicatio diuine bonitatis in creaturis que sub Deo continentur. Et hoc est quod dicit, quod deitas est que omnia videt. Dicitur autem à thestai, quod est videre, vt dictum est.

Sed qualis sit ista visio omnium que in nomine deitatis intelligitur, exponitur per id quod subditur, quod ipsa est etiam omnia circumscriptis continens, & in seipsa implens suam bonitatem communicando, & hoc secundum prouidentiam & bonitatem perfectam. Sed ne aliquis existimaret diuinam prouidentiam & bonitatem obligatam esse ad ipsum eumque & ordinem qui apparet in rebus ex gubernatione diuina, ad hoc excludendum subdit, quod deitas excedit omnia que eius prouidentia viuunt, quia scilicet sapientia & virtus, & bonitas eius non limitatur ad istum eumque rerum, sed in infinitum superabundat.

Deinde cum dicit, [Igitur hoc quidem &c.] ostendit qualiter predicta Deo attribuantur. Et dicit quod in Deo qui est causa excedens omnia predicta, laudari possunt absolute, vt dicatur quod in Deo est sanctitas, regnum, dominatio, & deitas. Sed adhuc addere nos possumus aliquid ad istum excessum pertinentia, sicut quod dicitur, quod ipsa prima causa est sanctitas & dominatio excedens, & etiam regnum superemum, & simpliciter deitas, quia prima causa non conuenit deitas per participationem, sed per essentiam. Assignat autem consequenter rationem premissarum.

Et primo quidem quantum ad sanctitatem, quam dixit esse mundiciam quamdam. Et dicit, quod omnis mundicia quocumque existit sed polluta, non scilicet, ea que sunt in effectibus multiplicata, in suis inueniuntur simplicia, & ex ipsa prima causa distribuitur mundicia & puritas ad omnia existentia, secundum quod cultus competit.

Secundum autem, quod duo adiungit mundicia, scilicet diligentiam & claritatem, quorum vnum scilicet diligentiam est mundicia operativa, diligenti enim studio mandata conferant oportet. Alterum vero, scilicet claritatem, ex mundicia consequitur.

Et enim que sunt deputata, sunt in seipsis magis evidenter, & perfectius aliunde plenius recipere possunt. Deinde quantum ad rationem regni dicit, quod similitudo in prima causa subsistit, & ab eo distribuitur ordinatio & ornatus regni in ratione regni in clauduntur, per que exterminatur, id est, tollitur inconuenientia & inaequalitas, & incommensuratio, que opponuntur iustitiae, que per regnum constituta debet. Vt inconuenientia accipiatur per comparationem hominis ad suam actionem, dum facit quod non conuenit. Inaequalitas vero per comparationem vnius hominis ad alium, dum non seruat iustitiam aequalitatis inter homines. Incommensuratio autem per comparationem hominis ad ea que habet. Dum scilicet alicui plura datur aliquid praeter suam mensuram. Haec enim omnia per ordinacionem regni excludi debent, nec sufficit excludere vitia, nisi qui gubernantur per regnum dirigantur ad debitum finem.

CAPVT XIII. De perfecto, & vno.

LECTIO I.

Anta & de istis. Ad ipsum autem reliquum si videatur sermonem breuissimum eamdem. Et enim theologia de omnium causa, & omnia, & simul omnia praedicat, & si-

Vide dicit, quod ordinatio diuini regni ea que habentur digna eius participatione creat, id est, cum pariter laetitia deus, & implendo contraria ad quendam, sicut dicitur bene ordinata, id est, vt conueniant in eodem optimo ordine, & directione, id est, vt debitam rectitudinem forsanter. Iste est enim finis regni vt omnia sub vno bono ordine continentur & dirigantur.

Deinde quantum ad dominationem dicit, quod in vno quod est omnia causa collaturae subsistit & distribuitur omnia perfecta possessio omnium pulcherrimum, que pertinet ad rationem dominationis, vt dictum est.

Quantum vero ad deiorem subdit quod in eodem vno subsistit, & in eodem distribuitur omnia bona prudentia Dei, que est consideratio, & contentio eorum quibus prouidet, que sub eius ordine continentur, in quantum ex sua benignitate tribuit seipsum per quandam participationem ad hoc, quod delictis eos qui conuertuntur ad ipsum. De hoc dicit, id est deo facit per participationem similitudinis, non per proprietatem naturae. Deinde cum dicit, Quasi autem supra plenam est omnia &c. respondet secundum questionem, scilicet quid volunt eloquia monstrare per nomen duplicationem. Et primo ostendit qualiter dicitur Deus sanctus sanctorum, rex regum &c.,] Secundo ostendit qui sunt isti sancti & reges, quorum Deus dicitur esse sanctus & rex &c. ibi, [Sanctos autem & reges &c.] Dicit ergo primo, quod Deus qui est omnium causa, supereminet omnibus habet plenitudinem bonitatis super omnia alia. Ideo ad designandum hanc excellentiam quo excedit omnia dicitur in scripturis sanctus sanctorum & reliqua, id est rex regum, dominus dominantium, & Deus deorum. Designatur enim in isto modo locutionis emanatio quaedam ad causa superioris, vt intelligatur, cum dicitur sanctus sanctorum, quod ab ipso emanant sanctitas in omnes sanctos. Et sic de aliis.

Designatur etiam quidam excessus, secundum quem Deus ab omnibus segregatur, quasi superior omnibus existens, vt fit sanctus, sanctus sanctorum, id est sanctus excedens omnes sanctos. Sic enim ea que sunt sancta & diuina, & dominantia, & regularia excedunt participationem, vt sanctitas sanctorum, ita collocatur super omnia existentia ille qui est superior omnibus existentibus, eo quod est causa quaedam impatiabilis omnium participantium & participationum. Causa enim excedit causata.

Deinde cum dicit, [Sanctos autem & reges &c.] ostendit qui designant sancti & reges quibus Deus comparatur.

Et dicit quod sancti, aliquia nominant sanctos & reges, & dominos, & superprincipales ornatus in singulis, id est, illos qui forsanter primo gradus in singulis ordinibus, sicut inter angelos supremi angelus, & inter homines supremi homines. Et hoc ideo, quia iure merito in singulis ordinibus accipiuntur Dei dona in maiori simplicitate, quia magis assimilantur Deo, in quo est simplex & vniuersalis deitas & bonitas. Et sic per principales ex sui simplicitate illis distribuit, & huiusmodi Dei dona multipliciter in inferioribus secundum eorum dignitatem, & gratia secundum ordinacionem ad finem primi & superioris vniuersalis potentiam in inferioribus, congregat per quandam reductionem ad similitudinem suae unitatis, per quandam

prouidentiam deiformem. Sic enim & Deus diffundendo sua dona, & multiplicat, & rursus per opus prouidentiae multiplicata reducit in ordinem vnius finis.

SVPER CAPVT XIII. LECTIO I.

cut perfectum ipsum, & sicut vnum laudat. Igitur perfectum quidem est non solum sicut per se perfectum, & secundum seipsum a seipso vniformiter segregatum, & totum per totum perfectissimum, sed & sicut superperfectum secundum omnium excessum, & omnium quidem infinitatem terminans, super autem omnem terminum extensum, & a nullo capium aut comprehensum, sed extendens se ad omnia simul, & super omnia in deficientibus immisionibus & terminabilibus operationibus. Perfectum autem rursus dicitur, & sicut inaugmentabile semper perfectum, & sicut non minorabile, sicut omnia in seipso praehabens & supermannans secundum vnam impaufabilem & eandem, & superplenam, & imminotabilem largitionem secundum quam perfecta omnia perficit, & propria adimplet perfectione.

Et ideo dicitur hic de perfecto & vno, vt ex istis patet. Dicitur autem hoc capitulum in patetres. In prima dicitur de quo est intentio, vt in secunda executione, ibi, [Igitur perfectum quidem est, in tertia epilogus que in toto libro sua dicit, ibi, [ha nos intelligibiles &c.] Dicit ergo primo, quod sufficit tot de praemis dixisse, videtur autem reliquum esse vt traueamus ad id quod est breuissimum in sermone, quia sacra scriptura de Deo qui est causa omnium, non solum praedicat omnia, sed etiam praedicat de eo simul omnia.

Superior autem in aliqua vna creatura, sed non simul, vel quia conuenienter, non tamen eodem tempore, sicut corpus est album & nigrum, sed non simul, vel quia conuenienter, non secundum eandem partem, sicut si aliquid corpus sit secundum vnam partem album, & secundum aliam partem nigrum, habet quidem multa, sed non simul. Sed Deus habet omnia in seipso, neque successiue secundum tempus, neque diuisim secundum partes, sed simul, & ideo quia si habet omnia simul, laudatur sicut perfectum, & sicut vnum. Quod enim habet multa non simul, sed successiue, imperfectum est, quia est mutabile, motus autem est adus imperfectus. Quod autem habet multa non simul, sed diuisim, secundum suas partes est compositum & non vere vnum. Si igitur breuissimum sermone omnia que supra de Deo dicta sunt, in nomine perfecti & vnius comprehenduntur. Deinde cum dicit, [Igitur perfectum quidem est &c.] exequitur propositum. Et primo determinat de perfecto. Secundo de vno, ibi, [Vnum autem quoniam omnia &c.]

Circa primum duo facit. Primo ostendit quomodo Deo attribuitur perfectum. Secundo quid sit de ratione perfecti, secundum quod Deo attribuitur, ibi, [Et omnem quidem inhiuitem &c.]

Circa primum ponit modos diuinae perfectionis per differentiam ad ea que dicuntur perfecta in creaturis. Dicuntur enim primo aliqua esse perfecta in creaturis non per se, sed per aliquod extrinsecus adueniens, sicut aer per lumen receptum a Sole, & homo per gratiam quam habet a Deo. Sed Deus dicitur perfectus sicut per se perfectus, non simpliciter, sed secundum suam naturam, Deus autem dicitur simpliciter perfectus, quia simpliciter omnia in seipso praehabet, sicut effectus praehaerent in causa, vt supra multoties dictum est.

Quarto dicitur aliquid imperfectum quod non potest aliquid sibi simile facere. Perfectum autem est vnumquodque cum potest facere sibi simile, vt dicitur in autem Meteororum.

Et ideo de Deo dicit, quod Deus dicitur perfectus in quantum desuper manat suam perfectionem omnibus creaturis, & hoc secundum diuersas largitiones ex parte ipsius Dei largientis, sed secundum vnam, que quidem largitio non deficit, sed est impaufabilis & eadem manens.

Nec iterum est diminuta, sed cum de omnibus affluenter, vt dicitur Iacobi primo, cum largitio est superflua, vt que nunquam minorari potest per sua copiam effusionis, secundum quam largitionem perficit omnia simpliciter, in quantum adimplet ea similitudine propriae perfectionis.

Deinde cum dicit, [Et omnem quidem] ostendit quod perfectum est segregatum ab aliis, quia vnumquodque secundum quod sanctum est, & perfectionem habet, ab aliis segregatur.

Quarto considerandum est de perfectione cuiuslibet creaturae, quod cum quilibet creatura sit aliquo modo composita, & in quolibet composito sit aliquid alio perfectius, nulla creatura est tota perfectissima secundum se totam, sed secundum aliquid sibi, sicut perfectissimum in homine est anima, & in animalibus intellectus. Et ad hoc remouendum a Deo dicitur, Deum esse totum perfectissimum.

Et non solum secundum praedictos modos attribuitur Deo esse perfectum, sed etiam dicitur perfectus sicut perfectus, in quantum excedit perfectionem omnium rerum. Deinde cum dicit, [Et omnem quidem]

quidam inhiuitem, &c.] Ostendit quid sit de ratione perfecti, secundum quod Deus perfectus dicitur. Et primo excludit quaedam a Deo que sunt de perfectione creaturae. Secundo ostendit que sunt de ratione perfectionis diuinae, ibi, [Sed extendens se ad omnia simul, &c.] Sunt autem tria consideranda in perfectione creaturae, vt que excluduntur a Deo. Quorum primum est, quod perfectum opponitur infinito, quia vt dicitur in tertio Physicorum. Infinitum est eius quantitate accipitibus, semper est aliquid ultra accipere. Perfectum autem est extra quod nihil est. Sic igitur creatura perfecta infinitate opponitur, sed Deus hanc perfectionem omnium infinitatem terminat, quia quodcumque infinitum dicitur perfectum est comparatum, est finitum & terminatum, pura si est corpus infinitum secundum extensionem, est terminatum a partibus. Et terminatum genus & speciem, quam quidem terminationem ex participatione diuinae perfectionis foris erit.

LECTIO II. De vno.

Num autem, quoniam omnia vnitate est secundum vnus vnitate excessum, & omnium est vnum in egressibiliter causa. Nihil enim existentium est non participans vno. Sed sicut omnis numerus vnitate participat, & vnus binarius, & denarius dicitur, & dimidium vnum, & tertium, & decimum vnum, ita omnia & omnium pars vno participat, & per id quod est vnum, omnia sunt existentia. Et non est quod omnium est causa vnum multorum vnum, sed omne vnum & multitudinem, & omne vnum & multitudinem determinans. Neque enim est multitudo non participans, vno, sed ea que sunt multa partibus, sunt vnum toto, & que sunt multa accidentibus, sunt vnum subiecto, &

Secundo considerandum est, quod quilibet creatura ex hoc perfecta dicitur quod ad terminum suae naturae pertinet, & ad debitum vae quantitatis terminum. Deus autem perfectus dicitur, non quasi habens terminum, sed sicut extensus, vt ipse dicit super omnem terminum, quia omnis terminatio ab eo deriuatur.

Tertio eorum quodam, quod quilibet creatura dicitur perfecta ex hoc quod quibusdam certis limitibus continetur. Deus autem sic dicitur perfectus quod tamen a nullo capitur aut comprehenditur.

Deinde cum dicit, [Sed extendens se, &c.] ponit quatuor que sunt de ratione diuinae perfectionis. Primo enim considerandum est quod aliquid dicitur imperfectum, cuius virtus non se extendit ad implendum omnia opera propria. Sicut imperfectio Regis efficit, si eius virtus non se extendit ad omnes suos subditos gubernandos. Et ideo per oppositum de Deo dicit, quod se extendit ad omnia, non quidem successiue, sed totum attingendo vnum dezer aliud, sed simul, neque per quandam adaequacionem ad res sicut potentia hominis, sed sicut omnia existens. Extendit autem se ad omnia indigentibus immisionibus, in quantum indigentem res communibus interminabiliter operatur.

Secundo dicitur aliquid imperfectum, quia tendit in perfectionem, sicut fenex dum est in statu decrements, vel etiam quia non habet perfectionem semper immanentem, sicut omnia mutabilia dicuntur imperfecta. Et ideo per oppositum de Deo dicit, quod Deus dicitur perfectus sicut inaugmentabilis & semper perfectus, & sicut non minorabilis.

Tertio dicitur imperfectum, quia deest ei aliquid eorum que debet habere, sicut homo diceretur imperfectus si non haberet manum, aut pedem, aut scientiam, aut virtutem. Quod autem habet omnia que debet habere secundum suam naturam, dicitur perfectum, non simpliciter, sed secundum suam naturam, Deus autem dicitur simpliciter perfectus, quia simpliciter omnia in seipso praehabet, sicut effectus praehaerent in causa, vt supra multoties dictum est.

Quarto dicitur aliquid imperfectum quod non potest aliquid sibi simile facere. Perfectum autem est vnumquodque cum potest facere sibi simile, vt dicitur in autem Meteororum.

Et ideo de Deo dicit, quod Deus dicitur perfectus in quantum desuper manat suam perfectionem omnibus creaturis, & hoc secundum diuersas largitiones ex parte ipsius Dei largientis, sed secundum vnam, que quidem largitio non deficit, sed est impaufabilis & eadem manens.

Nec iterum est diminuta, sed cum de omnibus affluenter, vt dicitur Iacobi primo, cum largitio est superflua, vt que nunquam minorari potest per sua copiam effusionis, secundum quam largitionem perficit omnia simpliciter, in quantum adimplet ea similitudine propriae perfectionis.

LECTIO II.

Num autem, quoniam omnia vnitate est secundum vnus vnitate, &c.] Postquam Dionysius determinauit de perfecto, hic determinat de vno. Et primo ostendit causalitatem vnus in

communi. Secundo quomodo vnum Deo attribuitur, ibi, [Ita igitur theologia totam thetarchiam, &c.] Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit, Secundo probat propositum, ibi, [Nihil enim, &c.] Dicit ergo primo, quod vnum attribuitur Deo, propter duas rationes.

Primo quidem, quia ipse est omnia vnitate, secundum excessum suae singularitatis vnitate, sicut multoties supra dictum est, quod effectus sunt in causa, non vt multi, sed vt vnum secundum vnam causam virtutem, ac si diceremus quod omnes lineae progressiones a centro sunt vnum in ipso.

Secundo vnum attribuitur Deo, quia vnum secundum suam intentionem consideratum est omnium causa ingegribilibiter. Sic enim ex vno diuersa causantur quod tamen vnum non egreditur a sua vnitate. Deinde cum dicit, [Nihil enim existens, &c.] manifestat propositum quiaque praecipit, & circumaccipit.

Quam prima talis est. Id quod ali-qua participant, est causa participantium, sicut albo est causa alborum. Sed nihil est existentium quod non participat, ergo vnum est causa omnium existentium.

Minorem autem probat, ibi, [Sed sicut omnia, &c.] Et primo probat propositum, Secundo excludit obiectionem, ibi, [Et non est quod omnium, &c.]

Quod autem omnia participant vno, probat per id quod minus videtur, scilicet per numerum, qui quodammodo opponitur vni sicut diuisum indiuiso. Omnis enim numerus participat vno, siue numerus accipitur secundum se, vt significatur cum dicitur binarius vel ternarius, siue accipitur numerus secundum quod denominat aliquam partem, vt cum dicimus dimidium, vel tertium, vel decimum.

Et hoc probat per hoc quod vnum veroque modo de numero praedicatur. Dicimus enim biparium & ternarium, vel denarium vnum, & iterum dicimus, vel tertium, vel decimum. Sicut ergo numerus vno participat, ita omnia tota & omnium partes vno participat. Et sic sequitur quod per id quod est vnum, omnia existentia esse habeant, sicut participantia per participatum.

Deinde cum dicit, [Et non est quod omnium est causa, &c.] excludit obiectionem. Posset enim aliquis obijcere quod vnum non est causa omnium, neque multitudinis seu numeri, quia est pars quaedam multitudinis.

Sed ipse respondet quod vnum quod est omnium causa, non est illud vnum quod est multorum, quia illud vnum est partiale & participatum, sed est ante omne vnum particulare, & ante omnem multitudinem, non solum ordine temporis & naturae, sed etiam ordine causae, quia determinat omne vnum participabile, & omnem multitudinem per modum quo participans determinatur ad formam per id quod participat.

Nulla enim multitudo est que non participet vno, quia omnia multa sunt vnum secundum aliquid, sicut ea que sunt multa partibus, sunt vnum toto, & ea que sunt multa accidentibus, vt album & mulcum sunt vnum subiecto, & ea que sunt multa numero sunt vnum specie, sicut multa indiuidua, vt Sortes & Plato sunt vnum in specie hominis.

Addit autem virtutibus, quia & in vno indiuiduo eiusdem speciei sunt multae virtutes, vnam & eandem speciem consequentes, quae quia in diuersis indiuiduis sunt diuersae virtutes, secundum quod diuersimode disponuntur ad actus speciei exeguentes.

Non enim est eadem potestas aut virtus omnium hominum ad intelligendum, & illa que sunt multa species, conueniunt autem in vno genere animalis, & vterius ea que sunt multa processibus, conueniunt in vno principio, sicut esse & videre, & intelligere, & huiusmodi sunt diuersae processiones procedentes ab vno principio quod est Deus, vt ex praemis patet.

Et sic manifestat, quod cum omnia quocumque modo sunt multa, conueniunt tamen in alio vno. Nihil enim est in causis quod non participet secundum aliquid in ipso vno, quod quidem secundum suam rationem est secundum omnia singularia, id est indiuisibilem in se. Nam multa indiuidua que sunt vnum genere, multae sunt diuisa secundum speciem, & similitur omne quod est in aliquo, est in eo per modum eius in quo est, vt omnes effectus sunt in principio. Omnia autem participata operantur ad id quod participat sicut ad principium. Vnde relinquatur quod vnum in Dionysio de diuinis nominibus.

cas scripturas eademerunt, vt Lucas & Marcus, sed affert se deficienter, sed sine dixisse per comparationem ad alios qui erant sui gradus & ordinis.

Deinde cum dicit, [Quare si recte quidem, &c.] concludit, quia ex quo ita deficientem se cognoscit in rebus diuinis, si recte se habent ea que dicta sunt, & si secundum deliberationem sibi proportionatam vere tetigit expositionem diuinorum nominum, referendum est hoc congruam aditionem ad Deum qui est causa omnium bonorum, qui primo quidem dat nobis virtutem loquendi & postea dat nobis hanc virtutem bene sciamus, bene aliquid dicendo.

Et tamen si aliquid est pretermittendum quod equipollet his que dicta sunt, oportet hanc subintellegere secundum eadem rationes & regulas secundum quas preterdicta exposita sunt.

Et hoc ideo dicit, quia forte aliquod nomen in scripturis dictum de Deo, non est expositum, quod tamen equipollet alicui premissorum, vel si aliquis modus exponendi est pretermittendus in aliquo dictorum nominum, potest subintelligi ex aliorum nominum expositione.

Deinde cum dicit, Si autem ista, &c.] petit corrigi in non bene dicta. Et primo ponit petitionem. Secundo rationem petitionis assignat, ibi, [Ne pigritieris, &c.] Dicit ergo primo, quod si ista que dicta sunt ab eo in expositione diuinorum aut non recte, aut imperfecte se habent, & si ipse vel in toto, vel in parte errauit a veritate, petat à Timotheo, vt ex sua benignitate dirigat eum, quia si ipse alicubi errauit, non hoc fuit ex voluntaria ignorantia, & ideo vult dirigi: si qui enim voluntarie ignorat, dirigi noluit.

Hec est ergo prima conditio ex parte sui quare petit se dirigi, quia non voluntarie ignorat. Secunda conditio est, quia secundum suam reputationem indiget addicere, & ideo tradendæ sunt ei rationes quibus addicere possit. Superuacuum autem videtur tradere disciplinam ei qui se non reputat disciplina indigere.

Tertia conditio est, quia subueniendum est ei qui non reputat se sufficientem virtutem habere.

Quarta conditio est, quia sanitatis cura impendenda est ei qui non laus arguat.

Quomodo autem ipsum possit dirigere, ostendit subdens, quod quamquam potest et tradere ad eius directionem que per ipsum Timotheum

theus cognoscit, quædam autem que potest inuenire accipiendo ab alijs, accipiat, certum est enim quod recipiatur à bono, quod est Deus, & accepta à Deo qualitercumque perit ad se transferri.

Deinde cum dicit, [Ne pigritieris, &c.] assignat rationem petitionis postea.

faciens. Vides enim quod & nos nullum traditorum nobis hierarchicorum sermonum ad nos ipsos contraximus, sed sursum currentes ipsos & nobis; & alijs sanctis viris & tradidimus & trademus sicut quidem & nos sumus sufficientes dicere, & quibus dicitur audire, secundum nihil traditioni iniuriam facientes, nisi forsitan ad intelligentiam, aut expositionem ipsorum infirmemur. Sed hæc quidem, qualiter Deo erit amicum, ita & habeantur & dicantur. Et sic quidem iste intelligibilis Dei nominationibus secundum nos finis, ad symbolicam autem theologiam ducere Deo transfibimus.

ciens est dicere, & alij sunt sufficientes audire, & in hoc in nullo facit iniuriam traditioni diuinorum, cui sit iniuria, dum vel tradita auertere retinentur, vel inconsiderate sparguntur.

Sic autem ea que sibi sunt tradita alijs tradere intendit, nisi forte in aliquibus ipse non sit potens ad intelligendum, aut ad exponendum alijs.

Deinde cum dicit, [Sed hæc quidem &c.] continuat se ad sequentem librum. Et quia quadam dixerat ad futurum pertinentia, scilicet quod tradet alijs que sunt sibi tradita, ideo dicit, quod hæc ita habeantur & dicantur, sicut est [Deo amicum,] id est, sicut Deo placeat, secundum illud Iacobi quarto capitulo. Pro eo vt dicatis, si dominus voluerit.

Et in hoc se finis expositionis intelligibilium diuinorum nominum quantum ad ipsum. Sed intendit videri transfere [Deo ducere ad symbolicam theologiam,] in qua scilicet exponit nomina que symbolicè dicuntur de Deo, puta quod dicitur leo, lapis, ignis, & alia huiusmodi.

Qui quidem liber apud nos non habetur. Et nos post expositionem dictorum beati Dionysij longe ab eius intellectu deficientes, corrigi de non recte dictis postulamus.

Si qua autem bene dicta sunt, referenda sunt gratiæ bonorum omnium largitori, qui est trinus, & vnus Deus, vnus & regnans per omnia secula seculorum. Amen.

Et primo quidem ex parte amicitie, quia non debet homo esse piger ad benefaciendum amico. Maximum autem beneficium alicui impenditur, si ab errore ad veritatem reducatur.

Secundo assignat rationem ex sui exemplo, quia scilicet ipse nulli factorum sermonum sibi traditorum ad se contraxit, id est, sibi atque retinuit, sed currente sursum ad Dei imitationem, ea que sibi tradita sunt, iam tradidit, & in futuro tradere intendit, & Timotheo, & alijs sanctis viris, secundum quod ipse sufficientes audire, & in hoc in nullo facit iniuriam traditioni diuinorum, cui sit iniuria, dum vel tradita auertere retinentur, vel inconsiderate sparguntur.

INDEX RERVM, VERBORVM,

AC SENTENTIARVM, QVAE

CONTINENTVR IN LIBELLO D. DIONYSII DE DIVINIS NOMINIBVS.

Primus numerus paginam, Secundus columnam, Tertius numerum interlinearem designat.

A

ACTIOES causatur vel ex subiecto, vel ex aliquo extrinseco. 45.1.30
 Accidens cum non fit de esse subiecti, ex aliqua causa in subiecto causatur. 45.1.40
 Adultarium quomodo contripar virtutem. 42.1.70
 Aegrum & rursus esse contingit multipliciter, sed vno modo esse sanum & pulchrum. 50.1.60
 Aequalitas quomodo Deo attribuitur. 76.1.50
 Aet habet omnimodam effusionem, seu diuina virtute terminatur intra limites sui naturalis loci. 68.1. in princip.

Aeterna quae proprie dicantur. 78.2.50
 Aeuum accipitur pro aeterno. 78.2.40
 Aeuum aeuorum est Deus. 55.1.60
 Aeuum causatur ex primo existente. 55.1.0
 Aeuum quare dicitur Deus. 78.1.60
 Aeuum proprie quidnam sit. 78.1.50
 Aeuum quare dicitur Deus. 78.1.50
 Agens creati facit se in diuersis secundum diuersas operationes. 74.1.80
 Agens naturale, quantum est de se, semper natum est vni facere. 43.1.70
 Agens naturale simul patitur & mouetur. 74.2. in princip.
 Agens omnis intentio fertur in bonum. 51.1.70
 Agens virtus naturaliter in sua actione debilitatur. 74.2. in princip.
 Actio agens faciens sibi simile non est continua & septimana. 74.1. in princip.
 Actio per contactum est in corporibus, in intellecta autem per sententiam. 14.1.30
 Actiones omnes naturales, quae sunt virtutes actiuae in natura, dependent ab vniuersali natura. 49.1.50
 Albedo quomodo dicitur ens. 37.1. in princip.
 Aliquid fit in altero per hoc quod sua actione transfertur illud in sui similitudinem. 74.1.70
 Altitas attribuitur Deo in sacra scriptura in quantum diuinitas figuratur & diuinitas species rerum ei comparatur. 72. col. 1. 39
 Altitas Deo attributa quidnam sit. 74.1.80
 Altitas & discretio naturalis pertinet ad rationem patris. 82.1.70
 Altitas diuersarum figurarum attribuitur Deo secundum multiplices visiones prophetarum. 74.1.30
 Alterum quomodo attribuitur Deo. 74.1.20. in text. & 60. in glo.
 Amatorem aliquid dupliciter, & quomodo. 55.1.80
 Amor benevolentiae & amicitiae quis dicitur. 55.1. in princip.
 Amor corporalis non est durabilis. 56.1.70
 Amor corporalis quando etiam faciat. 57.1.50
 Amor corporalis est idolum veri amoris. 37.1. in princip.
 Amor corporalis quare fit causa quod nulli intelligant vniuersitatem diuini amoris. 37.1. in princip.
 Amor cum ad appetitum pertinet, secundum ordinem appetitum est ordo amoris. 55.1.60
 Amor diuinus dupliciter potest sumi. 37.1.70
 Amor est prima & communis radix omnium appetituarum operationum. 55.1.40
 Amor est per se mobilis. 38.1.70
 Amor est vnitio secundum quod amans & amatum conueniunt in aliquo vno, sive fit substantia, sive species. 39.1. in princip.
 Amor quidnam sit. 55.1.50
 Amor qui dependet ex bono creato, regulatur ab amore qui dependet a bono creato. 40.1.50
 Amor quo Deus amat existentia, est operatiuus bonitatis in ipsis. 36.1. in princip.
 Amor quomodo differat a timore. 38.1.70
 Amor quomodo differat ab ira. 38.1.70
 Amore tendit dupliciter in aliquid. 37.1. nu. 10. 10. 30. & 40
 Amor variatur quadrupliciter. 2. nu. 40. & 50
 Amoris affectus tendit ad rem amatum per actum voluntatis, sed per intentionem aff. dicitur recitari in scriptura.
 Amoris & desiderij obiectum quodnam sit.
 Amoris diuersitatem oportet accipere secundum ea quae sic amantur ut eis velimus bonum. 35.1.40
 Amoris nomen non semper significat naturalem passionem. 35. nu. 30. & 40

Amoris nominis intelligitur virtus quaedam vniuersa & concretiva. 39.1.70
 Amoris nomine quare vtritur scriptura. 37.1.30
 Amoris nomine quare magis vtritur in diuinis scripturis. 36.2.60
 Amoris nomine quomodo vtritur scriptura in diuinis rebus. 36.2. nu. 30. 40. 50. & 60
 Amoris proprium obiectum quodnam sit. 37.1.50
 Amoris quatuor modi a Dionysio positi. 35.1.60
 Amoris quinque distinctiones. 38.1.60
 Amoris quinque proprietates. 38.1.60
 Amoris triplex effectus. 38.1. nu. 40. & 50
 Amoris virtus ad quid se extendat. 39.1.40
 Amoris virtus mouet superiora ad prouidendum inferioribus. 37.1.60
 Amorem diuinum facere etiam, quomodo intelligatur. 37.2.70
 Amores angelici quare vocantur per se intelligibiles. 39.1.70
 Amores omnes ad reducantur ad amorem diuinum, qui in se est vnus & conclusus. 39.1.80. & fol. 40. in princip.
 Amores mundani & supermundani quomodo cognoscantur. 39.2.50
 Amores mundani quinam sint. 39.2.50
 Amatores non sunt sui ipsorum tantum, sed etiam amatorum. 37.2.70
 Amores supermundani quales sint. 39.2.50
 Amabile & desiderabile in quo differant. 35.1.60
 In Angelis an sit aliquod malum. 46.2.10
 Angelus bonum desiderat abique diminutione talis desiderij. 68.1.20
 Angelus dicitur speculum purum. 46.1.60. clarissimum, & inconcinnatum. Ibid.
 Angelus diuinitati conformis dicitur annuntiare diuinam bonitatem. 46.1.30.
 Angelus est imago Dei, 46.1.50
 Angelus aequalis quando erimas. 9.1.30
 Virtus nulla finita extendit se in infinitum, sed ad aliquam terminum certum concluditur. 9.1.80
 Angelus praefertur homini non solum quantum ad quantitatem sapientiae, sed etiam quantum ad modum habendi. 56.1.50
 Angelus quidnam significet. 46.1.20
 Angelorum primae, secundae, & tertiae hierarchiae distinctio. 58.1.60
 Angelus quomodo intelligatur. 33.1.70
 Angelus suscipit totam pulchritudinem boniformis deitatis. 46.1.70
 Angeli cognoscunt ea quae sunt in terra, sed non cognoscunt sensibilia per sensus, sed per propriam naturam & virtutem suae mentis. 65.1.50
 Angeli cur habeant sempiternos motus intellectuales. 68.1.10
 Angeli a diuina virtute custodiuntur immaculati & quaeque corruptione. 68.1.50
 Angeli ex diuina bonitate habent esse intranmutabile. 68.1. in princip.
 Angeli in operatione nulla est difformitas secundum quod ipse intelligit secundum quod prouidet inferioribus, eius prouiso per diuersa variatur. 33.1.40
 Angeli Platonici dii secundi dicebantur. 84.1.20
 Angeli propter primam & simplicem causam pacifice vniuersum tripliciter vniuersum. 81.1.60
 Angeli puniendo peccatores an sint mali. 46.2.30
 Angeli quare dicantur non seruasse suum principatum. 47.1.70
 Angeli sunt immateriales & incorruptibiles. 47.1.70
 Angeli superioris hierarchiae ad exteriora non mittuntur. 58.1. nu. 50. & 60
 Angeli vniuersum per cognoscendum ad diuinam essentiam, ipsam aliquo modo gressendo, sed non comprehendendo. 10.1.60
 Angelorum mentes non carent esse. 34.2.50. & de eorum excellentia. Ibid.
 Angelorum noxam habuit Deus antequam angeli fierent. 64.2.60.
 Angelorum substantiae sunt ex vniuersali causa omnium. 58.1.20
 Angelus inest virtus & operatio intellectualis replens puritate mundum, & immaculata. 61.2.50
 Angeli amores quare dicantur diuini. 39.2.70
 Dion. de Diu. nom.

INDEX.

Angelorum omnium virtutes procedunt ex diuina virtute. 68. 1. in princ.
Anima ad attraxerit maculam in peccato originali. 49. 2. 10
Anima dicitur habere largissimum rationem. 81. 1. 70
Anima discurrendo de vno in alia ratiocinatur multipliciter. 33. 2. in princ.
Anima in hac vita non ita perfecte vni potest Deo sicut angeli boni. 81. 1. 70
Anima per liberum arbitrium verum sit causa mali. 51. 2. 40
Anima mouetur in directam, quando ingreditur ad seipsam. 33. 2. 40
Anima mouetur oblique in quantum illuminatur diuini cognitionis secundum suam proprietatem. 33. 2. 30
Anima conuincitur esse quod intelligit accipiendo a rebus exterioribus, quae sunt multiformes & diuina. 33. 1. 70
Anima & corporis coniunctionem diuina virtus tenet in vnum. 68. 2. 40
Anima & omnia alia existentia infra animas habent esse & bene esse. 58. 1. 70
Anima descriptio secundum corporis proprietates. 74. 2. nume. 40. & 50
Anima malitiae causa an sit corpus. 49. 2. in princ.
Anima motus quod est sic & qualis. 33. 1. 60
Anima non sunt mala, nisi in quantum deficiunt a bono. 48. 2. 20
Anima quare dicatur actus. 78. 2. 20
Anima quomodo dicatur mala. 48. 1. 80
Anima & corpora nostra diuina vita transfert ad vitam perfectam, id est beatam, & immortalem. 61. 2. in princ.
Animotum rationabilis a diuina sapientia deriuatur. 63. 2. 60
Animalia & plantae viuificantur ex diuina vita. 61. 2. 60
Antiquus dicitur deus, in quantum est principium omnis durationis. 73. 1. 50
Antiquus dicitur deus dupliciter. 73. 1. 50
Antiquus dicitur quare dicitur deus. 78. 1. 30, in text.
Appetitus prima operatio quae sit. 37. 2. 70
Apostolorum & eorum discipulorum dogmata non continentur in sacra scriptura. 82. 2. 30
Ea nempe quae pertinent ad sacrorum mysteriorum cognitionem. ibid.
Arbor bona non potest malos fructus facere, nec conuerso. 45. 1. 40
Auerio a regula diuinae voluntatis est malum in demonibus. 47. 2. 40
B
Batorum intellectus vident Dei essentiam per visionem sui intellectus. 54. 1. 50
Bellum a rebus excludere pertinet ad prouidentiam diuinam. 82. 2. 40
Binarij numeri principium est vnitatis. 45. 1. 50
Bellum semper est in rebus, nisi consensu tolleretur. 82. 2. 40
Bonum ad plura est extendit secundum Platonicos. 54. 1. 10
Bonum consistit in modo, specie & ordine. 69. 2. 70
Bonum contingit vno modo, malum multipliciter. 50. 2. 70
Bonum dicitur dupliciter, & quomodo. 35. 1. 70
Bonum diuinum non est verum bonum. 36. 2. 80
Bonum & malum an sint duo principia. 49. 2. 80
Bonum & vnum in idem continentur. 36. 1. 80
Bonum ipsum quod est deus, secundum suam supereminentem virtutem, est causa facti omnium substantiarum, & creatrix omnium existentium. 55. 1. 40
Bonum magis & minus quomodo inueniatur in rebus. 43. 1. 40
Bonum non est contrarium sibi ipse. 42. 1. 70
Bonum non potest producere ex quo non sunt bona. 42. 1. 40
Bonum primum refertur ad omni bono particulatim, ex quo habet omne bonum quod sit appetibile. 11. 1. 80
Bonum primum est cause, cum etiam bonum ad non entia suam causalitatem extendat. 62. 1. 50
Bonum procedit ex vna perfecta causa, malum autem ex multis particularibus defectibus. 30. 2. 60
Bonum quod sit naturaliter, vt pote ex bono causatum, quomodo potest variari. 40. 2. 40
Bonum quomodo dupliciter dicitur. 37. 1. & 2. & nu. 80
Bonum secundum actus participacionem boni, aut secundum ordinem ad bonum vix inuenitur in creaturis. 54. 2. 50
Bonum si omnino auferatur, neque entia substantia, neque vita, neque motus, neque aliud videtur. 44. 1. in princ.
Bonum substantia, in quod affectus fertur, tripliciter se habet. 37. 2. 50
Bonum verum sit vniuersalis causa rerum omnium bonarum. 43. 1. 70
Bonum excellens virtus non solum bona producit, sed etiam firmat & stabilit ea quae prouidentur bono. 44. 1. 30
Bonum expers quod est, neque est aliquid, neque potest aliquid. 32. 2. in princ.
Bonum non manifestat omnes potestates vniuersalis essentiae rerum, & extendit se ad ea, quae non sunt existentia. 54. 1. 50
Bonum non manifestat totam prouidentiam Dei vniuersaliter. 54. 2. 80
Bonum quod est omnino expers, neque est existens, neque est in existentibus, sed est mixtum, habens partem de bono, partem de malo. 44. 2. 30
Bona quod omnino sit primum, nullo in loco, nullo modo, nullo tempore aut est, aut esse potest. 44. 1. 60
Bona omnia sunt a primo bono. 31. 1. 60

Bona omnia sunt amica sibi inuicem, & conueniunt vtpepe generata ex vno primo viuente principio. 45. 1. 30
Bona spiritualia conueniunt hi, qui affectionibus in rebus temporalibus patientes quodam seruore amotis spiritualibus magis abutuntur. 70. 2. 10
Bonitas diuina perfecta vadens per vniuersa communitur se omnibus per similitudinem suae bonitatis. 42. 1. 10
Bonitas Dei in quinque habitudinibus distincta. 82. 2. nu. 50, & 60
Bonitas Dei non est ignota per obsecrationem, sed per abundantiam charitatis. 10. 1. 60
Bonitas & deitas omnibus supereminens esse causa ipsius per se deitatis & bonitatis. 84. 1. 40
Bonitas omnium honorum causa sit apud Platonicos. 84. 1. 40
Bonitas per se est donum quoddam ex Deo proueniens per quod omnia entia sunt bona. 84. 2. 30
Bonitatis vmbra verum sit Deus filius. 10. 1. 50
C
Caeitas tardius vt manet, quando ui remanet homo. 44. 2. 50
Caeli in motu duo considerantur. 68. 1. 60
Canis & homo differunt specie, conueniunt tamen in genere animalis. 87. 2. 60
Castitas & impudicitia quomodo sibi contrarietur. 45. 2. 30
Causa demonum non est a Deo, sed ex libero arbitrio. 64. 1. 50
Causandi diuersi modi qui conueniunt pulchro & bono. 34. 2. 40
Causa excedit causam. 86. 2. 70
Causa non dependet ab effectu, sed effectu dependet a causa. 71. 1. 80
Causa non est multipliciter quia est effectus. 31. 2. in princ.
Causa omnis in tantum potest nominari ex nomine sui effectus, in quantum habet in se similitudinem eius. 31. 1. 10
Causa remota per se, remouet effectus. 49. 1. 80
Causa vniuersalis omnium propter sui excellentiam est occulta. 61. 2. 50
Causa vniuersalis plus inhiat ad suos effectus, quam causa particularis. 19. 1. 60
Causatum & quod deducitur ex alio non potest dici simile causae a qua deducitur. 75. 1. 80
Causalitas boni verum se extendit etiam ad mala. 43. 1. 70
Causalitas diuina quantum ad prouidentiam humanae vitae quatenus sit. 61. 1. 70
Causalitas diuinae sapientiae quomodo percipi possit. 34. 2. 40
Causalitas omnis deriuatur a Deo. 34. 2. 40
Causalitas omnium aliarum causarum praexistit in Deo. 34. 2. 60
Causalitas pulchri & boni circa differentias motus & quietis. 33. 2. 70
Causalitas diuinae sapientiae tres conditiones. 63. 1. nu. 30, & 40
Ciuitatis regimen in quo consistit. 73. 2. 70
Cognitio Dei in quam Christiani viuunt, est simplicior & diuiniore quatuor Deique cognitione. 66. 2. 70
Cognitio intellectus angelici tota in vniuersitate consistit. 64. 1. 30
Cognitio omnis diuinae, & cogitationis angelice differentia. 39. 2. 30
Cognitione de Deo ex diuinis nominibus in scriptura positis capiuntur. 73. 2. 40
Cognitione de Deo quam per diuina nomina accipere possunt. 62. 2. 40
Cognitiones omnes sunt de rebus existentibus. 92. 2. 60
Cognitionum fines praexistunt in super substantiali ratione. 92. 2. in princ.
Cognitionum omnium terminaciones praexistunt in Deo. 92. 2. 60
Comparationum diuersitates quatenus sint. 34. 2. 10
Concreta quomodo pertinent ad amorem. 48. 2. 10
Conspicentia quare dicitur demens. 39. 1. 80
Congregata minus habent de ratione vnitatis quam vnitata. 62. 2. 80
Contemplatio & scientia Dei omnibus existentibus est in via. 52. 2. 60. Et quare. ibid. nu. 70
Contrarium non desiderat verum contrarium. 41. 1. 80
Contrarium nullum est in suo contrario. 45. 2. 20
Conditio intentionis, quae sit maxime occultis, Deo sicut nota. 73. 2. 30
Corpus nostrae humiditatis configuratur corpori claritatis Christi. 8. 2. 70
Corpus viuunt per animam, sed diuina vita est per se viuens. 62. 1. 30
Corporis Christi assumptio impugnat a Valentino, Arrio & Apollonio. 82. 2. 60
Corporum non est quod est super omnia corpora. 41. 2. 20
Corporalis materia an alliciat aut attrahat animas ad malitiam. 10. 1. 60
Corruptio vniuersalis est generatio aliterius. 41. 2. 20
Corruptio non potest absolute dici integra. 33. 2. 40
Corruptum nihil est simpliciter secundum naturam. 47. 1. in princ.
Creatura aliqua rationalis quomodo dicitur deificari. 71. 2. 70
Creatura nulla est occulta, vel inuisibilis in conspectu Dei. 73. 2. 40
Creatura nulla potest pertinere ad perfectum modum cognitionis Dei. 52. 2. in princ.
Creatura quae libet quomodo dicitur perfecta. 87. 1. 70
Creatura rationalis secundum suam naturam est defectibilis. 33. 1. 20
Creatura quae libet dicitur perfecta ex hoc quod quibusdam certis libetibus continetur. 87. 1. 40
Creatura vna fit in alia dupliciter. 84. 1. 70
Creatura inferior firmatur per superiores. 77. 2. in princ.
Creatura manifestata sunt nobis, Deus autem occultus. 73. 2. 60
Creatura in perfectione sua sine consideranda. 87. 2. in princ. & 30. 1. 20
Creatura quae dicitur a Deo distincta. 73. 2. 60
Creaturae Deus per suam naturam cognoscit, nos autem Deum per creaturam. 63. 2. 30. & col. seq.
D
Deo ad pulchritudinem refertur. 81. 1. 30
Deliberatio & cognitio diuina a reputatur quidam error in comparatione ad stabilitatem humanae & perfectae cognitionis. 62. 2. 50
Deinde

INDEX.

Defiderabile nihil est nisi in quantum habet aliquam participationem summi boni. 77. 2. 70
Defiderium quidem sit. 31. 1. nu. 60. & 31. 2. 70
Deficitur quomodo dicitur creatura rationalis. 37. 2. 50
Deus amat se ad alia proper suam pulchritudinem & bonitatem. 37. 2. 50
Deus bonitatis sua sapientia vult diffundere & communicare aliis per modum similitudinis, & quod bonitas eius non tantum in ipso maneat, sed etiam ad alia effluat. 36. 1. nu. 10, & 30
Deus continetur in ipso in loco sine loco. 71. 1. 70
Deus conuenienter praee aliis nominibus laudatur sicut existens. 56. 2. 10
Deus cum dicitur per se vita, dupliciter intelligitur. 56. 1. 60
Deus cum sit bonus, quomodo vult producere malum. 40. 2. 30
Deus cum sit infinitus quomodo excedit omnem substantiam finitam. 92. 2. 60
Deus cum sit omnium existentium causa, ipse nihil est existentium. 102. 2. 10
Deus cum sit summum bonum, communicat se aliter existentibus. 61. 2. 40
Deus cum sit ipse omnem sapientiam, tamen ipse laudatur in sapientia vt mens, vt ratio, & vt cogitor. 64. 1. 80
Deus cum sit ipsa veritas, seipsum negare non potest. 69. 1. 30
Deus cur dicitur amor eleuatus alia ad seipsum. 38. 1. 50
Deus cur dicitur Dominus virtutum, & exercituum. 92. 2. 60
Deus cur dicitur esse ante diem, aeternum, & temporatum. 78. 1. 60
Deus cur dicitur natura naturans. 49. 1. 30
Deus cur dicitur omnipotens, & Antiquus dierum. 77. 1. 20. in text. & 50. in glo.
Deus cur dicitur principium & mensura saeculorum. 55. 1. 60
Deus cur dicitur separari ab omni virtute. 67. 1. 50
Deus cur dicitur simpliciter perfectus. 87. 1. 60
Deus cur dicitur tempus. 78. 1. 60
Deus cur laudatur nomine boni, nomine existentis, nomine vniuersalis, & nomine sapientiae. 54. 1. 70
Deus cur nominetur a suis effectibus. 51. 1. 50
Deus dicitur amor simpliciter per seipsum. 38. 2. 50
Deus dicitur non existens, quia est super omnia existentia. 40. 1. 80
Deus dicitur moueri duobus modis. 76. 1. nu. 60, & 70
Deus dicitur perfectus sicut inaugmentabilis, & sicut non inuicibilis. 87. 1. 50
Deus dicitur ratio cum sit ipse summus rerum dispositio. 66. 2. in princ.
Deus dicitur sanctus factorum, rex regum, dominus dominorum, & Deus Deorum. 82. 2. nu. 10. in text. & 60. in glo.
Deus est causa omnis stationis & sessionis quae in rebus creatis inuenitur. 76. 1. 40
Deus est causa temporalium & aeternorum. 73. 1. 50
Deus est causa omnium partecularium entium. 57. 2. 80
Deus est causa mentium, & spirituum eorum quae sunt. 55. 1. 80
Deus est calliochus sancta eorum quae mouentur secundum quandam inmundum conuentionem. 71. 1. 50
Deus est diffusibilis non eiuisdem ordinis cum aliis, quia ipse est ab omnibus diuersus. 73. 2. 30
Deus est creati aeterni, & durati. 58. 2. 60
Deus & homo verum idem sit suppositum. 81. 1. 70
Deus est incomprehensibilis omni intellectui creato, quia est super omnem mentem, & in rationem. 51. 2. 80
Deus est intellectus non intelligibilis, quomodo intelligatur. 52. 4. 0
Deus est largitor omnis cognitionis, scilicet rationis, mentis & sapientiae, & omnium huiusmodi. 66. 1. 70
Deus est locus, fundamentum, & vinculum connectens omnia. 77. 2. 20
Deus est omnis sapientia, omnis ordo, & omnis harmonia. 57. 2. 50
Deus est omnium circumapprehensiuus, comprehensiuus, & penetrans. 92. 2. 80
Deus est primum bonum, & causa omnis bonitatis. 45. 2. 70
Deus est proprium omnium factus causa facti, in rerum. 60. 1. 40
Deus est quodammodo omnia in quantum. omnia in ipso praexistunt. 73. 2. 70
Deus est sibi similis. 75. 1. 30
Deus est substantialis, sed super substantialis. 52. 1. 30
Deus est super substantialis & super naturalis. 82. 2. 60
Deus est supra omne id quod a nobis cogitari potest. 10. 2. in princ.
Deus est veritas, & omnia sciens. 51. 1. 20
Deus est vita aeterna. 60. 2. 20
Deus est vita viuentium, & substantia, propter bonitatem ipsius. 72. 2. 50
Deus est vnum super substantialia principium omnium & causa. 82. 1. 60
Deus est ipsa veritas quasi existens vnus per suam essentiam. 51. 50
Deus est vnitas per se substantis, vniuersalem omnem virtutem. 52. 2. nu. 40, & 30
Deus ex, est, & futurus est. 58. 2. 70
Deus ex sua gratia communicat se inferioribus, per aliquem modum cognitionis. 61. 1. 50
Deus implet omnia, in nullo euacuatur sua virtute. 38. 1. 40
Deus inclinabilis virtute donat seipsum per quandam sui participationem ad desolationem conuerfionem. 74. 2. 10
Deus in scripturis non solum dicitur inuoluntabilis, sed etiam multorum nomium. 11. 2. 40, & seq.
Deus intra seipsum est vnus, quia nulla diuersitas inueniunt in ipso. 80. 2. 30
Deus laudatur vt principalis substantia, in quantum dat omnes perfectiones rebus. 12. 2. 20
Deus laudatur sicut causa existentium. 81. 2. 40
Deus licet sit principium omnium & finis, tamen neque habet principia, neque quodlibet, neque finem. 60. 1. 60
Deus metaphisice dicitur Leo, Terra, Sol, & aliquid huiusmodi. 51. 60
Deus non dividitur actu, nec potentia. 72. 60
Deus non est Deus distinctio, sed pacis. 45. 2. 20
Deus non est essentia qualis ab intellectu nostro concipi potest. 33. 2. 70

Deus non est factus homo secundum aliquam conuersionem deitatis in carnem, vel in animam. 81. 80
Deus non potest per aliquam virtutem cognoscitiam comprehendere, aut locutione perfecte manifestari. 51. 60
Deus non est propter creaturas, sed e conuerso. 11. 1. 50
Deus non solum est causa viuentium, sed etiam vitae. 77. 2. 70
Deus non est neque sicut tanquam sustentatus in aliquo alio, sed in se ipso manet secundum immobilem deitatem. 72. 2. nu. 70, & 80
Deus omnia cognoscit & producit per vnum, quod est eius essentia. 65. 1. 50
Deus omnibus in rebus est incomprehensibilis, & non potest comprehendere sensu. 92. 2. 80
Deus penetrat omnia quae pertinent ad humanam naturam. 71. 1. 50
Deus per ipsum est omnia causa. 56. 2. 10
Deus quandoque dicitur in sacra scriptura. 71. 2. 10
Deus quare dicitur bonus, vnus, sapiens, & aliis multis nominibus nominatur. 71. 2. 40
Deus quare dicitur canis & fenor. 78. 1. 70
Deus quare dicitur nouus & iunior. 78. 1. 70
Deus quare dicitur rex saeculorum. 55. 2. 50
Deus quare dicitur sanctus factorum, rex regum, &c. 86. 1. 60
Deus quod dicitur esse sine intellectu & sensu quomodo intelligatur. 64. 2. 30
Deus quomodo dicitur equalis. 77. 1. 50
Deus quomodo dicitur vita aeterna. 60. 2. 10
Deus quomodo amatur. 62. 2. 70
Deus quomodo aliquem liberat a priuatione, ab infirmitate, & a passione. 74. 2. in princ.
Deus quomodo cognoscatur per diuinae sapientiam. 64. 2. 20. in text.
Deus quomodo possit cognosci, cum non sit intelligibilis sensu, sensibus, neque aliquid de numero existentium, sed super omnia praedicta. 65. 1. 80
Deus quomodo cognoscatur. 65. 1. 10. in text.
Deus qui est clarissimum lumen, dicitur esse inuisibilis. 62. 2. 20
Deus, qui est laudabilis & nominabilis, dicitur inefabilis & innominabilis. 62. 2. 40
Deus qui est omnium causa non potest dici alius similis, sed alius similia dicuntur. 75. 2. in princ.
Deus qui est summum bonum non potest ledi neque molestari. 41. 1. 80
Deus in sacra scriptura laudatur vt ratio, hoc est vt verbum. 66. 1. 60
Deus saluatur omnia per propriam bonitatem liberando a malo. 71. 1. 60
Deus scit omnia anaequam sunt. 64. 2. 60
Deus scit cognoscendo, cognoscit omnia. 65. 1. 40
Deus secundum aequalitatem causatum, aequaliter operatur in omnibus. 76. 2. 80
Deus separatur ab his quae sunt in aere & tempore per eminentiam quandam. 60. 2. 70
Deus si producat malum, transfunderetur a sua bonitate. 45. 2. 30
Deus sibi soli notus, nobis autem occultus. 42. 2. 70
Deus solus a se est perfectus. 86. 2. 70
Deus & Theologus cur nominetur dilectio & amor. 38. 2. nu. 20, & 30
Deus vnum propter suam bonitatem eadem paratur. 38. 1. nu. 30, & 40
Deus vnum est causa rerum solum per modum finis, an vero per modum factionis & conseruationis. 51. 1. 60
Deus zelans quare dicitur. 38. 1. 50
Dei causa omnia sunt. 11. 1. 50
Dei cognitio quae discordat a communi Christianorum cognitione vniuersaliter dicitur error, quam Dei cognitio. 66. 2. 80
Dei in effectibus tria considerantur. 72. 2. nu. 20, & 30
Dei essentiam, prout in se est, in praesenti vita non possunt videre. 82. 40
Dei essentiam, quae est vnitas in trinitate in praesenti vita videre non possumus. 10. 1. 50
Dei intelligibilia circueclantur per sensibilia. 82. 2. 40
Dei iustitiam pertinet quod det vnicuique secundum propriam portionem. 71. 2. 50
Dei nomen est mirabile super omne nomen. 11. 2. 40
Dei nomen recipitur in tota deitate, hoc est in omnibus personis. 14. 1. 40
Dei nomina designant gubernacionem quatenus sunt. 82. 2. 70
Dei nomina quomodo intelliguntur de rebus personis. 12. 2. 10
Dei nominationum tria sunt genera. 12. 2. 40
Dei oculis omnia sunt nuda & aperta, & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius. 64. 2. 10
Dei prouidentia est perfecta, & datrix omnis boni. 51. 2. 70
Dei pulchritudo rosa non potest recipi in aliquo saeculo creato. 46. 1. 80
Dei sapientia est abscondita ab oculis omnium viuentium. 64. 1. 70
Dei sapientia, virtus, & bonitas nullis finibus limitatur. 82. 2. 60
Dei super substantialis virtus non egreditur ab ipso. 38. 1. 40
Dei quod stultum est, sapientius est hominibus. 62. 2. 10
Dei virtus est inestimabilis & ignota, quae cogitari non potest. 67. 2. 10
Dei visio per essentiam est super naturam sensibus intellectus creati, non solum humani, sed etiam angelici. 10. 1. 70
Deo conuenit nobilissimus modus videndi. 30. 2. 70
Ex Deo est omnis virtus, omnis custodia, omnis collatio, omnis distinctio, omnis intellectus, omnis sensus, omnis habitus, omnis motus, omnis vnitas, omnis conseruatio, omnis amicitia, omnis concordatio, omnis dilectio, & omnis distinctio. 57. 2. nu. 50, & seq.
Deo qui est omnium causa quare attribuitur & magnus & paruum. 84. 2. in princ.
Deo nihil dicitur ex omnipotentia, cum dicitur ipsum seipsum negare non posse. 69. 1. 19
In Deo omnia praexistunt secundum virtutem substantialiter, vnam. Dion. de Diu. nom.

INDEX.

qua sibi similia. 72. 1. 10
 Similia dicuntur aliqua secundum quod conueniunt in aliqua forma. 75. 2. 20.
 Simonis opinio de resurrectione mortuorum. 61. 1. 30
 Simplicitas nulla, aut uirtus naturalium rerum diuine simplicitatis & uirtuti comparari potest. 7. 2. 70
 Simplicitas formae est in Deo. 7. 2. in princ.
 Solis & Dei effectus differentia. 39. 1. 60
 Solis nostri sensibilibus uirtutes. 39. 1. 40
 Speciei puritate conseruata non hebetatur uirtus propria consequens speciem. 51. 1. 40
 Speculi facti in se ipso respicere imaginem alicuius corporis. 46. 2. 10
 Spiritus sanctus est spiritus pacis & dilectionis. 81. 2. in princ.
 Sancto & seipso attribuitur Deo per remotionem omnis passionis uel transmutationis ab ipso. 76. 1. 30
 Subiectam non transiit quando fit transiens secundum formam. 71. 1. 50
 Substantiis superioribus Deus distribuit quaedam proprietates essendi, per quas superiores substantiae uocantur aeternae. 58. 2. 10
 Subtilitas quare dicitur quedam paritas. 72. 1. 60
 Subtile & grossum habent se ad corpus profunditatem, sicut longum & breue ad lineam, & latum & strictum ad superficiem. 72. 2. 70

T.

Tempus est numerus motus secundum prius & posterius. 78. 2. 70
 Tempus omne & aequum sunt ex Deo. 51. 1. 60
 Tempus proprie dicitur quod secundum se est mensura generationis & corruptionis, &c. 78. 2. 70
 Tempus quare dicitur Deus. 78. 1. 60
 Tempus sicut se habet ad motum, ita se habet aequum ad ipsum esse. 55. 1. 70.
 Temporis circumlocutiones diuina uirtus discernit processibus & congegat refectionibus. 68. 1. 60
 Temporis & aeternitatis differentia. 78. 2. 80
 Temporis nostri congeries appellatur aequum uel aeternum. 78. 2. 60
 Terminatio omnis dicitur a Deo. 87. 1. 40
 Terra in medio mundi collocatur. 61. 1. 10
 Timore quiescunt, contra propriam uoluntatem subdantur. 77. 2. 60
 Totalitas secundum Platonicos quam dicitur. 13. 1. 60
 Totum dicitur quod diuiditur in partes integrales. 75. 1. 30
 Transmutabilia non pugnantia non transire ad contraria. 70. 1. 10
 Transitus superiorum ad inferiora quidam dicitur. 71. 1. 40
 Trinitati quomodo attribuitur uirtus. 88. 2. num. 20. & 30
 Turpe quod dicitur, non est totaliter malum nihil retinens de bono, sed est bonum minoratum à debita perfectione. 49. 1. 70

V.

Varia omnia & confusa & permixta sunt uitanda. 14. 2. 80
 Variabilitatis principium quidam sit. 71. 2. 30
 Veritas diuina excedit omnes terminos, & fines quatenusque cognitionum. 9. 2. in prin.
 Veritas existentium radicaliter consistit in apprehensione rerum. 61. 1. 60.
 Vires corruptae & diffformes sunt causa erroris. 39. 2. 30
 Vires uniformitas praesentat ab errore. 39. 1. 30
 Viuens vnum ex alio generari potest, ex diuina uita est. 61. 2. 70
 Viuentia in corporalibus quae proprie dicuntur. 60. 2. 40
 Viuentia omnia sunt à primo uiuente. 3. 1. 60
 Viuentium diuersitates ex uirtute diuinae uirae procedunt. 61. 2. 80. & seq.
 Vita diuina extenditur etiam ad daemonum uitam. 61. 2. 60
 Vita diuina laudatur ex omni uita propter eius fecunditatem, quae producit omnes uitas. 61. 1. in princ.
 Vita diuina laudatur ex sapientia tripliciter. 61. 1. 60
 Vita diuina quare dicitur bona & aeterna. 61. 1. 60
 Vita de per se est, quae inest uiuentibus, quae non distinguitur secundum rem, sed secundum rationem tantum à uiuentibus. 36. 1. 70
 Vita nostra est multis indigens, diuina uero magis superabundanter plena. 61. 2. 20
 Vita nulla est praeter naturam. 61. 2. 30
 Vita omnis & immortalitas est à Deo. 57. 2. 30
 Vita participata destructa in creatura, destruitur omnis uita. 60. 2. 80
 Vita per se est Deus. 36. 1. 70
 Vita per se existens non est participatio. 36. 1. 70
 Vita existentia est ipsa incorruptibilitas sempiterni motus angelici. 60. 2. 30
 Vires nomen extenditur ad omnia uiuentia. 54. 1. 60
 Vires nomine ostenditur in Deo causalitas omnis uirae. 60. 2. 10

Virtus amoris mouet superiora ad prouidendum inferioribus. 37. 1. 60
 Virtus Dei quinquagies dicitur infinita. 67. 2. 10
 Virtus Dei quomodo dicitur infinita. 67. 2. in prin.
 Virtus diuina plus extenditur quam in esse creatam. 68. 2. 30
 Virtus & malitia in quo differant. 41. 1. 70
 Virtus propter tria Deo attribuitur. 60. 1. 70
 Virtus quomodo dicitur bonum hominis. 37. 2. in princ.
 Virtus cognitiua, & appetitiua differentia. 37. 1. 20
 Virtutis contrarietas ad malum quamnam sit. 42. 1. in princ.
 Virtutis diuinae distributio propter sui infinitatem procedit ad omnia existentia. 67. 2. 60
 Virtute multa cognoscimus, quae actu non speculamur. 4. 2. in prin.
 Virtutem nullam quod uirtutaliter non habet, omnino non est. 68. 2. 60.
 ad Virtutem quid pertinet. 57. 2. 50
 Virtutes intelligibiles nostrae naturalis rationis etiam superfluum, quando anima nostra Deo conformata immitit se rebus diuini. 36. 1. 70
 Virtutes inter morales sola iustitia magis proprie Deo attribuitur. 69. 2. 30
 Virtutes omnes morales praeter iustitiam, sunt passionis, quae in Deo locum non habent. 60. 2. 30
 Virtutes radicantur in anima sicut in communi radice. 57. num. 2.
 Virtutes omnes secundae à prima per quandam similitudinem deriuantur, & in eandem redeunt. 40. num. 50
 Virtutes & uita pertinent ad uoluntatem. 42. 1. 50
 Uniformitatem hominis amoris diuini multi non capiunt, neque insipientes. 36. 1. 70. & quare ibidem.
 Vniuersalis cause uirtus non potest comprehendi aut mensurari. 61. 2. 30.
 Uita quae sunt, diuina uirtus ea confirmat ad quandam amicitiam sui, & communionem. 68. 1. 40
 Uitas attribuitur rebus multipliciter. 81. 2. num. 60. & 70
 Uitas continet omnem numerum. 57. 1. 10.
 Uitas habet in se ipsa omnem numerum. 57. 1. 50
 Uitas nostra non est ita perfecta, ut omnem diuersitatem excludat. 71. 2. 70
 Uitas, & numeri propinqui uirtuti sunt priores iis qui multum processerunt. 78. 2. 10
 Uitas prima inuenitur in qualibet dispositione numerorum. 57. 1. 50.
 Uitas quare excedat numerum. 72. 2. 80
 Uitas quaedam consideratur in multitudine, & quomodo. 34. 1. 60
 Uitas nomen cur Deo attribuitur. 7. 2. num. 60. & 70
 ex Uitate diuina ministrata duo nobis proueniunt. 7. 1. 70
 Uitio & concretio in amore naturali est ex quadam conuenientia naturalis. 39. 2. 40
 Uitio & discretio in diuinis qualis sit. 34. 2. 70
 Uitio quomodo differat à concretione. 39. 2. in prin. & num. 10
 Uitio ad rationem pacis spectat. 80. 2. 40
 Uitio sanctarum mentium ad Deum, qui est super omne lumen, fit per remotionem à cunctis existentibus. 10. 1. 80
 ex Uitioque partium resultat forma quae est perfectio totius. 34. 1. 70
 Vnum an sit prius omni multitudine, & eius principium. 88. 1. 20
 Vnum attribuitur Deo duabus de causis. 87. 2. in princ.
 Vnum est causa omnium ingressibiliter. 87. 2. 20
 Vnum est principium elementare omnium elementorum. 88. 1. 60
 Vnum omnia in se continet tanquam principium omnium. 88. 1. 70
 Vnum primum quid significet apud Platonicos. 3. 1. 60
 Vnum quare auctur. 37. 2. 30
 Vnum quibusque modis habet rationem principij. 88. 1. num. 60. & 70
 Vnum quod est omnium causa quale sit. 87. 1. 10
 Vnum quodque in se est vnum. 8. 1. in princ.
 Vnum quomodo attribuitur Deo. 88. 1. 10. in textu.
 Vnum utroque modo de numero praedicatur. 87. 1. 40
 Vnum uerum sit causa omnium existentium. 87. 2. 30
 Uocibus non est standum quando consistat de sensibus. 36. 1. 60
 Voluntas nostra non est causa rerum, sed à rebus mouetur: uoluntas autem Dei est causa rerum. 38. 1. 60

Z.

Zelantes res terrenas, & inherentes rebus materialibus omnino cederent à diuino amore. 70. 1. 70
 Zeloceros dicitur Deus, quia per eum sunt Zelabilia. 38. 1. num. 60. & 70
 Zelus humanus quomodo differat à diuino. 38. 1. 60
 Zelus humanus est amor intensus non patiens consortium in amato. 38. 1. 50.
 Zelus importat quandam intentionem amoris. 38. 1. 50.
 Zelus in nobis causatur ex pulchritudine & bonitate. 38. 1. 60